

Matica

broj
no.

11

studeni
november

2019.

MJESEČNA REVIIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION

VIS a vis

ISSN 1330-2140

9 771330 214009

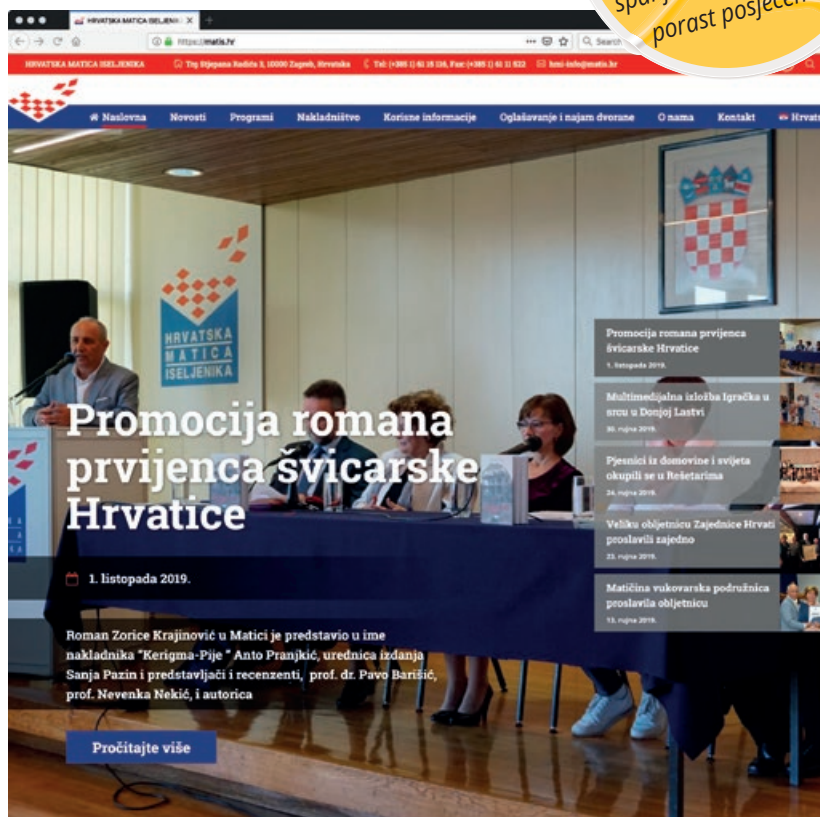

Posjetite stranice web portala
Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Web stranice
HMI čitaju se diljem
svijeta, dostupne su na tri
jezika (hrvatski, engleski,
španjolski) i bilježe stalan
porast posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama,
uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

■ BANERI ■ SPONZORIRANI ČLANAK ■ SPONZORIRANE RUBRIKE

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522

mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matis.hr

Kolumne

9
Globalna Hrvatska
(Vesna Kukavica)

26
Povjestice
(Željko Holjevac)

36
Jadranski otoci
(Marjana Kremer)

39
Endemi u Hrvatskoj
(Darko Mihelj)

43
Jezični podsjetnik
(Sanja Vulić)

48
Klikni – idem doma
(Vesna Kukavica)

62
(S)kretanja
(Šimun Šito Ćorić)

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiss.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION

Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /

FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

- 4** Fokus: Vijesti iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH
- 6** Smotra hrvatske kulture u Švedskoj
- 7** Radionica izrade hrvatskoga tradicijskoga nakita u Tivtu
- 8** Kotorski misal
- 10** Gradišćanski Hrvati za Vukovar
- 11** Edo Pivčević donator NSK
- 12** Druga međunarodna konferencija "Domovina i dijaspora"
- 14** Konferencija 'Meeting G2'
- 16** Dan neovisnosti RH u Luksemburgu
- 17** Folklorni festival u Filderstadtu
- 18** Treći roman Nele Stipančić Radonić iz Münchena
- 20** Sajam knjiga u Frankfurtu
- 21** Projekt "PUTEVIMA BOKELSKIH HRVATA"
- 22** Promocija pjesničke zbirke Josipa Gujaša Đureta
- 24** "Praktična gramatika hrvatskog jezika" na njemačkome jeziku
- 29** Osobitosti otoka Visa
- 33** Prirodne ljepote otoka Visa
- 34** Iseljenička obitelj Bogdanović
- 42** Arhitektonski dragulj Ivana Vitića na Visu
- 44** Iseljenička obitelj Lušićić
- 50** Igor Rudan – novi Veleposlanik kravate
- 52** Virtualni "Muzej susjedstva" na zagrebačkoj Trešnjevci
- 53** Etnokulturne studije o vojvođanskim Hrvatima
- 54** Dani Milka Kelemena
- 55** Program EPK Rijeka 2020
- 56** Izložba Davora Vrankića
- 59** Izložbe T.Dubičanca i T.Muljačić
- 60** In memoriam: Vera Valčić Belić
- 64** Crorama
- 66** Vijesti iz sporta

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Dodijeljene stipendije za učenje hrvatskoga jezika u Hrvatskoj

Dobitnici stipendija za učenje hrvatskoga jezika u ovoj akademskoj godini dolaze iz dvadesetak zemalja svijeta, a potpisivanju ugovora osobno je pristupio 81 polaznik tečaja hrvatskoga jezika

Priredila: **Vesna Kukavica**

U Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske u Zagrebu, 9. X. 2019., održano je svečano potpisivanje ugovora o stipendiranju učenja hrvatskoga jezika u Republici Hrvatskoj za akademsku godinu 2019./2020. Potpisivanju ugovora pristupio je 81 polaznik tečaja hrvatskoga jezika Croaticum, pripadnik hrvatskoga naroda s prebivalištem izvan Republike Hrvatske, među kojima ima i njihovih supružnika, kao i prijatelja našega naroda i zemlje. Dobitnici stipendija za učenje hrvatskoga jezika u ovoj akademskoj godini dolaze iz dvadesetak zemalja. Ugovore polaznicima dodijelio je državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH Zvonko Milas. U svom obraćanju istaknuo je kako bez jezika sve ono što se

zove identitet i pripadnost narodu ne može opstati niti se može nadomjestiti. Treba naglasiti kako Središnji državni ured pruža pomoć studentima pri rješavanju svih pitanja od važnosti za nesmetan, koristan i ugodan boravak u Republici Hrvatskoj koja su vezana uz djelokrug tijela državne uprave. Stipendija za učenje hrvatskoga jezika u Republici Hrvatskoj uključuje podmirenje troškova tečaja hrvatskoga jezika, kao i troškove subvencionirane prehrane te odgovarajuću naknadu troškova smještaja i za osobne potrebe polaznika tečaja. Za učenje hrvatskoga jezika u 2019./20. odobreno je 260 stipendija. Osim u Zagrebu, nastava se održava i na Filozofskome fakultetu u Splitu, Rijeci te od ove akademske godine i u Osijeku. U razdoblju od 2012. do danas ukupno je odobreno 1.446 stipendija za 1.035 polaznika. ■

U akademskoj godini 2019./20. odobreno je za učenje hrvatskoga jezika 260 stipendija i to 250 za učenje u sveučilišnim središtima domovine te 10 za internetsko učenje inojezičnoga hrvatskog jezika.

Državni tajnik Zvonko Milas podnio Godišnje izvješće u Hrvatskome saboru

Kao važan iskorak ove Vlade državni tajnik Milas izdvojio je podupiranje Povjerenstva za pitanje statusa Hrvata u Sloveniji te strateških projekata hrvatske nacionalne manjine u Srbiji

Državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH Zvonko Milas podnio je 10. X. 2019. u Hrvatskome saboru Godišnje izvješće o provedbi Strategije i Zakona o odnosima Republike Hrvatske s Hrvatima izvan RH te predstavio ključne aktivnosti, iskorake i inicijative koje je Ured proveo prošle godine. O iskoracima u odnosu Vlade RH s Hrvatima u Bosni i Hercegovini svjedoči niz strateških projekata koje je Središnji državni ured podupro, kao što je otvorenje Doma za studente slabijega imovinskog stanja u Mostaru, opremanje studentskog doma u Sarajevu, otvorenje šestog bloka Hrvatske bolnice "Dr. fra Mato Nikolić" u Novoj Biloj, otvorenje novoizgrađenog dijela Osnovne škole *Ruđer Bošković* u Grudama, obnova Male škole u Širokome Brijegu. "Ovo su samo neki od projekata koji su uspješno realizirani potporom hrvatske Vlade s ciljem jačanja institucija od strateškog značaja za Hrvate u BiH, među kojima je pružena i značajna potpora Sveučilištu i Hrvatskome narodnom kazalištu

u Mostaru", istaknuo je državni tajnik. Milas se pohvalio i odličnom međure-sornom suradnjom u Hrvatskoj, posebice s ministarstvima kulture, vanjskih i europskih poslova, zdravstva, znanosti i obrazovanja te Središnjim državnim uredom za obnovu i stambeno zbrinjavanje. Uz povećanu financijsku potporu važno je naglasiti još aktivniju stručnu i političku potporu Hrvatske uz razvijanje partnerskog odnosa s pripadnicima hrvatske nacionalne manjine u europsko-me susjedstvu. Kao važan iskorak ove Vlade državni tajnik izdvojio je podupiranje strateških projekata naše nacionalne manjine u Srbiji. Podsjetio je da su održane sve četiri sjednice međuvla-

dinih mješovitih odbora za zaštitu nacionalnih manjina te da je pokrenuto Povjerenstvo za pitanje statusa Hrvata u Republici Sloveniji.

AKTIVNOSTI ZA ISELJENIŠTVO

Suradnja Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i hrvatskog iseljeničtva u 2018. godini pojačana je pokrenutim javnim natječajem za podupiranje specifičnih potreba i konkretnih aktivnosti hrvatskih iseljeničkih zajednica u prekomorskim i europskim državama, povećanjem broja mreža škola u programu "Korijeni" u kojima sudjeluju škole iz hrvatskog iseljeničtva sa školama u Republici Hrvatskoj. U 2018. započete su pripreme na projektima "Ljetna škola hrvatskog identiteta" i "Ljetna škola Domovina" koji su uspješno realizirani u 2019., a osobito pozitivan ishod postigli su i organizirani seminari i radionice hrvatskoga jezika i kulture za učitelje i učenike u iseljeničtvu koje su se 2018. godine održale u Chicagu, Milwaukeeju i Clevelandu te nedavno u Australiji. ■

Lakše do hrvatskog državljanstva

Hrvatsko državljanstvo je trajna pravna poveznica između Hrvata koji žive izvan Republike Hrvatske i domovine

Hrvatski sabor usvojio je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu koji višestruko olakšava postupak stjecanja hrvatskog državljanstva Hrvatima izvan Republike Hrvatske. Zakon će stupiti na snagu 1. siječnja 2020. godine.

Ovih je dana, točnije 18. listopada 2019., Hrvatski sabor usvojio Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o hrvatskom državljanstvu koje su usmjerene prema olakšavanju postupka stjecanja hrvatskog državljanstva Hrvatima izvan Republike Hrvatske. Zakon će stupiti na snagu 1. siječnja 2020. godine. Hrvatsko državljanstvo je trajna pravna poveznica između Hrvata koji žive izvan Republike Hrvatske i domovine, a ujedno i temelj za ostvarivanje svih drugih prava koje država osigurava svojim građanima. Prošireno je pravo stjecanja hrvatskog državljanstva podrijetlom, odnosno prema roditeljima. Državljanstvo podrijetlom moći će steći i osoba starija od 21 godine života, rođena u inozemstvu, čiji je jedan roditelj u trenutku njezina rođenja hrvatski državljanin, ako u dvije sljedeće godine podnese zahtjev za

upis u evidenciju hrvatskih državljanina, a MUP utvrdi da za to nema zapreka. Proširuje se krug osoba koje se smatraju iseljenicima. "To ne bi bile samo osobe koje su se iselile s područja današnje Hrvatske, nego i s drugih prostora u kojima su živjeli Hrvati, a u kojima se u vrijeme iseljenja te osobe nalazilo i područje današnje Republike Hrvatske", objasnio je državni tajnik u Ministarstvu unutarnjih poslova Žarko Katić. Hrvatskim državljaninom, naveo je, smatrat će se i osoba rođena od 8. siječnja 1977. do 8. listopada 1991., kojoj su trenutku rođenja oba roditelja imala hrvatsko državljanstvo, ali joj je u evidenciji o državljanstvu upisano drugo državljanstvo pod uvjetom da u roku od dvije iduće godine podnese zahtjev za utvrđenje državljanstva. Izmjene Zakona stupit će na snagu 1. siječnja iduće godine. ■

Izvor snage i inspiracije

Najveće tradicionalno okupljanje Hrvata Skandinavije održano je u Malmöu pod pokroviteljstvom krovne organizacije, Saveza hrvatskih društava u Švedskoj

Seminar žena u Švedskoj

Pod pokroviteljstvom Saveza hrvatskih društava u Švedskoj (Kroatiska riksförbundet i Sverige), od 27. do 29. rujna u gradu Västeråsu održan je Seminar žena. Sudjelovalo je 40-ak žena iz osam različitih udruga, a ovogodišnji domaćin bilo je Hrvatsko društvo "Ivan Meštrović" koje ove godine proslavlja 20 godina postojanja. Dvodnevni program ovog seminara bio je namijenjen ženama koje djeluju pri nekom od hrvatskih društava diljem Švedske, a koje su također i članice Hrvatskoga saveza.

Nedaleko od grada Västeråsa, u lijepoj prirodi, sudionice su se družile, razmjenjivale iskustva iz života u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini te iz života tijekom njihova boravka u Švedskoj. Bilo je žena različite dobi, od oko 20 pa do 80 godina starosti. Osim razmjenjivanja osobnih iskustava, razgovaralo se naravno najviše o radu društava te kako uključiti u rad pripadnike mlađe generacije.

(Elizabeta Glasnović Raguz)

Tekst: **Diana Vukušić**

U subotu 19. listopada 2019. godine je održano najveće tradicionalno okupljanje Hrvata Skandinavije, 39. Smotra hrvatske kulture u Švedskoj. Kao i uvijek pod pokroviteljstvom krovne organizacije, Saveza hrvatskih društava u Švedskoj, sudionici i gledatelji su se skupili u gradu Malmöu po 17. put u povijesti Smotre i to u domaćinstvu lokalne udruge HKD Jadran. Smotra je ove godine imala potporu Državnog ureda za Hrvate izvan RH, a među počasnim gostima bio je i državni tajnik Zvonko Milas, kao i savjetnica s posebnim položajem za pitanja hrvatskog iseljništva u Državnom uredu Croatia Orešković a bio je prisutan i veleposlanik RH u Kraljevini Švedskoj, dr. Siniša Grgić.

Uzimajući u obzir raniju povijest društvenog djelovanja Hrvata u toj državi, zaista smo ispunjeni zahvalnošću što se danas djeluje u takvim okolnostima da imamo mogućnost dočekati goste iz domovine, kao i službene pred-

stavnike iz domovine Hrvatske. Tijekom programa, prisutnima su se obratili i počasni gosti, državni tajnik Zvonko Milas, kao i veleposlanik Siniša Grgić, koju su se zahvalili na uloženom trudu, kao i izuzetno dobroj organiziranosti Hrvata Švedske. Posebno je naglašena važna uloga roditelja, kao voditelja sekcija unutar udruga. Poruka svim prisutnima je bila da nikad ne smijemo prestati vjerovati u naše snove i vizije za budućnost, ali isto tako nikad ne smijemo zaboraviti našu povijest i od čega smo počeli, zato je Smotra izvor snage i inspiracije svima nama. Smotra je uvijek bila i ostat će odraz ljubavi prema sve- mu što je hrvatsko i što nas veže za na- naše korijene, očuvanje materinjeg je- zika kao i kulturne baštine.

U programu, koji je ujedinio sudionike iz četiri generacije Hrvata Švedske i Norveške, sudjelovali su članovi HKD Jadran (Malmö), HD Velebit (Göteborg), Crkveni zbor "Branimir" (Malmö), HD Šokadija (Göteborg), KUD "Lijepa Naša" (Oslo), Vokalna grupa "Jana" (Malmö), HFS Katarina Zrinski (Göteborg) i TS "Legge" (Osijek). ■

ENG Malmö was the venue for what is traditionally the top gathering of Scandinavia's ethnic Croatians, an event held under the auspices of umbrella organisation the Federation of Croatian Associations in Sweden. The Swedish city of Västerås was the venue for a women's seminar that pooled forty participants from a broad range of associations.

Nizali smo baštinu

U sklopu radionice održana je i izložba nakita, a najviše pozornosti izazvali su radovi djece koji se nimalo nisu razlikovali od radova odraslih

Polaznici i voditeljice Radionice s veleposlanikom RH Veselkom Grubišićem

Tekst i foto: **Brankica Vrbat**

Od 24. do 26. listopada NVU *Gjurgjevo brdo* iz Tivta organiziralo je trodnevnu radionicu izrade hrvatskoga tradicijskog nakita u Domu kulture *Josip Marković* u Donjoj Lastvi. U tri dana održavanja ove kulturološke radionice svi zainteresirani imali su priliku vidjeti kako se izrađuje hrvatski tradicijski nakit, a navedeno su mogli naučiti od gospođe Vinke Mareković, strastvene zaljubljenice u izradu nakita već dugih 20 godina, te gospođe Snježane Radoš iz Hrvatske matice iseljenika.

Ideja za radionicu došla je spontano prije dvije godine kad su učenici hrvatske nastave iz Crne Gore bili sudionici *Male škole hrvatskoga jezika i kulture* u Novome Vinodolskom, koju organizira Hrvatska matica iseljenika. Tamo su, pod vodstvom gospođe Snježane Radoš, mogli vidjeti i naučiti kako se izrađuje hrvatski tradicijski nakit.

Ponukana svime što je vidjela i naučila u Novome Vinodolskom, gospođa Ljerka Sindik, predsjednica nevladine udruge *Gjurgjevo brdo*, predložila

je da se takva radionica održi u Crnoj Gori, točnije u Tivtu. Na prijedlog gospođe Radoš u projekt se uključila gospođa Mareković, koja dugi niz godina izrađuje nakit kakav smo nekada mogli vidjeti na našim bakama, a danas u folklornim društvima diljem Lijepe Naše. Nakit se najčešće izrađuje od staklenih perlica, a radi se na temelju uzoraka skupljenih po muzejima i raznim kulturnim udrugama. Ovakav tradicijski nakit nosio se u određenim prigodama, uz narodnu nošnju, uz gradsku odjeću ili u nekim drugim svečanim prilikama. Žene su se oduvijek uređivale, a nakit je uvijek igrao važnu ulogu i predstavljao je više od samog nakita. Štoviše, ozna-

čavao je status u društvu, naglašavao pripadnost određenome području, pridonosio je samopouzdanju te je bio od estetskoga i emotivnoga značaja za svaku ženu. Danas ovakav nakit predstavlja originalan suvenir trajne vrijednosti i pravi dašak tradicije iz prebogate povijesti hrvatskih krajeva, a nošenjem tradicijskoga nakita odaje se počast bogatoj hrvatskoj kulturnoj i povijesnoj baštini.

PRIGODNA IZLOŽBA

Ove dvije divne gospođe i zaljubljenice u nakit, Vinka i Snježana, zajedničkim snagama osmislile su i vodile trodnevnu radionicu te su u kratkom vremenskom razdoblju učenike, roditelje i ostale polaznike naučile tajne izrade nakita. Polaznici su, uz ostalo, izrađivali tradicionalni nakit otoka Mljeta, Prigorja i grada Zagreba, a najmlađi su bez ikakvih teškoća svladali tehniku izrade te još jednom dokazali da se voljom i trudom sve može postići. Radionicu je posjetila i generalna konzulica Republike Hrvatske u Kotoru, gospođa Jasminka Lončarević, iznenadivši vrijedne učenike slatkim poklonima kako bi im rad protekao u što ljepšem raspoloženju.

U sklopu radionice održana je i izložba nakita, a najviše pozornosti izazvali su radovi djece koji se nimalo nisu razlikovali od radova odraslih. Na izložbi je bio prisutan veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori, gospodin Veselko Grubišić, koji nije skrivao oduševljenje radovima te je čestitao djeci, roditeljima i organizatorima na uspješnoj radionici izrazivši želju da takvih aktivnosti bude što više.

Nakon izložbe dodijeljene su potvrde o sudjelovanju svim sudionicima, a uslijedila je i mala zakuska za sve posjetitelje izložbe.

Projekt je sufinancirao Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, a sponzor projekta bio je Dental smile. ■

ENG From 24 to 26 October the NVU *Gjurgjevo Brdo* association of Tivat organised a three-day workshop on the manufacture of traditional Croatian jewellery at the *Josip Marković Culture Centre* in Donja Lastva. Participants crafted the traditional jewellery of the island of Mljet, the Prigorje region and the Zagreb area. The workshop was followed by an exhibition of the handicrafts.

Misal identiteta

“Kotorski misal” nije samo skup obrednih tekstova, nego i priča o vremenu, ljudima i prostoru. Na njegovim stranicama miješaju se romanska i slavenska imena sa svecima poluzaboravljenih naroda kao što su Langobardi i Normani, smrt anžuvinskog viteza i redovnice zazidane u svojoj ćeliji, a nad svima se nadvija prijetnja “crne smrti” – kuge. Misal nam prikazuje svijet srednjovjekovnog Kotora i njegova okruženja ne kao život u nekom zabitom oboru, nego kao prostor otvoren različitim, pa i dalekim narodima i kulturama

Tekst i foto: **Marin Knezović**

Kako bi se stekao puni uvid u važnost ovih starih listina, suvremenome čitatelju potrebna je stručna pomoć. Ona mu je omogućena kritički obrađenom preslikom navedenoga misala u izdanju Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore i Boke F, objavljenog ove godine. Na tehničkoj razini, zahvaljujući dostignućima računalne tehnologije i modernog tiska pismo, ukrasi i jezik izvornika čak su jasniji, bojama svježiji nego što je to slučaj s drevnim predloškom.

Unatoč svoj toj jedinstvenosti, iznimnosti, moramo si postaviti pitanje kome je potrebna ova preslika osim jednom uskom krugu stručnjaka za srednjovjekovnu duhovnost i teologiju?

Ova knjiga jednostavno je lijepa. Pomno oblikovana slova beneventanskog pisma ne mogu vas umoriti. Preplitanje ljudi, slova, biljaka i životinja u minijaturama misala istodobno svojim neobičnim kombinacijama izazivaju čuđenje, vještinom izvedbe divljenje, a dosjetljivošću blagi osmijeh. Nikad dovršeni ukrasi pozivaju promatrača da ih barem u svojoj uobrazilji do kraja doslika.

Ne smijemo zaboraviti da je ova knjiga, nastala u južnoj Italiji vjerojatno u 12.

stoljeću, ipak i “naša”. Premda čuvana u Nacionalnome arhivu u Berlinu, dio je našeg identiteta. Kao prijenosni misal (takve su knjige bile toliko skupe da ih ni svaka crkva nije imala) stoljećima je išla iz jednoga božjeg hrama u drugi, iz benediktinskoga samostana na Prevlaci do kotorske katedrale i crkve sv. Jakova od Lođe da bi na kraju otpočela u dalekoj Njemačkoj. Ono što je ponajprije “naše” u toj staroj knjizi jest vjera, duhovno uzbuđenje ili kontemplativni smiraj koji je izazivala među našim precima i čije tragove osjećamo i mi sami.

Ta identitetska važnost preslika osobito je naglašena i na njegovu predstavljanju u Zagrebu, 23. listopada 2019. u dvorani “Braće hrvatskog zmaja” u Kamenitim vratima. Knjigu su predstavili predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crna Gore Zvonimir Deković, zastupnik Hrvatske građanske inicijative u skupštini Crne Gore Adrijan Vuksanović, recenzent izdanja akademik Stjepan Damjanović, kao i priređivačica izdanja i autorica predgovora dr. sc. Lenka Blechová Čelebić.

Dok Zvonimir Deković u objavljenome misalu vidi važan dio borbe protiv kulturnog i identitetskog “zaborava” hrvatske zajednice u Crnoj Gori, Adrijan Vukasović naglasio je višestruku važnost knjige koja se izražava kroz kul-

turne, duhovne, socijalne, pa i političke oblike. Stjepan Damjanović uputio je publiku u važnost misala kao liturgijske knjige koja se razvijala i oblikovala tijekom stoljeća. Dr. sc. Lenka Blechová Čelebić upozorila je na obilje srednjovjekovnih rukopisa s područja Dalmacije i okolnih područja, poput “Kotorskog misala”, koji su razasuti u knjižnicama i arhivima diljem Europe i čekaju svoju znanstvenu obradu i vrednovanje.

“Kotorski misal” je samo jedan od dragocjenih srednjovjekovnih rukopisa koji su dio baštine hrvatske zajednice u Crnoj Gori, a time i kultura Hrvatske i Crne Gore. Još nekoliko sličnih knjiga srednjovjekovne Boke iz svjetskih biblioteka nestrpljivo čeka tretman kakav je dobio “Kotorski misal”. Njihove stručno obrađene preslike bit će važan doprinos kulturi Hrvata, kulturi Crne Gore, ali i samosvijesti hrvatske zajednice u Boki kotorskoj. ■

ENG *The Missal of Kotor is just one of the precious medieval manuscripts that are part of the heritage of the Croatian community in Montenegro and more broadly of both Croatia and Montenegro. There are a number of other medieval books from Boka Kotorska in libraries around the world we eagerly anticipate will get the treatment afforded to this missal. Re-issued copies of these books with specialist analysis will contribute greatly to Croatian and Montenegrin culture and the self-awareness of the Croatian community of Boka Kotorska.*

Veliki list i veliki ljudi

Matica hrvatska slavi 150. obljetnicu *Vienca* i 25. godišnjicu obnovljenoga *Vijenca*, jedinstvenih hrvatskih novina za kulturu, umjetnost i znanost, koji njeguje sadržajnu i stilsku ljepotu autorskog izričaja, a elektronička inačica dovodi ga u svaki hrvatski dom

S lavna tradicija Matičina *Vienca*, pokrenutog 1869., obnovljena je na Božić 1993. u obliku dvotjednika za kulturu *Vijenca* koji prati sva umjetnička i kulturna područja, kao i značajne društvene i znanstvene teme. Slijedom tih činjenica *Vijenac* ove godine nizom priredbi obilježava stoljeće i pol kulturnog djelovanja pa je Matica hrvatska kao njegov nakladnik održala 7. studenoga središnju svečanu proslavu toga visokog jubileja u nazočnosti mnoštva uglednikā iz javnoga života u Glazbenome zavodu Hrvatske u Zagrebu kao znak zahvalnosti generacijama matičara koji su u različitim (ne)vremenima izgrađivali hrvatsku kulturu i naciju. Obnovljeni *Vijenac* uređivali su istaknuti intelektualci kao što su Slobodan Prosperov Novak (1993. – 1995.), Boris Maruna (1995. – 1997.), Andrea Zlatar (1997. – 1999.), Mladen Kuzmanović (1999. – 2001.), Ivica Matičević (2001. – 2008.), Mate Maras (2008. – 2009.), Andrija Tunjić (2009.), Luka Šepu (2009. – 2017.), a kojega je prije dvije godine naslijedio jedan od najmlađih urednika Goran Galić, čija je urednička ekipa otvorila i rubriku za *Hrvate izvan domovine*. Podsjetimo, nakon okruglog stola *Položaj kulture u medijima*, impresivne listopadske *Izložbe Vienca* (1869. – 1903.) u Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, velikoga stručno-znanstvenog skupa o *Viencu*, došlo je vrijeme za središnji program proslave – svečanu akademiju u HGZ-u koja se odvijala baš uoči rođendana njegova najvećega urednika Augusta Šenoe (14. studenoga 1838. – 13. prosinca 1881.), koji je *Vienac* uređivao u zlatno doba njegove povijesti od 1874. do svoje smrti 1881. Šenoina pretplatnička mreža uz domaću čitalačku publiku imala je čitatelje diljem Europe, ali i jednog u Brazilu u Klubu *Dalmacija*.

Od 1869. do 2019. čitateljska publika *Vienca* i *Vijenca* prošla je više proljeća naroda i (r)evolucija, više država i režimā. Riječju, od Gutenbergove galaksije do globalnoga sela u kojemu hrvatsko društvo u sklopu europske obitelji naroda doživljava neviđen napredak. Tome nedvojbeno pridonosi digitalno izdanje *Vijenca* od 1999., koje u elektroničkoj inačici sasvim besplatno na Internetu mogu iz udobnosti svoga doma čitati i mnogobrojni građani hrvatskih korijena s udaljenih meridijana, čija kultura čitanja na više jezika uz dobro znanje nasljednoga hrvatskog jezika zadivljuje. Njih, te čitatelje hrvatskoga kulturnog tiska iz svijeta i mene osobno, u *Vijencu* najviše impresionira pomalo starinska zaljubljenost u Hrvatsku, koja se rijetko osjeća u ostalim modernim hrvatskim medijima – koji kao da se trude objavljivati sadržaje koji ocrnjuju našu naciju.

Piše: Vesna Kukavica

Ovaj Matičin dvotjednik na hrvatskoj medijskoj sceni kao veliki list s tradicijom od stoljeća i pol okuplja ugledne autorske osobnosti i utjecajna urednička imena među kojima je devedesetih bio i spomenuti znameniti pjesnik, esejist i prevoditelj te višegodišnji ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Boris Maruna, koji se vratio iz trodesetljetnog egzila u domovinu uoči prvih višestranačkih parlamentarnih izbora nakon pada Berlinskoga zida. Priča s Maticom hrvatskom, nakladnikom *Vijenca*, ima logičnu europsku uljudbenu nisku od prvoga predsjednika Matice u vrijeme prvoga proljeća europskih naroda sredinom 19. stoljeća, grofa Janka Draškovića, do naših dragih profesora Bratulića, Damjanovića i aktualnoga Stipe Botice, nakon Gotovčeve i Zidičeve epohe. Matica hrvatska, uz svoj slavljenički dvotjednik *Vijenac*, ima i *Hrvatsku reviju*, časopis za književnost, umjetnost i kulturu življenja u trećem tečaju, te književni i znanstveni časopis *Kolo*. *Vijenac* prelistajte na poveznici:

<http://www.matica.hr/vijenac/>.

Sažeto, *Vijenac* je posljednjih četvrt stoljeća postao simbol naše kulture i umjetnosti, stvorivši čarobnu riznicu novinarstva kakvo danas u Hrvatskoj više gotovo da i ne postoji. *Vijenac* je ozbiljan i snažan skupni projekt, koji su u jednakom mjeri gradili nakladnik, urednici, kao i novinari, te publika koja ga čita. Urednici, suradnici i čitatelji u njemu osjećaju svoj list, poruku koju razumiju i koja ih udružuje u propitivanju vremena u kojem živimo. Unatoč svim unutarnjim i vanjskim izazovima na vremenskoj okomici od 150 godina, *Vijenac* je uistinu ostao središnji kulturni list. *Vijenac* danas predstavlja jedine rubricirane novine u kojima ćete pronaći primjere članaka sa zavidnom analitičkom obradom aktualne kulturne tematike. Sjetimo se samo teksta *Umjetnost hrvatskoga trijumfa* Tomislava Šovagovića uz srebro hrvatske nogometne reprezentacije na SNP-u u Rusiji (*Vijenac*, br. 638); članka *Oslobađajuća presuda – kraj Domovinskoga rata* Igora Zidića (*Vijenac*, br. 489). Iz broja u broj u *Vijencu* se pojavi pedesetak osoba, odnosno više od 1.200 ljudi godišnje koji su vidljivi na kulturnoj sceni, a opisuju ih vrsni publicisti na dvjestotinjak kartica teksta. List je postao prepoznatljiv i po formi intervjua s ličnostima našega vremena kao što je, primjerice, intervju s čileanskim pjesnikom Andrésom Moralesom Milohničem (*Vijenac*, br. 470). ■

ENG In the homeland Matrix Croatica is celebrating the 150th anniversary of *Vijenac*, a society, culture, arts and science magazine active from 1869 that continues to nurture writers and writing of refined language and style, and continues to not disregard the creative contributions of ethnic Croatians worldwide. The digitalised 21st century issues are available free of charge on the Internet.

Gradišćanski Hrvati za Vukovar

U Zagrebu je održan humanitarni koncert Pax et Bonum s više od dvije stotine izvođača iz triju srednjoeuropskih država za dječji vrtić u Vukovaru

Tekst: **Uredništvo**

U organizaciji novoosnovane Međunarodne udruge gradišćanskih Hrvata – *Gradišćansko društvo Hrvat S.A.M. (Slovačka-Austrija-Mađarska)*, u Koncertnoj dvorani "Vatroslav Lisinski" održan je 13. listopada humanitarni koncert Pax et Bonum za dječji vrtić u Vukovaru, koji je izravno prenosila Hrvatska radiotelevizija, Hrvatski katolički radio i Radio Marija.

Koncert je održao zbor Pax et Bonum s čak 220 izvođača iz Slovačke, Austrije i Mađarske koji su se prvi put okupili na sceni Koncertne dvorane "Vatroslav Lisinski" pod ravnanjem dirigenta Ive Šeparovića, a koji ih je uvježbavao posebno vozeći se u tri države. Uza zbor, na koncertu su sudjelovali i cijeljeni glazbeni umjetnici: Tereza Kesovija, Zorica Kondža i Joško Banov, Jasna Zlokić, Zrinka Posavec, Matko Jelavić, Županijski tamburaški orkestar "Stjepan Bujan-Stipić" iz Čakovca, dirigent Tomislav Cvrtila, blatska klapa Rikordo, čelistica Lana Lucija Horvatić, Mario Obuljen i Jasenko Horvat.

Glavni inicijator koncerta, željeznički biskup mons. Egidije Živković, koji je i sam sudjelovao u koncertu pjevajući "Neka cijeli ovaj svijet" iz poznatoga mjuzikla "Jalta, Jalta", uoči koncerta podsjetio je da mu je želja povezivati te Hrvate. "Mi smo u 500 godina bili podijeljeni i odijeljeni jedni od drugih, pogotovo u posljednjih 50 godina zbog Željezne zavjese, te sada treba ponovno taj narod okupiti. Osim toga, mi se želimo i povezivati s našom, kako je mi nazivamo, starom domovinom. Želimo se povezati s Hrvatskom te s BiH i zato je osnovana ova udruga." Naglasio je i ulogu Katoličke crkve u očuvanju narodnog i vjerskog identiteta. "To je veliko čudo, ali je i istina. Ja sam potomak gradišćanskih Hrvata u osamnaestom koljenu. Crkva je od početka imala veliku ulogu. Da pastiri nisu pratili svoj narod u nove panonske krajeve, naš narod bi postao protestantski. Osim toga, jedino se u Crkvi ovih 500 godina gajila materinska riječ, ali i naša kultura. Hrvatski, koji sam naučio, naučio sam u obitelji i u Crkvi." Naveo je također kako je ideju za pomoć djeci Vukovara dobio prošle godine kada je predvodio misu u Vuko-

varu. "Nekako me to potaknulo u duši. Važno je da ovo što vjerski činim popratim i djelom. Tako se stvorila ideja da napravimo nešto za djecu Vukovara."

SREDNJOEUROPSKA HUMANA MREŽA

Koncert je organizirala Međunarodna udruga *Gradišćansko društvo Hrvat S.A.M.* i biskupija Željezno iz Austrije, a svojom nazočnošću, uz mnogobrojnu publiku u dvorani, uveličali su ga zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić, bjelovarsko-križevački biskup mons. Vjekoslav Huzjak, pomoćni đakovačko-osječki biskup mons. Ivan Čurić, zagrebački i vukovarski gradonačelnici Milan Bandić i Ivan Penava, ministar gospodarstva Darko Horvat, izaslanici Ureda predsjednice RH i Hrvatskoga sabora. Voditelj cijelog projekta – ove iznimno inspirativne srednjoeuropske mreže – bio je fra Božidar Blažević, redateljica koncerta Petra Radin, urednica i scenaristica Lejdi Oreb, a voditelji Diana Tikvić, Branimir Gubić i Davor Meštrović. Sredstva se i nadalje prikupljaju preko humanitarnoga telefonskog broja 060 9004, a koristit će se za obnovu javnoga Dječjeg vrtića Vukovar smještenog u ulici Eugena Kvaternika 27.

Na kraju koncerta zagrebački gradonačelnik Milan Bandić uručio je medalju Grada Zagreba biskupu Egidiju Živkoviću za doprinos u povezivanju raseljenih Hrvata sa svojom domovinom, a biskup je prigodnim darovima zahvalio na potpori gradovima Zagrebu i Vukovaru te Vladi Republike Hrvatske koji su bili pokrovitelji koncerta. ■

ENG *The Gradišće Croat association Hrvat S.A.M. (Slovakia-Austria-Hungary) staged the Pax et Bonum humanitarian concert at Zagreb's premier concert forum, the Vatroslav Lisinski concert hall, on 13 October. The concert, in support of a kindergarten in Vukovar, featured 220 performers from Slovakia, Austria and Hungary conducted by Ivo Šeparović and top local performing artists.*

Osnivač Britansko-hrvatskoga društva u domovini

Poznati filozof Edo Pivčević posjetio je Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu, kojoj je darovao primjerke časopisa *British-Croatian Review*

Tekst i foto: Željka Lovrenčić

Poznati hrvatski filozof Edo Pivčević 15. listopada 2019. posjetio je Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu. U pratnji mu je bio filozof i fizičar dr. sc. Stipe Kutleša, a primile su ih voditeljica Zbir-

ke inozemne Croatice dr. sc. Željka Lovrenčić i savjetnica za međunarodnu suradnju gđa Jasenka Zajec. Gospodin Pivčević i dr. sc. Kutleša obišli su i Zbirku inozemne Croatice kako bi se upoznali s njezinom vrijednom građom. Pivčević je darovao Knjižnici sve objavljene primjerke časopisa *British-Croatian Review* čiji je utemeljitelj te njegovo kompletno elektroničko izdanje u pdf formatu koje obuhvaća 17 svezaka i koje je priredio Stan Granic.

Edo Pivčević također je osnivač Britansko-hrvatskoga društva koje je pokrenuo 1971. Njegovi su članovi bili mnogi ugledni ljudi – primjerice, poznati britanski filozof Alfred Jules Ayer, Pivčevićev dobar prijatelj ili ugledni novinar Auberon Waugh, najstariji sin književnika Evelyn Waughta, koji je bio i predsjednik Društva.

Podsjetimo, hrvatski filozof svjetskoga glasa rođen je u Omišu 1931. u obitelji imućnoga trgovca. Otac mu pogiba 1942., a majku tri godine poslije zatvara OZNA. To se ponavlja nekoliko puta sve dok je konačno ne puštaju kao duševno i tjelesno bolesnu ženu. Gospodin Edo je kao osamnaestogodišnjak izbačen iz splitske Klasične gimnazije jer je dovodio u pitanje "marksizam - lenjinizam kao jedinu ispravnu naučnu teoriju". Nakon mnoštva problema, 1954. diplomirao je filozofiju na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Zatim napušta zemlju. Doktorirao je na Sveučilištu u Münsteru 1958. te na Sveučilištu u Londonu 1962. Od 1964. je nastavnik u Bristolu, a od 1998. godine profesor filozofije na Sveučilištu u tome gradu. Pisao je uglavnom filozofske rasprave. Među njegovim djelima ističu se: *Ironija kao forma opstanka u Sörena Kierkegaarda*, 1960.; *Husserl i fenomenologija*,

Izdavanje časopisa British-Croatian Review pokrenuo je u Engleskoj 1974. godine. U njemu je, uz ostalo, objavljivao i prijevode raznih djela hrvatske klasične književnosti koja su prvi put na engleski preveli poznati slavistički stručnjaci s Cambridgea i s Londonskoga slavističkoga instituta. Također, u jednome broju objavljen je putopis Konrada von Grunenberg o Dalmaciji.

1970.; *Pojam zbiljnosti*, 1986.; *Mijena i jastva*, 1990.; *Što je istina*, 1997.; *Razlog zašto*, 2007. itd. Također, autor je drame *Herr Speer Comes Calling* koja govori o međuljudskim odnosima i čija je radnja smještena u Hitlerovu berlinskome bunkeru.

Poznat je i kao donator knjiga – uz ostalo, splitskoj Sveučilišnoj knjižnici darovao je prvotiske otiskane sredinom XVI. stoljeća. Među njima je i onaj s pismina kardinala Piettra Bemba i pape Leona X., Euklidov dvojezični udžbenik geometrije (na latinskome i grčkome) i knjiga Diogenisa Laertija o životima grčkih filozofa. ■

ENG Edo Pivčević, a Croatian born philosopher of international renown born in 1931 in Omiš, has donated the full run of the *British-Croatian Review* he founded in England in 1974 to Zagreb's National & University Library. The review featured Croatian classics in their first ever English language translations by leading Slavic studies specialists at Cambridge and a Slavic studies institution in London. One issue featured Konrad von Grunenberg's *Dalmatian travelogue*.

Ako Hrvati žele bolje upoznati sebe, moraju upoznati i svoju dijasporu

Uvijek će postojati elementi koji će nas pokušati razdvojiti, a mi te elemente moramo nadjačati. Jedna cijela Hrvatska živi izvan Republike Hrvatske i konačno je vrijeme da se povežemo - jedan je od zaključaka konferencije

organizator i inicijator konferencije dr. Marin Sopta naglasio je: "Uvijek će postojati elementi koji će nas pokušati razdvojiti, a mi te elemente moramo nadjačati. Jedna cijela Hrvatska živi izvan Republike Hrvatske, konačno je vrijeme da se povežemo." Državni tajnik Zvonko Milas u svom obraćanju nazočnima istaknuo je veliku važnost uloge Hrvata izvan Republike Hrvatske u stvaranju hrvatske zajednice u svijetu u kojoj se nije skupljala pomoć ili politički lobiralo za to. Smatra kako je zadatak države da svojim mjerama i aktivnostima promiče hrvatski identitet u hrvatskim zajednicama diljem svijeta te da Hrvati izvan zemlje budu obuhvaćeni svim državnim strategijama. Također, Milas je i za olakšavanje povratka, dolaska na školovanje ili otvaranja posla u našoj zemlji Hrvatima u iseljeništvu, istaknuo i važnost donošenja novog zakona o stjecanju hrvatskog državljanstva.

Tekst: **Mihovil Rora** Foto: **Snježana Radoš; Nada Pritisanac Matulich**

U Zagrebu je održana 10. i 11. listopada u prostorima Gradske vijećnice 2. međunarodna konferencija "Dijaspore i domovina" u organizaciji Centra za istraživanje hrvatskog iseljništva, uz suorganizatore *International Metropolis Project* te Centra za kulturu i informacije Maksimir. Glavni cilj konferencije je upoznavanje različitih strategija i vrsta programa koji će osnažiti povezanost hrvatskog iseljništva i domovine te istražiti i definirati postojeće odnose između dijaspora i njihovih zemalja podrijetla te obrnuto.

Na svečanom otvorenju konferencije sudjelovalo je oko 100 sudionika među kojima su bili mnogobrojni visoki

uzvanici, predavači, profesori, studenti i drugi gosti. Sudionike konferencije pozdravili su državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvatske izvan RH Zvonko Milas, izaslanica predsjednice RH Mirjana Hrga, zamjenica gradonačelnika grada Zagreba Olivera Majić te predsjednik saborskog Odbora Republike Hrvatske za Hrvate izvan RH Božo Ljubić. Na konferenciji su kao predavači gostovali i mnogobrojni diplomatski izaslanici, među kojima treba izdvojiti predavanje veleposlanika Izraela Nj. E. gosp. Ilana Mora te diplomatske delegacije i veleposlanike Indije, Grčke, Crne Gore, Bugarske, Kosova, Čilea, Sjeverne Makedonije te Turske.

'MOŽEMO UČINITI ČUDA'

"Nismo savršeni, ali zajedno možemo učiniti čuda", izjavila je Mirjana Hrga prigodom otvorenja konferencije. Glavni

PO MNOGOČEMU SLIČNI

"Izrael ima posebnu priču odnosa domovine i njezine dijasporu, ali smo ipak po mnogočemu slični. Siguran sam da Hrvatska i Izrael mogu međusobno učiti jedni od drugih kako bi se poboljšao odnos prema iseljenicima", rekao je u svom izlaganju veleposlanik Izraela.

Radni dio konferencije imao je pet plenarnih izlaganja, koje je moderirao kanadski znanstvenik Howard Duncan. O dijaspori kao bitnom čimbeniku razvoja matične države govorio je prof. dr. sc. Mladen Vedriš s Katedre za ekonomske znanosti Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

O politikama zapošljavanja talentiranih stručnjaka iz dijasporu izlagala je jedna od najcitatiranih znanstvenica za upravljanje migracijama Wei Li s uglednoga američkog *Arizona State Universityja* (ASU). Ona se fokusirala na usporedbe zapošljavanja povratnika s migrantskim iskustvom u Indiji i Kini. O migrantskoj povijesti Kine i učincima njezinih povratničkih politika govorio je istaknuti sociolog Hong Liu s *Nanyang Technological Universityja* iz Singapura. O izazovima angažiranja dijaspora u Južnoj Aziji s političkoga i pravnoga gledišta govorio je Piyasiri Wickramasekara iz *Global Migration Policy Associates* (GMPA) iz Ženeve. Državni tajnik za Grke u dijaspori John Chrysoulakis izlagao je o iskustvima u odljevu mozgova i njihovu povratničkom angažmanu u razvojnim

"Izrael ima posebnu priču odnosa domovine i njezine dijasporu, ali smo ipak po mnogočemu slični. Siguran sam da Hrvatska i Izrael mogu međusobno učiti jedni od drugih kako bi se poboljšao odnos prema iseljenicima."

procesima Grčke. Drugi panel usredotočio se na razne državne politike prema svojim iseljenicima, moderator je bio useljenik iz Australije pravnik Darko Don Markušić, a sudjelovali su veleposlanici stranih zemalja u Hrvatskoj.

Nakon svečanog otvorenja i održanih prvih tematskih izlaganja, sudionici prvog dana konferencije uputili su se na razgledavanje i svečani ručak u Hrvatski sabor, a kasnije su se nastavili neformalno družiti i u večernjim satima.

DVA ZANIMLJIVA PANELO

Drugi dan konferencije donio je dva zanimljiva panela, a konferenciji se pridružila i Ruža Tomašić, hrvatska zastupnica u Europskome parlamentu. Panele je moderirala ravnateljica Instituta za migracije i narodnosti dr. sc. Marina Perić Kaselj. O ulozi dijasporu u jačanju međunarodnog položaja Hrvatske govorio je vodeći hrvatski komunikolog dr. sc. Božo Skoko s Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Ekonomski aspekt hrvatskih migracija i učinak doznaka iz inozemstva, njegove razmjere i utjecaj na poslovnu klimu obradio

je analitičar Zvonimir Savić iz Hrvatske gospodarske komore. Novčane doznake i ulaganja hrvatskih iseljenika u matičnu zemlju procjenjivala je u svom izlaganju Tanja Trošelj Miočević iz Centra za istraživanje hrvatskog iseljeničtva iz Zagreba, dok se novčanim doznakama iseljenika u Bosnu i Hercegovinu u svome izlaganju pozabavio Tihomir Begić, zamjenik glavnoga urednika za Večernji list za BiH. Masovne migracije diljem planeta rezultirale su stvaranjem jednog od najvećih gospodarskih sustava u svijetu, upozorili su više puta stručnjaci Svjetske banke. Četvrti i zadnji panel dvodnevne konferencije analizirao je više raznorodnih tema koje su vezane uz Crnu Goru i veze dijasporu. Nakon završetka drugog dana konferencije u završnim govorima Marin Sopta i Howard Duncan sudionicima su poručili: "Svi smo ovdje zato što imamo veliko srce prema dijaspori, a vidimo i u kojim problemima se odnosi dijasporu i domovine nalaze. Aktivirajte se i započnite jednu lijepu mrežu suradnje, a neka nam dugoročni i krajnji cilj bude samo jedno - povratak naših iseljenika u RH, pogotovo onih mladih."

Konferenciju su financijski podržali: Središnji državni ured za Hrvate izvan RH, Grad Zagreb, *Importanne resort, Zagreb – Dubrovnik* te Marina Frapa iz Rogoznice. ■

ENG Zagreb's city hall was the venue on 10 and 11 October for the 2nd Diaspora and Homeland international conference. The event was organised by the Croatian Diaspora Study Centre and co-organisers the International Metropolis Project and the Maksimir Centre for Culture and Information.

Poslovno umrežavanje domovinske i iseljene Hrvatske

"Sve možemo ostvariti ako imamo jasan cilj, a to je snažna hrvatska država koja će se moći nositi s novim izazovima i mogućim ugrozama", zaključila je predsjednica Grabar-Kitarović otvarajući konferenciju G2

Službeno otvorenje Konferencije

Tekst: Uredništvo Foto: Hina

Konferenciju *Meeting G2*, posvećenu umrežavanju poslovnih ljudi hrvatskog podrijetla iz svih dijelova svijeta, službeno je otvorena u utorak, 5. studenoga, u Zagrebu predsjednica Republike Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarović pod motom "Gradimo poslovne mostove". Peto izdanje konferencije, koje je okupilo više od 200 poslovnih ljudi hrvatskog podrijetla iz 18 zemalja, održano je u Kongresnom centru *Forum Zagreb*, a jedan od partnera je i Hrvatska matica iseljenika. Samom početku konferencije nazočio je ravnatelj HMI-ja Mijo Marić, sa suradnicama.

Obraćajući se sudionicima konferencije, predsjednica Grabar-Kitarović je izjavila: "Cijela jedna Hrvatska živi izvan granica naše države, stoga je bitno slušati što nam iseljenici govore i predlažu. Iako smo napravili korake naprijed

u gospodarstvu, pred nama je još uvijek dug put. Želimo li se brže razvijati, važno je ostaviti novi prostor poduzetnicima da rade ono što najbolje znaju. Vaše iskustvo i znanje su vjetar u leđa, posebice mladima, te stoga imate priliku odigrati važnu ulogu u budućnosti. Ostanimo zajedno u radu za bolje sutra u izgradnji nove Hrvatske."

'PROMJENE SU SPORE'

"Naš je zajednički cilj graditi gospodarstvo koje će disati punim plućima, u skladu sa zahtjevima moderne tržišne ekonomije, na temeljima tehnološke inovativnosti i kreativnosti, jake izvozne i konkurentne industrije, na sposobnostima i znanju naših izvrsnih i motiviranih radnika, uvijek imajući na umu kako sve mora biti na korist hrvatskoga čovjeka, hrvatskih obitelji i hrvatskoga naroda", istaknula je predsjednica te dodala kako pritom ima na umu i zadaću demografskoga oporavka kako bismo mlade zadržali u Hrvat-

skoj jer samo to nam jamči budućnost. Predsjednik Udruge MEETING G2 Josip Hrgetić rekao je u svom obraćanju kako su unatoč napretku promjene u Hrvatskoj spore te da ona za razliku od drugih postsocijalističkih zemalja hoda, dok druge trče. "Mi koji dolazimo izvana, vidimo da Hrvatska ide prema boljem. Na *Doing Business* ljestvici 2014. godine Hrvatska je bila na 89. mjestu, a sada na 51. No, ako se uspoređujemo s drugim državama koje su bile u istom sustavu kao Hrvatska, poput baltičkih država ili Poljske, vidimo da naše promjene idu sporije. Dok drugi trče, mi još hodamo", rekao je Hrgetić.

HRVATI I MODA

Na konferenciji se razgovaralo o aktualnostima u domaćem IT-sektoru i o iznimnim hrvatskim izvoznim. Održan je i panel o uspješnom poslovnim povezivanju Kanade i Hrvatske, a jedan od sudionika bio je i Joe Bašić, predsjednik Kanadsko-hrvatske poslovne mreže, koji je predstavio njezin rad. Na panelu

Josip Hrgetić

Zvonko Milas

HMI: Promocija hrvatske mode

Uvodni panel *Hrvati i moda – Pokažimo svijetu što imamo!* organizirala je HMI sa željom da poslovnim skupu pokaže bogatstvo i ljepotu hrvatskog dizajna te motivira Hrvate izvan RH da se jače uključe u promociju mode u Hrvata. Predstavljajući svoje već dobro pozicionirane i razvijene brendove, na panelu su govorili: modni dvojac ELFS – Aleksandar Šekuljica i Ivan Tandarić, modni dizajneri za koje je moda životni put kojim ponosno koračaju, HIPPY GARDEN – Đurđica Vorkapić, modna dizajnerica koja živi modu i ne fokusira se na izbacivanje kolekcija, nego inspiraciju crpi iz svega što je okružuje, ETNO BUTIK MARA – Vesna Milković, modna dizajnerica koja radi pod motom izvucimo blago iz škrinja i pokažimo svijetu što imamo, MODNI BREND GRETA GUDELJ – Greta Gudelj, modna dizajnerica koja ističe da je sjajan modni stil prije svega, onaj koji korespondira sa karakterom žene koja ga nos i KRAVATA CROATA – Franjo Bušić, direktor *Academia Cravatica* koji rad zasniva na činjenici da je kravata obilježila hrvatsku ratnu povijest, pa je upravo po Hrvatima i dobila ime, a danas je ultimativni izraz odjevene elegancije.

te tvrtku proslavljenoga generala Ante Gotovine *Pelagos net farma* d.o.o. koja se bavi ulovom, uzgojem i obradom mlade divlje tune u kontroliranim uvjetima u podvodnim kavezima. ■

ENG The Meeting G2 conference is dedicated to networking among business people of Croatian extraction from around the world. The latest installment on Building Business Bridges, held in Zagreb on 5 November, was opened by President Kolinda Grabar-Kitarović.

o iskustvima rada Hrvata u Austriji sudjelovao je Niko Ilić, predsjednik Udruge hrvatskih poduzetnika u Austriji, koji je izvijestio sudionike o organizaciji i ciljevima Udruge.

Između panela sudionici su imali prilike čuti i nekoliko inspirativnih poslovnih priča – Marca Buzolića iz Plave Lagune, Vlade Lendvaja iz Hrvatskog saveza informatičara te Tomislava Anadolca i Hrvoja Bušića – tvorca najboljega džina na svijetu. Program su zao kružila predavanja prof. Bože Skoke na temu razvoja identiteta i brenda Hrvatske, lobista Natka Vlahovića o važnosti skorašnjeg predsjedanja Hrvatske Europskom unijom te uglednog dizajnera Borisa Ljubičića na temu važnosti dizajna i stvaranja vizualnog identiteta za Hrvatsku.

HRVATSKI START-UPOVI

Konferencija je započela u ponedjeljak, 4. studenoga, "pitch sesijom", odnosno natjecanjem šest hrvatskih start-upova koji su pred žirijem, sastavljenim od poduzetnika iz zemlje i svijeta, u samo 10-ak minuta trebali predstaviti svoje inovativne projekte. Najboljim je proglašen start-up Miret koji se bavi proizvodnjom najekološkijih tenisica na svijetu, a nagrađen je besplatnim pohađanjem jed-

nodnevne radionice konzultantske kuće PWC te promotivnim videom u produkciji časopisa *Poduzetnik*.

U nastavku programa održano je predstavljanje pet uspješnih hrvatskih franšiza, članica Zajednice franšiznog poslovanja pri Hrvatskoj gospodarskoj komori. Tijekom programa *Who is Who in G2* svaki sudionik dobio je priliku ukratko predstaviti svoje poslovanje i istaknuti s kime se želi povezati. Tako je na jednome mjestu predstavljen niz uspješnih projekata – od građevinskih i metalurških preko turističkih, IT i HR usluga sve do konzalting usluga za savjetovanje poduzetnika i komunikacijski menadžment.

Trećeg dana konferencije sudionici su bili na poslovnom izletu u Zadru prigodom kojeg su posjetili luku Gaženicu

Cilj ove konferencije, koju organizira Udruga MEETING G2 s predsjednikom Josipom Hrgetićem na čelu, je umrežiti poslovnu domovinsku i iseljenu Hrvatsku te pomoći u jačanju ulaganja dijaspore u domovinu.

Tekst i foto: Hrvatsko društvo
Luksemburg

Hrvatsko društvo Luksemburg obilježilo je 5. listopada ove godine Dan neovisnosti RH održavanjem raskošne i odlično posjećene izložbe pod nazivom "Žigmund Luksemburški, kralj Hrvatske (1387. - 1437.)". U program su bile ukomponirane i važne obljetnice: 600 godina dubrovačkoga Orlanda i 925 godina Zagrebačke nadbiskupije. Organizator je postavio i štandove na kojima su najavljene skorašnje europske prijestolnice kulture: hrvatska Rijeka (2020.) i luksemburški Esch (2022.), kao i mnogobrojne eksponate kojima su predstavljene hrvatska povijest i kultura te vjekovne veze između dviju nacija.

Proslavu je otvorila i najavila njezin program Jelena Bulić, lingvistica s doktoratom iz komparativne književnosti, nakon čega je internacionalni zbor Bractwo Śpiewu Tradycyjnego izveo himne Luksemburga i Hrvatske. Uslijedila su izlaganja na francuskom, engleskom i hrvatskom jeziku, kako bi svatko iz publike mogao dobiti informacije o konceptu i sadržaju izložbe.

U svojoj pozdravnoj riječi Danijel Stanković, tajnik Hrvatskog društva Luksemburg, zahvalio je Općini Mamer na ustupanju raskošne gradske vijećnice za ovu izložbu i na odličnoj suradnji u

Žigmund Luksemburški kao poveznica

Uz raskošnu izložbu o kralju Hrvatske, u programu je bilo i obilježavanje 600 godina dubrovačkoga Orlanda i 925 godina Zagrebačke nadbiskupije

svakom pogledu, kao i Veleposlanstvu RH u Bruxellesu na velikoj potpori. Gilles Roth, načelnik Općine Mamer i zastupnik u luksemburškom parlamentu, istaknuo je primjetno sudjelovanje hrvatske zajednice u životu općine. U Mameru živi oko 9.800 stanovnika, od čega su 52 posto stranci, a Hrvati s 33 stanovnika su među 20 najbrojnijih nacija.

ŽIGMUND INICIRAO SPOMENIK ORLANDU

Veleposlanik Hrvatske u Belgiji i Luksemburgu, Joško Paro, zahvalio je organizatorima na pripremi ove vrijedne manifestacije te luksemburškim domaćinima na susretljivosti. Najavio je kako će u sklopu hrvatskog predsjedanja Europskom unijom Veleposlanstvo pripremiti posebni program za Veliko Vojvodstvo, koje je i sjedište mnogobrojnih institucija EU-a.

Dr. Suzana Miljan, iz Odsjeka za povijesne znanosti HAZU-a, održala je dva zanimljiva izlaganja o Hrvatskoj tijekom srednjega vijeka. Posjetitelj je izvijestila

o najvažnijim događajima iz života kralja i cara Žigmunda Luksemburškog, kao i o njegovu vjenčanju s Barbarom Celjskom u Krapini 1405. godine. Posebno je istaknula Žigmundov posjet Dubrovniku 1396. godine kad je tom prigodom inicirao postavljanje spomenika francuskome vitezu Rolandu, u talijanskoj inačici Orlando, kao simbolu slobode i neovisnosti.

Anđelko Markulin, predsjednik HDL-a i voditelj projekta, održao je prezentaciju "Hrvatska – od davnina do danas" u kojoj je prikazao povijesni slijed događaja na teritoriju Hrvatske u posljednjih 2.500 godina. Predahe između prezentacija glazbenim izvedbama popunili su vokalni ansambl Art of Music, gitarist Josip Dragnić i klapa Luksemburg. ■

ENG The Croatian Society of Luxembourg marked Croatian Independence Day on 5 October with a lavish and well received exhibition on Sigismund of Luxembourg – King of Croatia (1387–1437). The event programme also celebrated the 600th year of Dubrovnik Orlando's Column and 925 years of the archdiocese of Zagreb.

Povezivanje hrvatskih folklornih društava

Okupilo se oko 500 folkloraša te oko 1.000 gledatelja koje je na svečanom otvorenju u ime hrvatske predsjednice Kolinde Grabar-Kitarović, premijera Andreja Plenkovića i svih hrvatskih biskupa pozdravio ministar vanjskih i europskih poslova Goran Grlić Radman

Tekst: **Snježana Jurišić**

Foto: **Željko Cindrić**

Međunarodni folklorni festival 'Čuvari hrvatske etno baštine' održan je sedmi put 19. studenoga 2019. u Filderstadtu (Njemačka). Hrvatska matica iseljenika tradicionalno je pokrovitelj ove manifestacije koja se ponajprije organizira s ciljem povezivanja hrvatskih folklornih društava u iseljeništvu i iz domovine kako bi se očuvanjem hrvatske tradicijske kulture jačao kulturni identitet Hrvata izvan RH te promovirala ljepota i bogatstvo naše folklorne baštine.

Ove godine odazvalo se 18 folklornih i tamburaških amaterskih ansambala iz Njemačke, Švicarske, BiH i Hrvatske. Ono što je bitno jest da je većina voditelja plesa i tambura te nekolicina članova folklornih skupina prošla Školu

hrvatskog folklora koju organizira HMI. Okupilo se oko 500 folkloraša te oko 1.000 gledatelja koje je na svečanom otvorenju u ime hrvatske predsjednice Kolinde Grabar-Kitarović, premijera Andreja Plenkovića i cijele hrvatske vlade te svih hrvatskih biskupa pozdravio ministar vanjskih i europskih poslova Goran Grlić Radman.

Folklorna društva natjecala su se u tri kategorije - folklorna društva iz iseljeništvu u koreografiranom folkloru te iz domovine u glazbeno-scenskom i izvornom folkloru. Stručni žiri u sastavu - Andrija Ivančan, Vjekoslav Martinić, Vedran Vidović i Snježana Jurišić, kao predstavnica Hrvatske matice iseljenika - odabrao je najbolje u predviđenim kategorijama te dodijelio nagrade. Pobjednici su bili domaćini, FD Ruža iz Filderstadta, koji su predstavili pjesme i plesove zapadne Hercegovine: "Sitan kamen do kamena". Nastupi folklornih

POBJEDNICI:

Kategorija FS iz iseljeništvu: FD Ruža, Filderstadt - prvo mjesto; FS Dijaskorak, Offenbach - drugo mjesto; HKUD Kolovrat, Luzern - treće mjesto.

Kategorija FS iz domovine: KUD Lovro Ježek, Marija Bistrica - prvi, KUD Koledišće, Jezera - drugi, KUD Magdalena, Donja Kupčina - treći.

Kategorija izvorni folklor: KUD Dangubica, Kuterevo - prvo mjesto; KUD Salinovec - drugo mjesto; KUD Ždala - treće mjesto.

Publika je prvo mjesto dala KUD-u Branimir iz Benkovca koji su se predstavili napjevima Bukovice i Ravnih kotara te benkovačkim kolom.

ansambala, orkestra i zbora prštali su od života i oduševljenja koje se prenosi s generacije na generaciju. Nastupi su bili prava revija predivnih nošnji, uvijek bananih pokreta, vokala i instrumentalnog zvuka i krajnji su rezultat nevidljivog i najčešće samozatajnog rada etnologa, etnokoreologa i koreografa, etnomuzikologa, skladatelja, aranžera, dirigenta. Nakon službenoga natjecateljskog dijela održan je okrugli stol s voditeljima ansambala i stručnim žirijem gdje se razgovaralo o nastupima, nošnjama, prijedlozima za poboljšanja i budućoj suradnji. Osim plesnog festivala, održan je i izbor za najljepšu Hrvaticu u narodnoj nošnji gdje je nastupilo 13 djevojaka koje su ponosno nosile svoje nošnje. Žiri je odabrao tri najljepše iz iseljeništvu koje će sudjelovati na izboru u Tomislavgradu sljedeće godine: Ivanu Špoljarić iz KUD-a Fala te Lornu Cikoju iz KUD-a Kolovrat iz Švicarske te Josipu Mrkonjić, FS Dijaskorak iz Njemačke. U svečanom večernjem dijelu podijeljene su nagrade i Matičina priznanja pobjednicima, nakon čega je publika uživala u koncertu Slavonia banda do kasno u noć. ■

ENG The 7th Guardians of Croatian Ethnic Heritage international folklore event was staged in the German town of Filderstadt on 19 November under the auspices of the Croatian Heritage Foundation. The event aims to build bridges between ethnic Croatian folklore groups in the homeland and the diaspora.

Intrigantan roman autorice s njemačkom adresom

Treći roman Nele Stipančić Radonić iz Münchena, nakon tri pjesničke zbirke, predstavljen je u Zagrebu u nazočnosti birane publike

Tekst: **Vesna Kukavica**

Foto: **Snježana Radoš**

U Društvu hrvatskih književnika u Zagrebu svečano je predstavljen 16. listopada roman *Slušaj ptice kako pjevaju* autorice Nele Stipančić Radonić koja živi u Münchenu. Roman je objavila ugledna splitska Naklada Bošković, koja često otvara prostor hrvatskoj knjizi iz dijas-pore - od proze do poezije i esejistike. Uz autoricu, o romanu su govorili ugledna književnica i esejistica dr. sc. Željka Lovrenčić i književni kritičar, doktorand splitskoga Filozofskog fakulteta Branimir Romac te Lada Žigo Španić, koja je ujedno znalački moderirala svečanošću. Ulomke iz romana nadahnuto je interpretirala dramska umjetnica Dunja Sepčić.

Prema riječima Ž. Lovrenčić, radnju romana Nele Stipančić Radonić, nape-toga poput dobre nogometne utakmi-

ce, ujedinjuje upravo tā popularna igra. Ova spisateljica dosad je objavila tri pjesničke zbirke i dva romana. Dok opširni povijesni roman *Grišnici i pravednici* (2016.) govori o povijesti Bosne, roman *Putovanje u Indiju* (2017.) suvremene je tematike. U njemu susrećemo uglavnom likove iz našega susjedstva. I u najnovijem romanu autorica se posvećuje opisima aktualnoga hrvatskog društva. Kroz ozračje svjetskoga nogometnog prvenstva, odnosno kroz prizmu igre, obrađuje tematiku naše društvene zbilje, istaknula je dr. sc. Željka Lovrenčić.

DVA BRATA

Kolopletom različitih motiva uklopljenih u konkretnu priču o dvojici braće, autorica ujedno dotiče konstante postojanja, istosti i različitosti, među pojedincima i njihovim pojedinačnim sudbinama, ali i među idejama i načinima bivanja tijekom obiteljskoga života, rekao je književni kritičar Branimir Romac. Prepoznatljiva poetika Nele Sti-

pančić Radonić određena je lakoćom pripovijedanja iz posve netipičnih gledišta svakodnevne potrošačkoga društva, intrigantnim strukturama te vječno zanimljivim rodbinskim temama (bratskim, prijateljskim, bračnim...), što joj priskrbuje sasvim osebujno mjesto u sklopu recentne hrvatske književne produkcije s migrantskom pozadinom, prepoznatljivoj u bilokalnosti, odnosno bivanju između dviju različitih društvenih okolina, rekla je Lada Žigo Španić.

Riječ je o tekstu, unatoč beznađu što okružuje protagoniste, koji se na vrlo jednostavan način odnosi na neke od zagonetki ljudskog života kao što su sreća, upućenost na druge, životne prisutnosti i odsutnosti, nepredvidivosti kojima ne možemo umaknuti, odlascima i odmicanjima te nadasve o traganju za svjetlom nade.

Ovo je društveni, ali i psihološki roman koji kroz socijalnu strukturu obra-

đu je i obiteljske te općenite odnose među ljudima. Iz ne baš optimistične perspektive govori o stanju duha hrvatske nacije te o površnosti, sebičnosti i nezainteresiranosti za svijet oko sebe mnogih naših sunarodnjaka, ustvrdila je teoretičarka književnosti Željka Lovrenčić.

Sažeto, glavni protagonisti su braća Fabijan i Boris, dva u potpunosti suprotna lika. Dok je novinar-kolumnist Fabijan povučeni sanjar koji je doživio veliku ljubav s Julijom, sestrom kolegice s posla koja je umrla, i od tada živi povučeno između kuće i ureda, Boris je sušta suprotnost: šarmer i ljubitelj žena. Po zanimanju slikar, živi obiteljskim životom premda vrlo često izlijeće iz obiteljskoga gnijezda. Njegovu suprugu Laru to više pretjerano niti ne zanima; njoj je bitna forma. Uredila si je život i brine se o sinu Svenu. Pravi se da ništa ne zna o Borisovim ljubavnim pustolovinama kojima nije odoljela ni mlađa Tea u koju je zaljubljen i njegov sin.

SUKOB GENERACIJA

Budući da Boris kao otac nikada nije imao ni volje ni vremena baviti se sinovim problemima, uglavnom je sve rješavao novcem. Velikome zaljubljeniku u nogomet omogućio je i odlazak u Brazil na svjetsko nogometno prvenstvo. No, kad Boris sazna da mu sin Sven nije zainteresiran za odlazak na fakultet, među njima izbija velika svađa. A kad Sven spozna da mu se otac viđa s dje-

vojkom koju voli, stradava u prometnoj nesreći. Braća različitih karaktera, Fabijan i Boris, nakon dugo vremena ponovno se (ne)zblžavaju upravo u tople ljetu kad "Vatreni" nižu uspjehe na terenu. Uvijek nerviranje s Fabijanove i čuđenje s Borisove strane. U ovome romanu koji se zbog dinamike i napetosti lako i brzo čita, nema sretnoga završetka. Naizgled lagano i vrlo vješto pisano štivo obrađuje složene međuljudske veze. Između ostalih stvari, iščitavamo i autoričina stajališta o hrvatskoj zbilji, zaključila je Željka Lovrenčić.

ŽIVOTOPIS AUTORICE

Spisateljica Nela Stipančić Radonić rođena je 1967. u Mrkonjić Gradu u Bosni i Hercegovini. Diplomirala je francuski i ruski jezik s književnošću na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te magistrirala politologiju, smjer kompa-

Prepoznatljiva poetika Nele Stipančić Radonić određena je lakoćom pripovijedanja iz posve netipičnih gledišta svakodnevice potrošačkoga društva, što joj priskrblijuje sasvim osebujno mjesto u sklopu recentne hrvatske književne produkcije s migrantskom pozadinom.

rativnu politiku na zagrebačkome Fakultetu političkih znanosti. Veći dio života provela je u Zagrebu, a zadnjeg desetljeća s obitelji živi u Münchenu. Glavno područje njezina zanimanja i rada u inozemstvu je književnost. Poeziju sklada od rane mladosti, dok u zrelijoj dobi piše kratke priče i romane. Dosad su joj objavljeni: roman *Grišnici i pravednici* (2016.), zbirke pjesama *Mjesečeva djeca* (2016.) i *Kamena šuma* (2017.) te roman *Putovanje u Indiju* (2017.). Dobitnica je niza književnih nagrada. Svojim javnim sudjelovanjem nastoji pridonijeti suradnji između domovinske i iseljene Hrvatske kao sudionica *Hrvatskoga iseljeničkog kongresa*. Članica je *Hrvatskoga žrtvoslovnog društva*, pjesničke *Udruge Hrvatska iseljenička lirika* iz New Yorka te je članica i tajnica *Hrvatskoga obiteljskog kola* u Münchenu. Publicistkinja je u *Hrvatskome slovu* te suradnica na mrežnome portalu *Hrvatski glas Berlina*.

Publika u DHK-u, među kojom su bili i naši pisci i aktivisti od SAD-a do Australije i Venezuele, srdačno je čestitala autorici za novi roman i poželjela joj što veći odziv čitatelja u domovini i u Njemačkoj. Predsjednica *Hrvatskoga svjetskog kongresa* za SAD Nada Pritisanac Matulich i predstavnik HSK pri UN-u, nakon čestitki za književna ostvarenja, uručila je autorici priznanje *Hrvatskoga svjetskog kongresa* za izniman kulturni doprinos u projektima te ugledne iseljeničke organizacije. ■

ENG The Croatian Writers' Association was the venue on the 16th of October for a presentation of Munich resident and author Nela Stipančić Radonić's latest novel *Slušaj ptice kako pjevaju* ("Listen to the Birds Sing"). The book is published by Naklada Bošković of Split, a publisher that often features authors in the diaspora communities.

Tekst: **Vesna Kukavica**

Hrvatska je na Sajmu knjiga u Frankfurtu predstavila našu književno-nakladničku scenu, a nastup naših autora i nakladnika organizirala je Zajednica nakladnika i knjižara pri Hrvatskoj gospodarskoj komori uz financijsku potporu Ministarstva kulture. Predstavljanje na Frankfurtskome sajmu knjiga, koji je održan od 16. do 20. listopada, održan je pod sloganom "Manje je više". Hrvatski autori predstavljeni su u dva programska bloka: prvi blok u kojem su nastupili Roman Simić fokusirao se na Rijeku 2020. – europsku prijestolnicu kulture, a drugi programski blok naslovljen *Das Erzählen der Anderen in "großen" und "kleinen" Literaturen* moderirala je Jelena Spreicer, predstavljajući autore kao što su Slobodan Šnajder i Kristian Novak. Deset je odabranih knjiga beletristike, dječjih slikovnica i publicistike, koje su na hrvatskome štandu u Frankfurtu privukle posebnu pozornost posjetitelja, a to su: "Doba mjedi" Slobodana Šnajdera, "Ciganin, ali najljepši" Kristiana Novaka, "Proslava" Damira Karakaša, "Zao zrak" Igora Rudana, "Uspon i pad Koševskog brda" Branka Čegeca, "Kukci i druge jezive priče" Maše Kolanović, "Pjevač u noći" Olje Savičević, "Put u Gonars" Nikole Petkovića, "Zlatarovo zlato" Zdenka Bašića i Tanje Konforta te "Hrvatska kuharica" Mate Jankovića. Na štandu veličine 56 četvornih metara prelistavane su dječje knjige i selekcija stripa u odabiru Davora Schunka. Hrvatska slikovnica predstavljena je uz ilustratore Andreu Petrlik, Vandu Čižmek, Vendi Vernić, Ivanu Guljašević Kuman, Umu Huseinović, Anu Kadoić i Zdenka Bašića. U službenome programu Sajma nastupili su ugledni autori Slobodan Šnajder i Kristian Novak, s kojima je u polemičkom tonu razgovarao pred publikom austrijski autor Norbert Gstrein.

MAJSTORI KRATKE PRIČE - EPK RIJEKA 2020.

Hrvatski štand na sajmu knjiga u Frankfurtu imao je i specifičan program s

Hrvatski pisci na europskoj sceni

Sajam knjiga u Frankfurtu, sedamdeset i prvi po redu, ovih dana privukao je planetarnu elitu pisane riječi na svim medijima. Nastupili su i odabrani hrvatski autori te dvadesetak nakladnika

obzirom na to da je Rijeka iduće godine europska prijestolnica kulture. U programu su sudjelovali direktor i osnivač *Festivala europske kratke priče* (FEKP) Roman Simić te predstavnici britanskoga *Hay Festivala*. U sklopu projekta EPK, iz svake članice Europske unije odabrana je jedna žena koja će napisati po jedan esej koji će biti objavljen u antologiji koja u ožujku iduće godine paralelno izlazi u Velikoj Britaniji i Hrvatskoj, gdje će je objaviti nakladnik *Fraktura*. Iz Hrvatske je odabrana pjesnikinja i aktivistica Asja Bakić.

Usto, istaknuta kulturna djelatnica Dubravka Đurić Nemec (Ministarstvo kulture RH) sudjelovala je kao pozvana govornica u programu svečanog otvorenja prvog predstavljanja romske književnosti na Frankfurtskome sajmu. Tijekom sajamskih dana održane su razne diskusije o interkulturalnoj književnosti koje su, uz ostalo, tematizirale hrvatsko-njemačke jezične, književne i kulturne veze, uz mnogobrojne razgovore s autorima. Prema riječima

predsjednika ZNK HGK Slavka Kozine, hrvatski nakladnici uspješno odgovoraju na nove trendove 'sajmovanja' 21. stoljeća. Danas se u bitnome promijenila logika sajмова u odnosu na prije desetak, petnaestak godina. Moglo bi se reći da je ono bilo analogno doba, a danas je digitalno. Izlagalo je 20 hrvatskih nakladnika i to onih koji, kako je naglasio, imaju 'poslovni kapacitet' i koji se mogu plasirati na strana tržišta, objasnio je Kozina.

Tim koji je sastavio našu ovogodišnju reprezentaciju za Frankfurt iz područja beletristike, dječjih slikovnica i publicistike činile su: Diana Matulić, Gordana Farkaš Sfeci i Emica Calogjera Rogić. ■

ENG Frankfurt held its 71st book fair from 16 to 20 October, with Croatia promoted its publishing scene, featuring a select group of authors and twenty publishing companies. The participation of the publishers was organised by the publisher and bookstore federation at the chamber of commerce and funded through the culture ministry. The fair was visited by numerous members of our diaspora community in Germany.

Bokeljski Hrvati oduševili predsjednicu i mnoge uzvanike

Prijateljstvo, razumijevanje i očuvanje kulturne baštine odlike su međunarodnoga projekta *Putevima bokeljskih Hrvata*. Projekt se drugu godinu zaredom održava pod supokroviteljstvom predsjednice Kolinde Grabar-Kitarović i predsjednika Crne Gore Mila Đukanovića

Tekst: **Toni Dabinović** Foto: **Filip Popović**

Predsjednica je primila izaslanstvo projekta *Putevima bokeljskih Hrvata* te im dala veliku potporu, kao i novoosnovanoj Zajednici. Atrij muzeja Mimara bio je ispunjen do posljednjega mjesta na predstavljanju *Zajednice bokeljskih Hrvata* i zbirke pjesama "Crta na dlanu" Vande Babić. Zanimljivi govornici dali su nadu u bolju budućnost, bolje razumijevanje i veću zaštitu kulturnog naslijeđa Boke kotorske.

"Projekt *Putevima bokeljskih Hrvata*, podržan od predsjednika Crne Gore i predsjednice Hrvatske, jasno oslikava njihovu volju, ali i volju država i naroda koje predstavljaju da se očuva, razvija i prenosi etnički i kulturni identitet crnogorske i hrvatske manjine, a sve u duhu interkulturalnog dijaloga i tolerancije svojstvenog demokratskim društvima!", izjavio je posebni izaslanik predsjednika Crne Gore Boris Bastijančić.

Zajednicu bokeljskih Hrvata utemeljili su Hrvati podrijetlom iz Boke kotorske i prijatelji Boke, koji žive i djeluju u Republici Hrvatskoj, a otvorena je za članstvo i svim prijateljima Boke kotorske neovisno o vjeri i naciji. Temeljni ciljevi Zajednice su okupljanje bokeljskih Hrvata sa stalnim prebivalištem u RH i prijatelja Boke, očuvanje zavičajnog identiteta Hrvatica i Hrvata iz Boke kotorske koji žive u RH i hrvatskoj dijaspori diljem svijeta, suradnja s Hrvatima u Boki, ali i suradnja s relevantnim institucijama Hrvatske i Crne Gore te Europske unije i UN-a.

"Zajednica je osnovana na inicijativu velikog broj hrvatskih Bokelja koji su osjetili potrebu da se konačno nešto učini na razini čitave Hrvatske. Osnovni cilj je sačuvati nacionalni i vjerski identitet Bokelja, njihova nematerijalna, kulturna i znanstvena dobra. Naš je zadatak promovirati i prezentirati naše običaje te naglasiti da se Crna Gora može ponositi bokeljskim Hrvatima i njihovom baštinom se prezentirati u svijetu. Prvi projekt Zajednice je skupljanje podataka da vidimo koliko nas Hrvata iz Boke kotorske živi u Hrvatskoj, a to je prema procjenama brojka oko deset tisuća ljudi", izjavio je predsjednik Zajednice Srećko Đuranović.

Među uzvanicima u Muzeju Mimara bili su veleposlanik Crne Gore u RH Boro Vučinić, posebni izaslanik predsjednika Crne Gore Boris Bastijančić, državna tajnica u MZO Sanja Putica, generalna konzulica RH u Crnoj Gori Jasminka Lončarević, zastupnik u parlamentu Crne Gore Adrijan Vuksanović i predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća CG Zvonimir Deković. S velikim zanimanjem događaj su pratili i Dimi-

tirje Popović, Miro Gavran, Renata Gubić i mnogi drugi.

"Institucije Hrvata u Crnoj Gori daju će potporu svim organizacijama koje se u sadržajnom i bitnom smislu bore za očuvanje hrvatskog identiteta i očuvanje identiteta Bokelja gdje god oni bili!", izjavio je predsjednik Hrvatske građanske inicijative Crne Gore Adrijan Vuksanović.

Večer u Muzeju Mimara završila je promocijom zbirke pjesama "Crta na dlanu" profesorice Vande Babić, koja je podrijetlom iz Boke kotorske. "Umjetnost je ono što nas podsjeća koliko smo prolazni i u tome koliko smo snažni i koliko nas ima i kad nas nema i ne bude. Uronjeno u bojama ljubavi, upravo je to ono što nam je činiti. Dijeliti se u milijun ljepota, zagrljaja, dobrih želja. Onog drugog, zavisti i jala, ima i previše!", izjavila je Vanda Babić. ■

ENG Friendship, understanding and the preservation of cultural heritage are all critical aspects of the *On the Trails of the Bokelj Croats* project. This is the second year of this project under the shared auspices of Croatian President Kolinda Grabar-Kitarović and Montenegrin President Milo Đukanović.

Oživljena baština najznačajnijega hrvatskoga pjesnika Mađarske

Po svom talentu, pjesničkom senzibilitetu i posebno književnom obrazovanju Josip Gujaš Đuretin odvojio se od ostalih narodnosnih pjesnika. Svojim stvaralaštvom postao je predvodnik u borbi za prihvaćanje suvremenih književnih tijekova, za potpunu autonomiju književnog rada, za pisanje bez straha i ograničenja.

Tekst: **Diana Šimurina-Šoufek**

Foto: **Snježana Radoš & Hrvoje Salopek**

Knjiga Josipa Gujaša Đuretina "Mene su ljepote ostavile", priređivača Đure Vidmarovića, predstavljena je 5. studenoga u Hrvatskoj matici Iseljenika. Uvod i intermezza u ovu svečanost knjige, nadahnutom interpretacijom Gujaševih stihova, dala je dramska umjetnica Biserka Ipša. Promociju je znalački vodila Vesna Kukavica, rukovoditeljica Odjela za nakladništvo i dugogodišnja urednica Matičina ljetopisa *Hrvatski iseljenički zbornik*.

Matičinoj promociji prisustvovali su Anita Györei, zamjenica veleposlanika Republike Mađarske Nj. E. Józsefa Zoltána Magyara i János Dezső, savjetnik u veleposlanstvu Republike Mađarske,

kao i glasnogovornik Hrvata u mađarskom Parlamentu Jožo Solga. Diplomatski klub zastupao je dr. sc. Neven Šimac a pripadnike hrvatske manjine u Mađarskoj predstavljala su braća Blažetin, unuci Stipana Blažetina, koji studiraju u Zagrebu. Također, predstavljanju su nazočile Morana Amulić, viša stručna savjetnica u Službi za knjigu i nakladništvo, izaslanica ministrice kulture, dr. sc. Tatijana Petrić, glavna ravnateljica NSK u Zagrebu, izaslanica zagrebačkog gradonačelnika Maja Petrić, stručna savjetnica za izdavačku djelatnost i Milan Kovač, predsjednik UO HMI. Nazočila joj je i državna tajnica Zdravka Bušić, a u ime državnoga tajnika Zvonka Milasa iz Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH predstavljanju su prisustvovali dr.sc. Milan Bošnjak, savjetnik s posebnim položajem za pitanja nacionalne hrvatske manjine u inozemstvu

i Dubravka Severinski, načelnica Sektora za pravni položaj, kulturu i obrazovanje Hrvata izvan RH.

Četiri je desetljeća Đuro Vidmarović istraživao opus pjesnika i povjesničara Hrvata u Mađarskoj, profesora budimpeštanske gimnazije i objavio opsežno djelo naslovljena po stihu iz njegove predsmrtne pjesme. Knjigu je podijelio u dvije cjeline. U prvoj Vidmarović na književno-teorijskoj razini analizira Gujaševu nedovoljno poznatu poetsku ostavštinu i znanstvene interese vezane uz vlastiti manjinski identitet aktualiziran u doktorskoj disertaciji. Spomenimo suradnju s književnikom Milivojem Slavičekom te arhivsku i filološku građu koju je priređivaču ustupila pokojna Gujaševa supruga Vera Grunčić. Drugi dio knjige donosi ranije i sada prvi put

objavljene pjesme, izvorne i transkribirane. Recenzentice i promotorice prof. dr. sc. Sanja Vulić i Božica Brkan, uz ino, knjigu smatraju nedvojbenim prinosom književno-teorijskoj literaturi posvećenoj vodećem hrvatskom pjesniku u Mađarskoj sredine 20. stoljeća, širenju spoznaje o raširenosti i uporabi lokalnih govora s obje strane granice u to doba i opravdanu želju za ubaštinenjem Gujaševa djela u hrvatsku književnost.

Izlazak knjige sabranih djela Josipa Gujaša Đurešina (1936. - 1976.), priređivača Vidmarovića, ove su godine financijski poduprli Ministarstvo kulture RH i Hrvatska matica iseljenika. Na taj način sačuvan je život i djelo tog hrvatskoga intelektualca rođenoga 1936. u Gornjim Martincima. Đurešin je ustvari obiteljski nadimak po djedovu imenu Đuro, Đureta. Gujaš studira u Segedinu pa u Pečuhu i na kraju u Pešti povijest i hrvatski jezik s jugoslavenskim književnostima. Diplomira 1961., a u dobi od 29 godina i doktorira na Sveučilištu u Budimpešti disertacijom "Politika nasilne

**Prisutnima su se obratili
Matičin ravnatelj Mijo
Marić, ministar vanjskih i
europskih poslova Gordan
Grlić Radman te priređivač
Đuro Vidmarović. O djelu su
govorile kroatologinja prof.
dr. sc. Sanja Vulić, a u ime
nakladnika Acumen d.o.o.
književnica i urednica izdanja
Božica Brkan**

asimilacije u Evropi i Mađarskoj (Pomađarivanje u županijama Somogy i Zala — Međimurje) i nacionalna obrana Mađara u Slavoniji za vrijeme dualizma". Iz nje je u Hrvatskoj objavio dvije cjeline: u Kolu MH 1967. u br. 6. i u Histo-rijskom zborniku (1970 - 71). Radi kao profesor na hrvatsko-srpskoj gimnaziji u Budimpešti, ali obolijeva i 1971. od-lazi u invalidsku mirovinu. Preminuo je teško bolestan, siromašan i bez po-

sla u četrdesetoj godini života. Gujaš je bio svjestan da narodnosno pjesništvo stagnira u nekoj svojoj historijskoj čahuri, da zaostaje za suvremenim tijekovima, kako mađarske, tako i jugoslavenske poezije. Ukratko, teoretičari književnosti Hrvata u Mađarskoj njegovo pjesništvo smatraju najznačajnijom pojavom od 1918. godine do danas. U antologiji *U kolo*, objavljenoj prije točno pola stoljeća u Mađarskoj, zastupljen je s 24 pjesme od kojih će veći dio ući u Gujaševu posmrtno objavljenu zbirku pjesama "Povratak u Podravinu" (1977.), inače prvu objelodanjenu knjigu u književnosti Hrvata u Mađarskoj. Kažimo i to da je književniku Vidmaroviću ova knjiga vrhunac samopregalačkog rada na inkorporiranju rasute europske baštine u našu književnost. Svoju veliku radost zbog izlaska knjige Vidmarović je podijelio s prisutnim kolegama diplomatima, književnicima, političarima i svim prijateljima okupljenima u zagrebačko kišno predvečerje u Matici najavivši novo predstavljanje knjige uskoro i u Mađarskoj.

Priređivač Đuro Vidmarović hrvatski je pjesnik, književni povjesničar, kritičar i prevoditelj. Objavio je više pjesničke zbirke. Njegov interes za književnu povijest hrvatskih nacionalnih manjina u europskim zemljama iznjedrio je više stotina prikaza, članaka i studija u Hrvatskoj, Sloveniji, Srbiji, Mađarskoj, Austriji i Izraelu, kao i nekoliko osobito vrijednih knjiga iste tematike. ■

ENG *Josip Gujaš Đurešin stands apart from other Croatian minority poets in neighbouring Hungary by the breadth of his talent, his poetic sensibility and, in particular, by the depth of his literary erudition. His work has placed him in the vanguard that embraces contemporary literary trends, espouses the complete autonomy of literary work, and advocates writing without fear or restriction. The CHF hosted a promotion of his collection of poetry.*

Praktische Grammatik der kroatischen Sprache autora Ivana Rončevića sustavni je pregled hrvatskoga jezika, odnedavno dostupna čitateljima u Austriji

O

Ovo izdanje *Praktische Grammatik der kroatischen Sprache* pojavljuje se nakon Rončevićeva priručnika usredotočenoga na gradišćanskohrvatsku jezičnu normu. Naime, *Praktična gramatika gra-*

dišćanskohrvatskoga jezika (2017.) naišla je na dobar prijem najšireg kruga čitatelja, a posebno se priručnik svojom jasnoćom svidio mladima, učenicima i studentima. Ista se knjiga (II. dopunjeno izdanje) slavista Rončevića od ove akademske godine nalazi i u školskom programu Austrije te se može koristiti za podučavanje gradišćanskohrvatskoga jezika u srednjim školama, kao i donjim razredima viših škola opće naobrazbe po austrijskome obrazovnom sustavu.

Autor, magistar Ivan Rončević, afirmirani je predavač hrvatskoga, bosanskoga i srpskoga jezika pri *Institutu za slavistiku Sveučilišta u Beču* te hrvatskoga jezika na *Stručnoj visokoj školi - Studijskome centru* u Željeznom. Uz predanost podučavanju spomenutih slavenskih jezika autor na Sveučilištu u Beču piše svoju doktorsku disertaciju pod mentorstvom prof. dr. sc. Ružice Pšihistal iz Osijeka i prof. dr. sc. Anne Kretschmer iz Beča na temu *Folklorni deseterački dvoštisi u Slavoniji (u kontekstualnom i funkcionalnom pogledu)* za koju je posljednje četiri godine provodio terenska istraživanja u 35 slavonskih sela. Sudjelovanjem na znanstvenim skupovima, kao i gostujućim predavanjima na sveučilištima u Osijeku, Rijeci i Zadru, magistar Rončević nastoji podijeliti stečeno znanje i istraživačke spoznaje o tradicijskim napjevima u Slavoniji, među kojima se izdvaja *bečarac*, uvršten na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva.

KROATISTIČKI POTICAJ

Rončevićev priručnik je poticaj daljnjoj afirmaciji hrvatskoga kao jednog od 24 službena jezika zajedničke nam Europske unije, jezika jedne bogate kulture i književnosti, jezika poslovnoga svijeta i diplomacije. Kada je riječ o učenju hrvatskoga jezika i zainteresiranim učenicima iz germanofone zajednice, koja inače ima 130 milijuna izvornih govornika diljem Europe, situacija u Austriji nalikuje situaciji u Njemačkoj, no s jednom važnom razlikom. Ponuda učenja hrvatskoga na osnovnoškolskim i srednjoškolskim razinama razgranata je kao i u susjednoj Njemačkoj, s time da se u njemačkim školama uči i poučava hr-

Praktische Grammatik der kroatischen Sprache prikladna je za upotrebu u školskoj i sveučilišnoj nastavi za početnike i napredne učenike i studente hrvatskoga jezika kao podsjetnik na glavna jezična pravila.

vatski jezik, dok se u Austriji uglavnom još uvijek poučava *BKS (Boschnisch/Kroatisch/Serbisch)*, osim u Gradišću gdje je u ponudi isključivo hrvatski jezik/gradišćanskohrvatski jezik. Najveći broj učenika kojima njemački nije materinski jezik školuje se u Beču - čak 49%, dok se u Gradišću ta brojka kreće malo iznad 15%. U Austriji je nastava materinskoga jezika uvedena 1972. (jasno, gradišćanskohrvatskog desetljećima ranije) i ona je imala cilj pripremiti djecu gostujućih radnika za povratak u republike bivše Jugoslavije. No, povratka potomaka nije bilo pa se i svrha nastave promijenila te je 1992. nastava materinskoga jezika integrirana u austrijski obrazovni sustav. Danas se ona izvodi prema osobnom izboru učenika u nekoliko različitih modela. Na visokoškolskim

razinama situacija je također slična onoj u Njemačkoj, što znači da su u studije slavistike integrirane katedre za tzv. *BKS jezik*. Hrvatski jezikoslovci očitno imaju još puno posla kad je u pitanju poučavanje našega jezika, a ne nepostojećeg *BKS jezika*! S ponosom možemo reći da je akademske godine 2017./18. učinjen prvi korak nabolje te je na *Visokoj pedagoškoj školi Gradišće* u Željeznom, zahvaljujući vrijednoj prof. dr. sc. Andrei Zorki Kinda-Berlakovich, započela s radom *Katedra za hrvatski jezik/ gradišćanskohrvatski jezik* s ciljem izobrazbe učitelja koji će podučavati u nastavi na hrvatskome jeziku u Austriji. Osnutak ove *Katedre* još je značajniji ako znamo da je ona prva na cijelome njemačkome govornom području. Zaključno, potencijalni krug čitatelja ove praktične gramatike kreće se u tisućama i tisućama djece hrvatskih korijena sudeći prema statističkim podacima prikupljenima na razini cijele Austrije u povodu *Dana materinskoga jezika*. ■

ENG *Ivan Rončević's Praktische Grammatik der kroatischen Sprache ("A Practical Grammar of the Croatian Language") is published by E. Weber Verlag GmbH of Željezno (Eisenstadt) in Austria. This German language Croatian grammar textbook is targeted to schools and universities for introductory and advanced Croatian language instruction, outlining core grammar conventions.*

Jedan od domova ilirskoj kraljici Teuti

Najstariji poznati opis hrvatske obale, *Opis Plovidbe* (Periplus), nepoznatog autora, tzv. Pseudo Skilak, odnosno peljar s podacima o trajanju plovidbe između pogodnih pristaništa, spominje oko 335. pr. Kr. i grčku naseobinu Issa na otoku Visu.

Luka u Komiži

Tekst: Željko Holjevac/Marin Knezović

Ratoborni ilirski pomorci stoljećima priječe Grcima prodor u Jadran, a posebno na njegovu istočnu obalu. To ujedno znači i oskudicu pisanih povijesnih izvora o ovom području, pa tako i o Visu. Tu šutnju antičkih kroničara razbijaju tek zapisi o polulegendarnome ilirskom vladaru Visa Joniju, koji je vladao ovim otokom krajem VI. i početkom V. stoljeća pr. Kr. Po moćnom Joniju navodno je dobilo ime i nedaleko Jonsko more. Pod puna svjetla antičkih povijesnih

izvora dolazi Vis u IV. st. pr. Kr. kada tiranin grčkoga grada Sirakuze, Dionizije Stariji, u svome nastojanju da postane najjači vladar Sredozemlja na mjestu današnjega Visa 397. osniva svoju koloniju – Issu. Ona ubrzo postaje samostalan grad država (polis) koji kuje vlastiti novac, čiji građani trguju diljem Sredozemlja i koja osniva vlastite kolonije.

Zapovjednik iz uporišta na Visu doplovio je 385. pr. Kr. ratnim brodovima u pomoć Faranima (stanovnicima otoka Hvara) koji su pobijedili nadmoćan broj domaćih ilirskih lađa. Na Visu su 383. pr. Kr. uklesani grčki stihovi na

nadgrobni spomenik isejskome junaku Kaliji koji je poginuo u sukobu s Ilirima. "Ovaj naš grad za junaštvom tvojim i sada žudi: odjedri iz njeg u smrt, stupiv na ilirsko tlo. Osta siroče ti sin Harmo, nejače još. Kalijo, junaštva svog nemali ostavi trag", piše na spomeniku Kaliji. To je najstarije pjesničko djelo zapisano na hrvatskom tlu u heksametru i tri pentametra.

Oko 260. pr. Kr. ilirski vladar Pleurat, vođa Ardijejaca, vladao je prostranom državom koja je obuhvaćala krajeve od Krke na sjeveru do Epira na jugu, uključujući srednjodalmatinske otoke. Za njegova sina Agrona država se proširila, a od grčkih gradova na istočnom Jadranu nije mu se pokoravala jedino Issa.

Nakon smrti supruga Agrona, na prijestolje je 231. pr. Kr. stupila legendarna posljednja ilirska kraljica Teuta. Vladala je u ime svoga malodobnog posinka Pinisa. U to vrijeme moćna ilirska država prostirala se od lijeve obale Neretve do Epira, obuhvaćajući sve otoke osim Visa. Nakon pokušaja da zavlada Visom, Teuta je 229. pr. Kr. zaratila s Grcima koji su u pomoć pozvali Rimljane i u tom je ratu poražena. Pod rimskom vlašću Issa gubi nezavisnost, no i dalje uživa u društvenom i gospodarskom napretku

Hvarska gospoda i viški pučani uz obale viške luke u 15. st. podižu utvrđene kuće koje su istodobno objekti za stanovanje, gospodarske aktivnosti i obranu. Tako nastaju dva naselja - Kut i Luka - od kojih će nastati suvremeni Vis.

o kojem svjedoče ostaci velikih termi iz rimskog razdoblja.

Isejci su 172. pr. Kr. dojavili u Rim da su Gencije i makedonski kralj Perzej saveznici. Zbog nepovjerenja prema toj dvojici Rim je u proljeće 170. pr. Kr. poslao 18 brodova i 2.000 vojnika da bi osigurali Issu. Kad je 57./56. pr. Kr. prvi put posjetio Ilirik, Cezar je potvrdio Isejcima i građanima njihovih gradova Tragurija (današnji Trogir) i Epetija (današnji Stobreč) prava koja su uživali davno priznati prijatelji i saveznici rimskoga naroda. Ta su prava bili doveli u pitanje stanovnici Salone, gdje su nađeni ulomci kamena na kojem je bio uklesan i javno izložen Cezarov pravorijek.

Issa je 47. pr. Kr. pristala uz Pompeja i Oktavijanovo brodovlje prihvatila u luci. Zbog toga je izgubila drevni status rimskog prijatelja i saveznika i autonomni grčki ustroj. Preustrojena na rimski način, dospjela je pod nadzor rimske Salone, gdje je bilo središte rimske provincije Dalmacije. Lucije Arnucije Kamilo Skribonijan, upravitelj Dalmacije, podigao je 42. bunu protiv cara, ali je nakon pet dana, kada ga je vojska napustila, pobjegao na Vis, gdje je bio ubijen.

DUGOTRAJNA MLETAČKA VLADAVINA

Gospodarske teškoće, bolesti, smanjivanje stanovništva i napadi barbara zahtijevaju jedno poglavlje u povijesti Visa. Dolaskom doseljenika sa sjevera slavonskog podrijetla – Hrvata, u VII. stoljeću, otvara se novo poglavlje. Novi stanovnici od starosjedilaca brzo preuzimaju pomorske vještine, kao i znanje uzgoja sredozemnih poljoprivrednih kultura.

Ostaci grčke i rimske Isse

Britanska tvrđava na Visu

Ulogu vojne baze Vis je nastavio igrati i u socijalističkoj Jugoslaviji. Kao strateški važna točka desetljećima je zatvoren za posjete strancima. To je usporilo razvoj turizma na otoku, ali i sačuvalo otok od stihijske gradnje turističkih objekata, tako karakteristične za nagli razvoj turizma.

Vis je dio ranosrednjovjekovnoga hrvatskog kraljevstva, a njegovi se stanovnici ističu svojim pomorskim umijećem, pa i gusarstvom. Zbog toga krajem X. st. Mlečani napadaju i razaraju Vis. Nakon što su Mlečani pokraj Visa poslije 1000. godine porazili Hrvate, Venecija je do 1148. zavlada Bračom i Hvarom, a možda i Visom. Na plovidbi za Veneciju, zbog oluje, na Palagružu na pučini Jadranskoga mora sklonio se 1177. papa Aleksandar III. On je zatim došao na Vis, odakle je posjetio Zadar, gdje su ga građani svečano dočekali, pjevajući pjesme na hrvatskome jeziku. Njegov brat Sracimir napao je 1180. Vis, ali je uz pomoć Dubrovčana bio poražen. Poslije prodaje Dalmacije 1409. otokom su zavlada Mlečani, čija je vlast ondje potrajala više stoljeća.

Stanovništvo Visa povlači se u unutrašnjost otoka i okreće ponajprije obradi zemlje. Vis postaje dio hvarske komune. Hvarska aristokracija tu ima velike posjede i njihovo iskorištavanje važan je dio njihovih prihoda.

Godine 1483. Katalonci u službi napuljskog kralja pustoše najveće viško naselje u unutrašnjosti – Velo selo. Iskustvo ovog napada, kao i sve veća opasnost od napada Turaka i Arapa, uvjerava Višane da se otok može braniti samo ako ima snažno naselje na obali.

Kaštel na komiškoj rivi sagrađen je 1585. U 16. stoljeću sagrađena je u Visu župna crkva Uznesenja Blažene djevice Marije, u narodu zvana Gospa od Spilica. Crkva i samostan svetog Jere sagrađeni su na Prirovu početkom 16. stoljeća. Pročelje crkve sagrađeno je od mramora uzetog s obližnjih ostataka antičke Isse, ponajprije rimskog kazališta nad kojim je podignut franjevački samostan.

Od 16. stoljeća spominje se jednobrodna crkva sv. Ciprijana i Justine u Visu, u kojoj se slavi Gospa od Utišenja. Crkva sv. Marije, zvane Gusarica, sagrađena je u 16. stoljeću u Komiži. U toj crkvi 1670. graditelj Stjepan Killarevich iz Krakova sagrađio jedne od triju do danas očuvanih orgulja iz 17. stoljeća u Dalmaciji.

Nakon pada Mletačke Republike 1797. na istočnom Jadranu intenzivno se razmjenjivala britanska kolonijalna roba za srednjoeuropsku, što su Francuzi kontinentalnom blokadom nasto-

jali spriječiti. Veliki preokret u povijesti Visa predstavljaju Napoleonski ratovi. Napoleon ukida drevnu Mletačku Republiku. Vis prvo dolazi pod vlast Austrije, a zatim Francuske. Britanci su odgovorili protublokadom od Trsta do Krfa i 1808. zauzeli Vis.

Godine 1810. Britanci zauzimaju Vis, gdje grade moćne utvrde, dok se stanovništvo Visa brzo bogati krijumčarenjem britansku robu na obalu koja je bila pod Napoleonovom zabranom uvoza britanskih proizvoda.

NAJVEĆI DIO SVOJE POVIJESTI VIS JE BIO TVRĐAVA

Namjeravajući preoteti Vis, Napoleono-vo brodogradilište je pokraj Paklenih otoka (Hvar) 1811. doživjelo katastrofu u borbi s Britancima te se povuklo iz srednjodalmatinskog mora. Zatim su britanski ratni brodovi 24. travnja 1812. uplovili u višku luku. Britanci su zaposjeli otok i na njemu sagradili četiri utvrde i promatračnice. Tek 19. srpnja 1815. britanska vojska je predala otok Austrijancima koji su na njemu 1857. osnovali meteorološku postaju.

U blizini otoka Visa, 20. srpnja 1866., austrijsko brodogradilište u čijem sastavu je

bilo oko 5.000 hrvatskih mornara pod zapovjedništvom admirala Wilhelma von Tegetthoffa, pobijedilo je moćnije talijansko brodogradilište pod zapovjedništvom admirala Persana.

Pobjedu je odnijela hrabrost i vještina manevriranja austrijskih pomorskih časnika i mornara, a ne moderniji, brojniji i bolje naoružani talijanski brodovi. Polovicom 19. st. vodila se, naime, žestoka borba na području vojne tehnologije između proizvođača brodskih oklopa i proizvođača topova. Inženjeri

koji su stvarali brodske oklope bili su u prednosti. Pa kako onda potopiti brod? Onako kao što su činili antički Grci kraj Salamine ili stari Rimljani u zaljevu Akcija – vještim manevrom zabiti se pramcem u bok neprijateljskog broda.

Bitka pokraj Visa nije samo bizaran trenutak u razvoju tehnologije pomorskog ratovanja. Tegetthoffova pobjeda odredila je južne granice hrvatskoga državnog i narodnosnog područja, pa i civilizacijsku i političku sudbinu cijele Dalmacije. Na taj način privremeno su zaustavljeni osvajачki planovi Rima o prodoru u istočni Jadran.

Pod austrijskom vlašću Vis brzo napreduje. Višani se ističu kao vješti ribari i pomorci, a posebno se cijene u cijelome austrijskom carstvu viška vina. Gospodarski napredak prati i naglo povećanje stanovništva. Napredak zaustavlja katastrofalna bolest vinove loze – početkom XX. st. javlja se filoksera. Veliki prihodi vezani uz proizvodnju vina naglo opadaju, što prati i val iseljavanja Višana i to posebno u prekooceanske zemlje.

Tek nakon raspada Austro-Ugarske Talijani su 1918. zauzeli Vis, odakle su se poslije Rapalskoga ugovora s Kraljevinom SHS 1920. morali povući.

Godine 1941. Talijani ponovno zauzimaju Vis, a nakon kapitulacije Kraljevine Italije pred Saveznicima napuštaju ga u listopadu 1943. godine. Vis i cijeli otok dolazi pod vlast jugoslavenskih partizana. Vis postaje središte u kojem se postavljaju temelji nove jugoslavenske države pod komunističkom prevlašću. Tu

Viška bitka 1866. prvi je pomorski sukob oklopljenih brodova na otvorenom moru, no ujedno i posljednja bitka u kojoj je korištena jedna drevna taktika međusobnog probijanja brodova zašiljenim donjim dijelovima pramca, "kljunovima".

se nalazi i saveznički aerodrom, a otok je i baza za napade komandosa i savezničke flote na ostatak istočne obale Jadrana koju su uspjeli okupirati Nijemci.

Na Visu su u lipnju 1944. vođeni razgovori između Josipa Broza Tita i Ivana Šubašića, mandatar za sastav kraljevske vlade u izbjeglištvu. Postignut je dogovor o suradnji u jačanju partizanskog pokreta, ali ne i o zajedničkoj vladi nove Jugoslavije. Nakon državnog osamostaljenja Republike Hrvatske, JNA je u svibnju 1992. napustila Vis, koji se danas nalazi u sastavu Splitsko-dalmatinske županije. ■

ENG As part of his efforts to concentrate Mediterranean power in his hands Dionysius the Elder founded the colony of Issa in 397 at the site of modern Vis. It soon became an independent city state (polis), minting its own coinage and doing commerce across the Mediterranean. In the seventh century new settlers quickly picked up the maritime skills and knowledge of the cultivation of Mediterranean agricultural produce from the older inhabitants. Vis was a part of the early medieval Croatian kingdom and its population earned a reputation as skilled sailors and even as pirates. The Venetians attacked and razed Vis in the late tenth century. In a later conflict some five thousand Croatian seamen were part of the Austrian fleet commanded by admiral Wilhelm von Tegetthoff that on 20 July 1866 met and defeated a numerically superior Italian fleet under the command of admiral Persano. After the First World War Vis saw a brief period under the Italian regime before coming under the rule of the Kingdom of Yugoslavia. Vis was again seized by the Italians in 1941, pushed out when the Kingdom of Italy capitulated to Allied forces in October of 1943. The town of Vis and the island as a whole came under the control of the Partisan army. With Croatia's renewed independence Yugoslav military units left the island in May of 1992.

Otok početka

Europskim narodima povijest počinje onda kada ih dodirne antička civilizacija, svijet velikih epova, oslikanih vaza, dorskih stupova, razmišljanja o biti stvari i pojava te mjestu čovjeka u svemu tome... I, naravno, kada povijest o tome ostavi barem nekoliko zapisanih redaka. Bilješka o tome gotovo čarobnome dodiru koji je današnju Hrvatsku učinio "povijesnom" vezana je upravo za Vis i pogled koji je na njega bacio sirakuški tiranin Dionizije Stariji.

Tekst: Marin Knežević

U svagdanjem preobilju priča neke se ipak ističu. To su one koje se bave začecima, iskonom ljudi, stvari i pojava. Tako postoji i priča o počecima povijesti današnjih hrvatskih prostora. Ona se pomalja kroz plavičast veo između neba i mora, okružena igrom tuna, gofova i pliskavica, skrivena

među lozom i agrumima - ona počinje na otoku Visu.

Malo je osoba o kojima je toliko lošeg rečeno u antičko doba kao o Dioniziju Starijem, grčkom vladaru bogate Sirakuze na Siciliji. Unatoč svojoj njegovoj okrutnosti, sumnjičavosti i osvetoljubivosti, Dionizije je bio i neutaživo znatiželjan. Znatiželja, uz pohlepu za moći, dovela je njegove brodove početkom IV. st. pr. Kr. do Visa i on tu podiže grad Issu, kao Sirakuzu u

malome. Grad, pak, znači red, sigurnost, gospodarski napredak, civilizaciju - dobra koja će zatim Issa širiti po otocima i priobalju srednje Dalmacije.

BOGATI PLODOVI ZEMLJE I MORA

Spoj Grka i starosjedilaca ne stvara samo plodnu, samosvjesnu zajednicu ljudi, uvjerenja i običaja, nego i materijalno bogatstvo. Vis postaje poput roga obilja Zeusove koze Amalteje - izvor mnoge, raznolike robe. Tu je keramika raznih formi, dražesne "tanagra" figure, plodovi zemlje i mora u mnogim oblicima, a sve to okrunjeno je novcem s isejskom sretnom zvijezdom i veseljem dupina na poleđini. Proizvod svih proizvoda ipak je vino, koje grčki ljetopisac Agarthid, krajem IV. st. pr. Kr., smatra najboljim u antičkome svijetu. Isejski

brodovi plove, trguju i ratuju po cijeloj Jadranu i sve do obala Male Azije (današnje Turske). Gubitak nezavisnosti i potpadanje pod rimsku vlast ne znači i propast Isse. Pod krilom rimskog orla Vis i dalje napreduje, o čemu svjedoče najprostranije rimske terme, kupališni i rekreativni kompleks do sada pronađen na istočnoj obali Jadrana.

Grčka kolonizacija Visa ne treba nas iznenaditi. Ono što bi nas trebalo čuditi jest pitanje zašto se to nije dogodilo i puno ranije? Vis ima izniman strateš-

ki položaj. Jednim okom on promatra Apeninski poluotok i Monte Gargano, a drugim dinarske planine i otoke Dalmacije. Zato su ga Britanci smatrali "jadranskim Gibraltarom". Vis gospodari ulazom u sredozemni zaljev koji se najviše pružio prema Srednjoj Europi.

Nije u igri samo gospodstvo nad morskim putovima. Vis je i otok duboke, plodne zemlje te izvora vode, a svega ima u izobilju i za suvremeni, nabujali turizam na otoku. Ne treba ni spominjati kako je gotovo do jučer more oko otoka kipjelo obiljem ribe karnevalskih boja i oblika.

Za otoke se govori kako su svjetovi za sebe. U slučaju Visa nije riječ samo o jednom svijetu. Taj otok, manji od 90 četvornih kilometara, iznjedrio je čak dva "svijeta". Jedan je onaj okrenut dalmatinske kopnu, buri, vinogradima. Njime poput mrava migolje seljani "poljari" na svojim tovarima, samara opterećenih otočnim, zemaljskim obiljem koji će zatim put Hvara, Splita ili kao vino do krčmi Rijeke i Trsta.

Drugi je svijet onaj okrenut pučini, koji hrani i kojima vlada modrozelenkasta srdela, a granice mu nisu otočne obale, nego hridi i otoci u daljini koje kao da nije oblikovala priroda, nego nesputana mašta drevnih legendi. Tu sigurnost ne znači škрто, kamenito tlo, već pajole kakvoga skromnog plovila, lijepo vrijeme i jato riba na očekivano-

**Vis je bogataš predodređen
vladati Jadranom. Unatoč
tome, poslije razdoblja antike,
Vis nikada nije iskazao želju
za kontrolom, nadmoći,
gospodstvom. Manjak velikih
ambicija ipak nije značio
i odustajanje od razvoja,
dobroga života.**

Viška bitka

Spaljivanje brodova

me mjestu. Kada moćni garbin upregne snagu mora, čini se kako je poraz kopna pred valovima neizbježan. Tu je tanka crta između mora kao nositelja obilja i uzročnika propasti.

More ili kopno, hiroviti valovi ili duboko korijenje sredozemnih nasada, dilema su otočana od davnina. Hrvati, kada dolaze na otok, prvo odabiru more. Od antičkog teatra u Visu, kojim su nekoć odzvanjali stihovi Eshila i Plauta, oblikuju utvrdu iz koje su za sebe tražili dio bogatstva koje je prolazilo pomorskim putovima istočnog Jadrana. Svoj udio tražili su na način koji su koristili već njihovi prethodnici Iliri – gusarenjem. To je trajalo sve dok ovu tvrđavu nije uništio mletački dužd Petar II. Orseolo oko 1000. godine.

Tada Višani okreću leđa moru. Opstanak i napredak traže u svojim plodnim poljima. Vis postaje otok koji gleda prema unutrašnjosti, a ne prema okolnom plavetnilu. Osim Visa i Komiže, sva ostala veća naselja nalaze se u otočnim njedrima. Znači li to sigurnost? Godine 1483. tijekom sukoba Španjolaca, koji su

tada vladali južnom Italijom, i Mlečana, katalonski plaćenici napali su mletački Vis. Tom prilikom napravili su pokolj u tada najvećem viškom naselju Velom Selu. To je trauma koja je ostala u pučkom sjećanju do danas, pa tako i u narodnoj pjesmi:

*"Kukuriku, Velo Selo
Do tri dana neveselo,
Doć' će Turci Katalani
Ostat ćemo svi poklani."*

NEBESKI BRODOVI

Ako Vis želi opstati, ako se želi obraniti, mora se ponovno okrenuti moru. Duž viškog zaljeva grade se kule i utvrđene kuće čekajući, iza čvrsto zakračunatih vrata, potencijalnog neprijatelja. Ipak, najvažnije obilježje povratka Visa moru je komiška gajeta – falkuša. Na prvi pogled ništa posebno, a pogotovo ne usporedivo s mletačkim galijama, dubrovačkim karakama ili bokeljskim šambecima, ali ipak... Taj brod, ne duži od devet metara, postao je osnova ribarstva južnog Jadrana. On nije bio iz-

građen za zastrašivanje, prijevoz tovara žita i hektolitara vina.

Njezina prostrana jedra čini je sličnijom ptici nego brodu, bližom oblaku koji klizi morem nego skromnom plovilu.

"Renesansni gliser" služio je kao brod koji je činio razliku između obilja i gladi, života i smrti. Brzo se moralo stići do srdelom bogatog mora Palagruže i isto tako izboriti se za sigurno mjesto na njezinu uskom žalu. Za dobrih godina falkuše su znale donositi prihode na kojima bi mogli zavijetati i najveći trgovački brodovi koji su plovili u daleke krajeve svijeta.

Prema mletačkim svjedočanstvima falkuše su navodno znale uhvatiti dnevno i više od tri milijuna tona srdela! Komiški ribarski brod falkuša predstavljen je na svjetskoj izložbi EXPO 1998. u Lisabonu.

Tanka je crta razdvajanja neba i mora. Ponekad ju je i teško proniknuti. Toga su posebno svjesni stanovnici Komiže. Okrenuti debelome moru, čudljivoj površini koja se stalno mijenja, a uvijek je prisutna, nije čudna pojava ideje o slanju brodova nebu.

Ideja nebeskih brodova prisutna je od početka civilizacije. Još je starim Egipćanima brod bio sredstvo kojim se sunce kretalo nebom. Iz brončanoga doba poznati su prikazi "sunčevih lađa" iz sjeverne Njemačke i Skandinavije. Vikinzi su svoje mrtve slali na drugi svijet spaljujući ih u njihovim brodovima. Tako i Komižani, u doba godine kada je sunce najkraće prisutno na nebu, šalju mu pomoć, svojega vjernog druga koji ih je nosio desetljećima nemirnim morem. Ako je pomogao njima, pomoći će i zvijezdi koja je izvor naših života.

U običaju spaljivanja brodova Komižani nisu sami. Brodovi se na sv. Nikolu spaljuju i u Starome Gradu na Hvaru i na Silbi. Nekad se smatralo kako se tijelo mora spaliti kako bi se duša oslo-

Već stoljećima Komižani na dan svoga nebeskog zaštitnika sv. Nikole, 6. prosinca, pred drevnim samostanom na Musteru spaljuju stare, oronule brodove. Nije to iživljavanje nad plovilima koja su davno "dala svoje". Spaljivanjem brodova samo im daju novi oblik. Stupom dima brod kreće u novu, beskrajnu plovidbu među oblacima i svemirskim tijelima. Njegov pepeo, pak, služi za blagoslov novih plovila pa tako stari brodovi nastavljaju živjeti i u novima.

Povijest Visa poslije Drugoga svjetskog rata izgleda kao travestija, izrugivanje onoj ulozi koju je imao tijekom toga sudbonosnog sukoba. "Vojna" uloga Visa ne samo što ne opada, nego se broj vojnika i vojnih utvrda samo povećava. Tako je na ovome malom otoku čak 37 armijskih objekata.

bodila. Komižani danas tako oslobađaju ono esencijalno, bitno u brodovima. Tako su i ovi pripravljeni za vječnost.

NAJSTARIJI SVJETIONIK NA SREDOZEMLJU

Vis čuva ostatke jednoga od najstarijih svjetionika na Sredozemlju. Od mlađega kamenog doba do danas on je orijentacijska točka kako geografski, tako i civilizacijski. U jednom trenutku Vis je bio svjetionik i u smislu obrane i promicanja nekih temeljnih ljudskih vrijednosti. To se dogodilo tijekom Drugoga svjetskog rata. Od rujna 1943., od kapitulacije fašističke Italije, dok ostale dijelove Hrvatske gazi nacistička čizma, Vis je neki drugi svijet. To je središte parti-

zanskoga pokreta, baza savezničkih komandosa, logistički centar antihitlerovske koalicije. Tu se donose odluke koje će određivati sudbinu Hrvatske i nekađašnje Jugoslavije za gotovo pola stoljeća. Vis je ipak ponajprije aerodrom i to aerodrom spasa za one mnogobroj-

ne oštećene, izrešetane savezničke letjelice koje se vraćaju poslije izvršenih zadataka nad neprijateljskim teritorijem. On je otok nade usred beskrajnog mora kada se već čini kako se posadi i zrakoplovu bliži neizbježan, tragični kraj. Mnogi s posljednjim kapima goriva slijeću na piste nastale na mjestu najboljih vinograda, no neke ipak guta more nadomak cilja.

Otok je doslovno opleten bodljivom žicom, zbog čega je podignuto 80.000 nosivih betonskih stupova. Kao navodni prirodni "nosač aviona" Jugoslavenske narodne armije desetljećima je Vis bio zatvoren za posjete stranaca, a sve zbog stvaranja uporišta koje bi moglo odbiti napade kako NATO saveza, tako i Varšavskoga pakta! ■

ENG *The island of Vis holds a strategic position, with one eye on the Apennine peninsula and Monte Gargano, and the other on the Dinarides and the islands of southern Croatia. The British called it the Adriatic Gibraltar. Vis controls the entrance to the arm of the Mediterranean that reaches deepest into Central Europe. With the exception of the towns of Vis and Komiža all of the larger settlements lie in the interior of the island. The island is famed for the falkuša, a gajeta style wooden fishing vessel of Komiža with a top length of nine metres that was the heart of the southern Adriatic fishing industry.*

Kupanje u Stinivi i Zelenoj špilji

Dva prirodna bisera otoka Visa još su 1967. godine proglašena značajnim krajobrazom, odnosno geomorfološkim spomenikom prirode

Tekst i foto: **Željko Rupić**

Uvala Stiniva na južnoj strani otoka Visa, zapadno od Male Travnje, zbog svoga neobičnoga i atraktivnoga izgleda proglašena je 1967. godine značajnim krajobrazom, odnosno zaštićenim spomenikom prirode, a redovito biva uvrštena među najljepše europske plaže, prije tri godine proglašena je i najljepšom. To je uvala koju zatvaraju dvije visoke kamene litice, međusobno udaljene tek oko četiri metra, između kojih se nazire šljunčana plaža, ali tek kada se uplovi kroz otvor uvale ona se ukaže kao oblucima popločano gledalište rimskog amfiteatra. Do čarobne uvale Stinive, osim brodicom, može se doći i nešto duljim kozjim putem, i te kako vrijednim truda. Staza je strma, na trenutke i vrlo zahtjevnja, stoga treba dobro razmisliti "je li pametno" u ovu pustolovinu povesti i dijete jer ćete ga pri povratku vjerojatno morati nositi na leđima. Spust od pola sata i uspon natrag svakako isključuju japanke kao obuću.

Ograđena visokim klisurama sa svih strana, Stiniva je barem jednom svojom polovicom uvijek u sjeni. Vjerojatno nekadašnja špilja kojoj se urušio strop, a nastala je djelovanjem mora, vizualno je iznimno atraktivan geomorfološki fenomen, ljeti atraktivno kupalište, što u perspektivi može postati problem. No, budući da je uvala teško pristupačna i s mora i s kopna, to je najbolje štiti, a uz dobro planiranje može biti dobar primjer umjerenog i održivog turizma.

MAGIČNI EFEKT ZELENE

Na južnoj strani otoka Visa, oko pet stotina metara ispred njegove uvale Ručavac, nalazi se nenaseljeni otok Ravnik, a s njegove jugozapadne strane je Zelena špilja s dva ulaza i otvorom na

vrhu kroz koji ulazi svjetlost koja, odbijajući se od morskoga dna, boji stijene špilje i morsko dno u zeleno. Riječ je o predivnom dijelu netaknute prirode u Jadranskom moru. Omiljena je destinacija nautičarima, a u 2. svjetskom ratu tu su pronalazili sklonište i mali ratni brodovi. Špilja je prostrana s dva velika ulaza te u nju mogu uploviti manje motorne brodice, a i kupanje u njoj je dopušteno.

Zelena špilja zaštićena je kao geomorfološki spomenik prirode 1967. godine, a otok Ravnik proglašen je značajnim krajobrazom. Špilja ima dva velika otvora tako da u njoj nije moguć svjetlosni efekt plavetnila kao u Modroj špilji na obližnjem Biševu. Za njezinu atrak-

tivnost zaslužan je otvor u središtu visoke kupole kroz koji prodire sunčana svjetlost i u mraku špilje poput snopa reflektora obasjava morsko dno. Oni koji ne znaju odakle dolazi svjetlost čini se da je na dnu mora izvor svjetla. Tama špilje pojačava intenzitet toga čudesnog snopa svjetla koji kao da s dna obasjava površinu i daje magični efekt zelene boje. ■

ENG *Uvala Stiniva is a small cove on the south side of the island of Vis. Its stunning vista earned it the important landscape (protected natural monument) status back in 1967, and it is often numbered among Europe's best beaches. Zelena špilja is a partially submerged cave on Ravnik islet to the south of Vis illuminated a wonderful green hue by light pouring in from above.*

Osnivač riblje industrije *kanarije*

U Kaliforniju su došli mnogi Dalmatinci koji su unaprijedili ribarstvo. Osnivač riblje industrije *Star Kist* bio je Martin Bogdanović rođen 1882. u Komiži, a u San Pedro došao je 1908. godine. Kanarija je bio iskrivljeni naziv za cannery – tvornicu konzervi.

Tekst: **Branka Bezić Filipović**

Jedan od 88 općina-gradova Los Angelesa, San Pedro, međunarodna je luka u kojoj živi oko 90 000 stanovnika i značajan broj Hrvata. Početkom stoljeća u Kaliforniju se dolazilo dvama načinima. Prvi je bio plovidbom oko cijele Južne Amerike jer Panamski kanal još nije bio iskopan. Drugi je bio kopnom s istočne američke obale, gdje je ulazna američka luka bio New York. Brodska karta iz Splita do New Yorka 1907. godine koštala je 180 kruna. Za to se moglo kupiti 3,7 hektolitara vina i toliki novac mogao se prikupiti samo zaduživanjem. Kalifornija je u početku privlačila kopa-

če zlata, a poslije se vidjelo da je pogodna i za voćarstvo i ribarstvo, što je Dalmatincima bilo blisko. Tako je Stjepan Mitrović 1883. donio u Kaliforniju sadnice smokve iz Dalmacije i prvi započeo s uzgojem na zapadnoj američkoj obali.

RIBAR ZBRATIMIO KOMIŽU I SAN PEDRO

Martin Bogdanović počeo je kao ribar te je kupio vlastiti brod i bio među prvim koji su nabavili brodski hladnjak. Sljedeći njegov korak bilo je otvaranje ribarnice, a nakon toga 1917. godine ulazi kao partner u *The French Sardine Company* te biva izabran za predsjednika uprave. Kako je došlo vrijeme recesije, sva njegova četiri partnera izašla su

iz poduzeća pa je tako nastavio sam. I u teškim vremenima držao se svojih načela: poštena odnosa prema ribarima dobavljačima, radnicima i kupcima. Došlo je vrijeme kad je u posao uveo svojega sina Josepha, a ime poduzeća promijenili su u *Star-Kist*, što je postalo sinonim za riblje konzerve po cijeloj Americi, a tako je i danas.

Martin je u braku sa suprugom Antoinette imao i kćerke Lucretiju, Geraldine, Dorothy, Ninu (udanu za Nicholasa Trutanicha) te Katherine i Mary. Katherine

Između Komiže i San Pedra, gdje živi oko deset puta više Komižana nego u samoj Komiži, potpisano je bratimljenje.

Poprsje Martina Bogdanovicha

Mary Bogdanovich Dexter

ne se udala za Donalda Lokera, a Mary za Brada Dextera, glumce iz Hollywooda, obojicu kolega Ronalda Reagana iz cowboyskih filmova. Pomalo ekstravagantne, sestre Bogdanovich očekivale su ugostiti predsjednika Josipa Broza Tita prilikom njegova posjeta Kaliforniji. To, naravno, zbog mjera osiguranja nije bilo moguće, ali Mary se nije dala zbuniti. Jovanki Broz poklonila je bijele pudlice koje smo i mi u Hrvatskoj često s njom viđali na fotografijama.

SPOMENIK RIBARIMA

Ribarski San Pedro zaslužio je imati spomenik ribarima. Zbog toga je 1999. godine ispred ulaza u luku postavljen *Fishermen's Memorial*, brončani spomenik i memorijalni zid na kojemu se vidi cijela povijest ribarstva San Pedra od 1883. do 1999. godine. Trebalo je sedam godina da se ideja pretvori u stvarnost.

Unatoč tome što na Pacifiku nisu ribarili samo Dalmatinci, nego i ostale europske nacije, hrvatska prezimena su najbrojnija, i to baš ona iz Komiže. U organizacijskom odboru za izgradnju spomenika bili su i komiški zetovi Nicholas Trutanich i Donald Loker, a dio

Joseph Bogdanovich preuzeo je *Star Kist* i nastavio posao nakon očeve rane smrti 1944. godine. Nije to bila laka zadaća jer se za Martina Bogdanovića govorilo da je imao ono što nema baš svatko, a to su ljubav i poštovanje svojih suradnika i prijatelja.

spomenika posvećen je njihovu puncu Martinu Bogdanovichu i ribljoj industriji koja je obilježila ovu malu lučku općinu Los Angelesa.

Na najvišem dijelu San Pedra izgrađen je centar za razvijanje sporta među mladima, koji su Bogdanovići sponzorirali s 135 000 dolara. Najmlađima su napravljena igrališta, a starijima sportski tereni za nogomet, odbojku i baseball te košarkaška dvorana. U čast oca i sinu Bogdanović centar nazvan je *Bogdanovich Recreation Center*, a ispred košarkaške dvorane postavljeno je poprsje Martina Bogdanovića.

Bogdanovichi su ostali vezani uz rodni kraj svoga oca pa je Joseph donirao poprilične novce za izgradnju ambulante u Komiži. Akciji su se pridružili i ostali Komižani poput Josepha Zanirovicha i njegove supruge Vesne Borčić Bernardi kako bi se ambulanta što bolje opremila. ■

ENG Martin Bogdanovich, the founder of what became StarKist Tuna, was born in 1882 in Komiža, a fishing village on the Croatian island of Vis. He moved to San Pedro in the USA in 1908. The Bogdanovich family donated 135 thousand dollars towards the erection of a youth sports centre in San Pedro. Martin's son Joseph has made significant donations towards building an outpatient clinic in Komiža. Komiža has also signed a twinning agreement with San Pedro, now home to ten times more people with roots in Komiža than its current population.

Spomenici i znamenitosti otoka Visa

Bunker – Visa

U najznačajnije kulturne spomenike i znamenitosti otoka Visa ubrajamo ostatke antičkoga grada Isse, Arheološki muzej grada Visa, podzemne tunele i bunkere iz vremena SFRJ, kao i viško ljetno kino koje ima bogatu tradiciju prikazivanja audiovizualnih sadržaja još od daleke 1964. godine, komiški Ribarski muzej, Međunarodnu školu baleta te mnogobrojne čarobne uvale i jednu od najljepših plaža na svijetu – uvalu Stiniva - vizualno i hedonističko savršenstvo, 2016. godine proglašeno najljepšom plažom u Europi!

Tekst: **Marjana Kremer**

Sačuvani su mnogobrojni ostaci grčkog i kasnije rimskog naselja: terme, nekropola, dijelovi ulica, potonuli dijelovi luke i rimski teatar na kojem je kasnije izgrađen franjevački samostan. Stanovništvo naselja Visa, koje se razvilo južnije od antičkoga grada, koristilo je ruševine kao izvor materijala za gradnju kuća, što je i danas vidljivo na mnogim građevinama. Arheološka istraživanja Isse započela su krajem XIX. stoljeća i s pre-

kidima se obavljaju do danas. Otkriveni su mnogobrojni primjerci antičkog novca (Issa je kao polis kovala vlastiti novac) te skulpture. Na žalost, tijekom XX. stoljeća ostaci antičkog naselja bili su izloženi teškoj devastaciji i netragom su nestali mnogobrojni vrijedni nalazi. U Drugome svjetskom ratu saveznička britanska vojska koristila je područje antičke Isse kao parkiralište za svoja vo-

zila i pritom uništila znatan dio arheološkog nalazišta (zidovi termi).

U I. tisućljeću pr. Kr. otok su držali ilirski Liburni, a početkom IV. st. pr. Kr. (osnovana između 397. i 390. pr. Kr.) na području današnjega grada Visa (u predjelu Gradine i na poluotoku Prirovu) razvila se antička Issa (Ἰσσα), najvažnija grčka kolonija na tlu Hrvatske. Već se u doba Dionizijeva sina započe-

U Drugome svjetskom ratu saveznička britanska vojska koristila je područje antičke Isse kao parkiralište za svoja vozila i pritom uništila znatan dio arheološkog nalazišta (zidovi termi).

la politički i gospodarski osamostaljavati od grčke kolonije Sirakuze te djelovati kao samostalan polis. Uz najstariju povijest Isse vezuje se i ilirski dinast Jonije, koji se u Strabonovoj Geografiji spominje kao vladar Isse, a čiju povijest i vjerodostojnost potvrđuju oštećeni natpis na kojem se spominje "Jonijev otok" i nalazi brončanoga novca s njegovim imenom (IONIO), koji potječe iz sredine IV. st.

U IV. i III. st. pr. Kr. Issa je osnovala kolonije na području Lumbarde na Korčuli, Trogira (Tragurij) i Stobreča (Epetij). Imala je razvijenu trgovačku mrežu s kojom te stroga urbanistička pravila razvoja grada. O planskoj izgradnji grada Isse svjedoče najbolje očuvane zidine iz helenističkoga razdoblja u Hrvatskoj, kao i nekropole na lokalitetima Martvilo i Vlaška njiva.

U prvoj polovici I. st. Issa je stekla i rimsko građansko pravo (Issa civium Romanorum). Najraskošnija grobnica pronađena na prostoru Isse je mauzolej pronađen u kolovozu 1930. godine, na žalost uništen. Nalazio se na zapadnoj nekropoli. O izgledu njegove arhitekture može se zaključivati samo na temelju sačuvanih predmeta: pet štuko glava, ulomak mozaika, štukatura, jedan ulomak freske s antropomorfim prikazom i fragmentarno žensko glineno poprsje. Pod mauzoleja resio je više

Gospina batarija

bojni mozaik. Zidove su krasile freske i štukature, na kojima su vjerojatno bile pričvršćene glave jer na stražnjoj strani imaju željezne klinove za pričvršćivanje. Najveći dio do sada pronađenih terakota na prostoru Isse nađen je kao prilog uz pokojnika u grobnoj komori. Većina terakota prikazuje stojeće žene različitih frizura ili glave pokrivene rupcem, a u rukama imaju lepeze.

ARHEOLOŠKI MUZEJ GRADA VISA

U Gospinoj batariji, glavnoj utvrdi koju je Austrija za vrijeme svojega vladanja početkom 19. st. sagradila na otoku Visu, nalazi se Arheološki muzej. U njemu su smještene tri različite zbirke. Pod nazivom "U susret zavičajnom muzeju otoka Visa" može se razgledati arheološko-etnografska i kulturno-povijesna izložba koju su postavili Hrvatski povijesni muzej iz Zagreba i Arheološki muzej iz Splita. Izložba počinje grčkim posuđem koje datira iz III. – I. st. prije Krista i koje su isejski Grci koristili u svakodnevnom životu. U ovom dijelu mogu se vidjeti kameni reljef rimskoga boga Marsa izrađen u I. - II. st., kao i tri kamene glave.

Drugi dio izložbe bavi se ribarstvom Visa. Središnji eksponat je pramac ribarskog broda postavljen kao da je netom izvučen na žalo. Na njemu i oko njega nalaze se ribarski alati i brodska oprema.

Zadnji dio izložbe pokazuje građanski namještaj, predmete vezane uz

Od 1964. godine, Vis ima i tzv. ljetno kino Hrid. Otvoreno je na mjestu nekadašnjega sokolskog vježbališta. Kino u sadašnjem prostoru djeluje neprekidno posljednjih 50-ak godina. U ljetnom razdoblju posjetitelji mogu uživati u svakodnevnim projekcijama filmova, od najvećih svjetskih i domaćih hitova do art filmova.

brodogradnju, vinogradarstvo, prijevoz robe te suvremenu povijest.

U Arheološkome muzeju može se vidjeti i Hidroarheološka zbirka amfora (postavio Arheološki muzej iz Splita) iz uvale Vela Svitnja iz koje su izronjene 634 amfore, od kojih su mnoge još uvijek u grlu imale poklopac. Zbirka helenističkih spomenika, koju je također postavio Arheološki muzej iz Splita, najveća je takva zbirka u Hrvatskoj. Tu se može vidjeti prapovijesni materijal iz brončanog i željeznog doba, koji je skupljen na čitavom otoku: keramički ulomci, fibule (kopče) i spiralno naočlasti ukrasi pr. Kr. te jedan od najznačajnijih grčkih brončanih spomenika u Hrvatskoj s kraja IV. st. pr. Kr. - kopija brončane glave božice Artemide.

U Zbirci se nalazi i posuđe za koje se smatra da je izrađivano u Issi. Tu je još

Arheološki muzej - prikaz amfora

i ženski nakit, brončana enohoa (poseban oblik grčke posude) koja je služila u obredne svrhe, te kameni mali žrtvenici.

PODZEMNI TUNELI I BUNKERI

Otok Vis bio je najveća vojna baza u Jugoslaviji, a možda je najveći podzemni grad na prostoru bivše SFRJ bio Titov podzemni bunker na Visu. Čitav Vis izbušen je mrežama podzemnih prolaza i prostorija, čija je svrha bila zaštita Tita u slučaju napada NATO-a ili Varšavskog pakta. Zato je građanima i turistima bilo zabranjeno da dolaze na Vis sve do 1992. godine. Riječ je o 37 vojnih objekata, uključujući poznatu Titovu špilju, zatim podzemnu vojnu bolnicu i tunel za sklanjanje ratnih brodova. Glavni tunel dugačak je 500 metara i izlazi na drugu stranu brda. U njemu su bili komanda, spavaonica za mornare i skladište raketa. Danas ti tuneli služe mnogobrojnim nautičarima koji tamo sidre jedrilice. Na otoku se još nalaze mnogi misteriozni, napušteni vojni

Ljeto na otoku uljepšava i Međunarodna baletna škola koja se već godinama održava u Komiži, a plesači iz cijeloga svijeta na kraju ljeta oduševljavaju cijeli Vis velikim baletnim koncertom.

objekti (Titova špilja, bivši RAF-ov aerodrom, rt Stupište s bivšom topovskom i raketnom bazom).

VIŠKO LJETNO KINO HRID

Od 1964. godine, Vis ima i tzv. ljetno kino Hrid. Otvoreno je na mjestu nekadašnjega sokolskog vježbališta. Kino u sadašnjem prostoru djeluje neprekidno posljednjih 50-ak godina. Prostor ljetnog kina ima kapacitet od 140 sjedećih mjesta u sklopu kojeg se nalazi i mini bar. U ljetnom razdoblju posjetitelji mogu uživati u svakodnevnim pro-

jekcijama filmova, od najvećih svjetskih i domaćih hitova do art filmova.

OTOK BALETA UPETLJAN U RIBARSKU MREŽU

Otok Vis svoju je ribarsku tradiciju sačuvao jedinstvenim Ribarskim muzejom koji je otvoren u komiškoj kuli iz 16. st. Proslava te tradicije jedna je od najzanimljivijih ribarskih fešti na Jadranu. Ljeto na otoku uljepšava i Međunarodna baletna škola koja se već godinama održava u Komiži, a plesači iz cijeloga svijeta na kraju ljeta oduševljavaju cijeli Vis velikim baletnim koncertom. ■

ENG *Of all the inhabited Croatian islands, Vis is the furthest from the coast and the most enigmatic. It spent much of its recent history serving as a Yugoslav military base, cut off from foreign visitors from the 1950s right up until 1989. During WWII the island was also home to 1435 Squadron of the RAF flying Mark IX Spitfires in ground support of allied troops fighting in Italy. After the war, the Yugoslav People's Army used the island as one of its main naval bases until abandoning the base in 1989. Since the independence of Croatia, the island began opening slowly to the outside world, offering it's unique traditions, history, cultural heritage and natural beauties to the outside world, and it is slowly becoming one of the most popular tourist destinations both in Croatia and the whole world. That's why in 2017 a global pop hit Mamma Mia! Here We Go Again was filmed on location on Vis. The most beautiful and interesting places to visit on the island are: remains of the antique city of Issa, Archeological museum of the city of Vis, underground tunnels and bunkers from the Tito's time, outdoor cinema of the city of Vis and Stiniva Bay voted as the best beach in Europe in 2016. In the city of Komiža there's an interesting Fishermen's museum and International Ballet School.*

Područje s najvećom koncentracijom spomenika prirode u Europi

Zbog svoje udaljenosti od susjednih otoka i kontinentalnog kopna klima otoka Visa podložna je velikom utjecaju mora i pripada tzv. "Csa" tipu klime. To je sredozemni tip klime suhih i vrućih ljeta s kasnojesenskim maksimumom padalina. Takve klimatske prilike, geološka građa i geografska izolacija razlog su što na Viškom arhipelagu nalazimo mnogobrojne endemične i rijetke vrste. Viška flora ima otprilike 900 vrsta biljaka. Ako otoku dodamo i ostalu floru Viškog arhipelaga, na tome području nalazi se čak 30 ciljanih Natura 2000 vrsta.

Brusnik

gubi u dubini planine Orjen. Prema predaji, Tivat u Crnogorskom primorju dobio je ime po Teuti.

Teutin zvončić (*Campanula teutana*) pripada porodici zvončika (*Campanulaceae*). Trajnica je, gusto prekrivena stršćim dlakama. Stabljike duge jedva nekih desetak centimetara završavaju cvatovima s četiri ili više cvjetova. Na Visu cvjeta od sredine svibnja do kraja lipnja. Cvjetne stapke su gusto dlakave.

Orchis purpurea

Tekst: **Darko Mihelj**

Foto: **Sandro Bogdanović i Darko Mihelj**

Još od prapovijesti Vis je bio nastanjen pa je tako u Teutinoj ili Kraljičinoj špilji (sjeverna strana otoka, blizu naselja Oključina) pronađena keramika iz brončanog doba, dakle još od 1.800 do 1.000 godina pr. Kr. Uz tu špilju vezana je i priča o otkriću endemskoga Teutina zvončića. Teuta je bila posljednja ilirska

kraljica, "mudrija od zmije, hrabrija od lava i vilinski lijepa", poput zvončića otkrivenog na strmim padinama u blizini Teutine špilje. O njoj su se sačuvala mnoge predaje; npr. u Pločama se smatralo da je spasila ribare tijekom oluje ("Ako bude vitra, Teuto dođi po nas!"); predaja govori i da je živjela i umrla na otoku Sv. Andrije (ili Sveca) pokraj Visa; druga, pak, predaja priča da se sunovratila, pod napadom Rimljana, s tvrđave u Risnu u Bokotorskom zaljevu, niz vodopad podzemne rijeke čiji se tok

Campanula teutana – nalazište

Cvjetovi ovoga zvončića su plavoljubičaste boje i zvonasta oblika. Na temelju samo morfoloških karakteristika najbližnja je Portenschlagovu zvončiću iz srednje i južne Dalmacije. Najvjerojatnije je nastala zbog geografske izolacije otoka Visa. Raste u pukotinama okomitih vapnenačkih stijena s nešto više sjene i vlage, obično prekrivenim mahovinama i teško je pristupačna. Stenoendemična je vrsta, tj. svojta "ograničena na maleno područje isključivo unutar teritorijalnih granica".

OSTALA ZANIMLJIVA FLORA

Hrvatski luk (*Allium croaticum*) je trajnica jajaste lukovice. Cvjeta u lipnju i srpnju. Stenoendem. Nalazimo ga na osunčanim vapnenastim točilima u mješovitim šumama i makijama crnike, gariga i mediteranskih kamenjarskih pašnjaka. Strogo je zaštićena vrsta. Stalijeva modričica (*Asperula staliana*) je busenasta trajnica, pri svome dnu odrvenjela. Cijela biljka je modrikasto-zelenkaste boje. Cvjeta u srpnju i kolovozu. Biljka je rasprostranjena na otocima Visu, Biševu i Dugom otoku. Raste na jako osunčanim obalnim padinama i blago položenim stijenama, na otvorenim karbonatnim i karbonatno-dolomitnim stijenama i kamenjarima (heliofit). Po-

Teutin zvončić otkriven je 2014. godine zahvaljujući profesoru Bogdanoviću s Agronomskog fakulteta, inače Komijaninu. Evo kako je on opisao otkriće ove žilave biljčice: "Zvončić sam otkrio sasvim slučajno. Bio sam s prijateljima na popodnevnoj šetnji jedne subote. Došli smo do spilje u koju nisam htio ući zbog mraka, oni su ušli, a ja sam ostao ispred. Dok su oni istraživali unutra, ja sam istraživao stijene vani i tamo sam pronašao tog jednog zvončića koji nije bio u cvatu. Bili su samo listovi i na kraju se ispostavilo da se radi o novoj vrsti za znanost."

znati hrvatski botaničar Roberto de Visiani ispričao je kako je ova biljka otkrivena. Na otoku Biševu ovu modričicu sabrao je Hvaranin Matteo Botteri, a Visianiju je materijal poslao Stalio; po njemu je nova vrsta dobila ime. Holotip ("jedinствен fizički primjerak nekog organizma, koji je korišten kod prvog opisivanja vrste") Stalijeve modričice nalazi se u herbaru u Padovi. Strogo je zaštićena i gotovo ugrožena vrsta. Sušački kupus ili viška kupusina (*Brassica cazzae*) je trajnica ili kratko živući polugrm s drvenastom razgranjenom stabljikom, moguće visine do čak preko dva metra. Zanimljivo je da cvjeta samo jednom na starijem

stablu nakon nekoliko godina. Plodovi su izduljene komuške. Nakon zrenja plodova biljka ugiba. Vrstu nalazimo u Viškom arhipelagu na otocima Visu, Kamiku, Svecu ili Sv. Andriji i Sušcu (ime vrste dolazi od naziva Sušac ili tal. Cazza). Raste na mekanim plodnim tlima u tzv. ruderalnoj vegetaciji (vegetacija uz naselja, uz ruševine) nastaloj razgradnjom izmeta ptica sa strmih stijena dalmatinskih vapnenačkih stijena. Strogo je zaštićena i gotovo ugrožena vrsta. Trajnica hibridna mrižica (*Limonium subanfractum*), visine do 25 centimetara, snažnog je korijena. Vjenčić je ljubičaste boje. Cvjeta u srpnju i kolovozu. Ovu vrstu nalazimo na istočnoj strani otoka Visa, na otoku Šćedru i Paklenim otocima, na karbonatnim stijenama uz obalu

Campanula teutana

Geopark Viški arhipelag

Geopark je "područje s izraženom geološkom baštinom te strategijom za održivi gospodarski razvoj i promociju te baštine na dobrobit lokalne zajednice".

Čine ga otoci Vis, Biševo, Sveti Andrija ili Svetac, Brusnik, Jabuka i Palagruža. To je geološki vrlo raznovrsno područje, građeno od najmlađih i najstarijih formacija stijena (starih više od 220 milijuna godina, iz razdoblja dinosaura!), pa čak i od stijena vulkanskog podrijetla (Jabuka, Brusnik i unutrašnjost Visa!) za razliku od drugih jadranskih otoka koji su građeni od sedimentnih stijena. Područje ovoga geoparka smatra se područjem s najvećom koncentracijom spomenika prirode u Europi kao što su Medvidina špilja, Modra špilja, uvala Stiniva, vulkanski otoci Jabuka i Brusnik te Zelena špilja na otoku Ravniku. Zanimljivi su i neki dijelovi otoka Visa gdje se nalaze nanosi tzv. eolskog pijeska koji je donesen za ledenih doba kad je Jadran bio stepsa ravnica. Na Palagruži je nađen poseban mineral pelagozit, posebne vrste crne kore na kamenu (ime dolazi od tal. naziva za Palagružu – Pelagosa). Da bi se upoznao geološko blago Visa, na otoku treba propješačiti i dvije geostaze s informativnim pločama: Vis - Rukavac i Komiža (s primjerima najstarijih stijena nastalih od soli i lave).

Brassica caezia

mora (halofit – biljke slanuše) u zajednici mrižice (*Limonium*) i motara (*Crithmum*). Strogo je zaštićena vrsta, ali se ne smatra ugroženom zbog gotovo nepristupačnih staništa. Poznati hrvatski botaničar profesor Ivo Trinajstić bio je

prvi koji je opisao ovu vrstu mrižice, a holotip se čuva u herbariju Botaničkog zavoda PMF-a; također je smatrao hibridnu mrižicu križancem između rešetkaste mrižice (*Limonium cancellatum*) i gotovo ugrožene, endemične savitljive mrižice (*Limonium dictyophorum*).

Priklonjeni cecelj (*Oxalis pes-caprae*), vrsta iz porodice cecelja (*Oxalidaceae*), početkom ovog stoljeća zabilježena je za Vis i Biševo, u ruderalnoj vegetaciji. U Hrvatskoj je ova vrsta adventivna (tim se pojmom označavaju ruderalne, korovne i strane biljne vrste); prirodno je dio flore južne Afrike. Apulijska orjašica (*Tordylium apulum*) je štitarka koju ćemo naći uz putove, uz naselja i kulture, na kamenitim mjestima. Bjelogorični grm tamarišk (*Tamarix africana*) naći ćemo na položenim mjestima, u blizini mora. Vrlo je otporan na slanoću. Medonosna je biljka, ali je med lošeg okusa. Ružmarin ili žemorod (*Rosmarinus officinalis*) česti je stanovnik viških gariga, kamenjara i općenito kamenitih mjesta, bujno razvijen, vrlo često u blizini mora.

Od kačunovica ili samoniklih orhideja (*Orchidaceae*), koje su sve strogo zaštićene, na Visu ćemo naći najčešće uz rubove šuma alepskog bora ili pak u garizima: crvenu vratičelju (*Anacamptis pyramidalis* ssp. *pyramidalis*), gotovo

ugroženu; dugolisnu naglavicu (*Cephalanthera longifolia*), gotovo ugroženu; ugroženu pčelinju kokicu (*Ophrys apifera*); osjetljivu Bertolonijevu kokicu (*Ophrys bertolonii*); kokicu (*Ophrys lutea* ssp. *minor* ili *O. sicula*); kačun (*Orchis coriophora* ssp. *fragrans*); ugroženi talijanski kačun (*Orchis italica*); gotovo ugroženi obični kačun (*Orchis morio*); osjetljivi grimizni kačun (*Orchis purpurea*); osjetljivi četverotočkasti kačun (*Orchis quadripunctata*); kukavicu (*Serapias parviflora*) i jesensku zasukicu (*Spiranthes spiralis*). Mnoge od spomenutih kačunovica rastu i na obalnom ili kontinentalnom području Hrvatske. ■

ENG The island of Vis belongs to the Central Dalmatian islands, together with the islands of Biševo, Brusnik, Kamik, Sv. Andrija and Palagruža belong to the so-called The Vis Archipelago. Vis is about 90 km² in size and has a coastline length of some 77 km. Due to its distance from the neighboring islands and the mainland, its climate is subject to great influence of the sea and belongs to the so-called. "Csa" type of climate. It is a Mediterranean type of climate of dry and hot summers with late autumn maximum rainfall. There are two larger settlements on the island: Komiza and Vis, the latter being the oldest town in Croatia and the oldest town on the eastern Adriatic coast, over 2400 years old (founded by the Greeks of Syracuse - Polis Issa). The reason for the founding of the city is the mild climate of the island, fertile land and fish-rich sea. Such climatic conditions, geological structure and geographical isolation are the reason why numerous endemic and rare species are found in the Vis archipelago.

Lorenzo Dojmi di Delupis (1845. - 1927.), liječnik, vrstan dijagnostičar. Prvi je utvrdio na dalmatinskim otocima lepru ili gubu, što mu je bilo priznato i od tadašnjih dermatovenerologa. Zanimljivo je i to da je bio utemeljitelj male meteorološke postaje na Visu (vlastitim sredstvima!). Petar (Piero) Dojmi di Delupis (1878. - 1959.), agronom, utemeljitelj tzv. Dojmijeva rasadnika palmi na Visu, a odatle su te sadnice palmi (uzgojene posebnim načinom uzgoja) sadene po cijelome Visu i Dalmaciji. Dosta ih je završilo i u različitim europskim državama.

Arhitektov najdraži objekt

Dom kulture u Komiži ima posebno mjesto u opusu arhitekta Ivana Vitića. Predstavlja, naime, jedan od vrhunaca njegova arhitektonskog djelovanja. Upravo ta zgrada, iako relativno malih dimenzija, nosi u sebi poslanstvo koje govori o višeslojnosti moderne koju je arhitekt znao interpretirati u autohtonom okolišu otoka Visa.

Izvor: DAZ

Izolacija koju donosi fenomen otoka za Vis je značila paradoksalnu izloženost neprestanom sukobljavanju različitih interesa tijekom povijesti. Unatoč darežljivoj prirodi i dobroti otočana te blagom podneblju, gdje katkad sve podsjeća na sliku raja, Vis je bio sve vrijeme svjedok sudbinskih bitaka i pomorskih tragedija koje su se događale u blizini

Dvojnost se pokazuje i u stalnom sukobu nad primatom između gradova Komiže i Visa, što se očituje čak i u dva različita otočna narječja. Nakon II. svjetskog rata otok je postao strateški, nepotopiv nosač zrakoplova, izoliran i gotovo nedostupan. Ipak, unatoč "mračnom raspoloženju", na otoku je izgrađen niz visokokvalitetnih arhitektonskih djela.

otoka i na njemu te su povijesno značajno utjecale na budućnost šireg prostora.

U povodu monografskog izdanja časopisa *Arhitektura* koji je tiskan u prosincu 2006., a bio je posvećen Ivanu Vitiću, UHA je kao nakladnik monografije pokrenula akciju obnove jednog od najznačajnijih, a arhitektu Vitiću najdražeg objekta "Doma kulture Komiža" na Visu, bivšega Doma JNA iz 1961. godine.

Kulturni centar u Komiži obnovljen je 2013. nakon uspješno provedene akcije pod nazivom "Tisuću pixela za Vitića", koju je pokrenulo Udruženje hrvatskih arhitekata.

Cilj akcije bio je skupljanje sredstva za temeljitu obnovu kuće i njezin povratak u izvorno stanje. Po ugledu na sličan i svjetski popularni portal, ova akcija održavala se na posebno dizajniranoj web stranici upravo u tu svrhu, podijeljenu u raster. Donacijom od 1.000 kuna za 1.000 kvadrata otvarao se jedan po jedan virtualni kvadrat koji je mijenjao svoj izgled iz crno-bijeloga sadašnjeg stanja u sliku u boji pretpostavljenoga budućeg stanja nakon renovacije, a prijelazom kursora preko

slike iščitavalo se ime donatora. Organizacijski odbor ovog projekta činili su Tonka Ivčević (gradonačelnica Komiže), Đino Vitić (obitelj), Saša Randić (UHA), Miljenko Bernfest (UHA), Nenad Kondža (UHA), Ante Mardešić (DAS), Jurica Jelavić (DAS) i Dinko Peračić (DAS).

Obnova je izvedena u četiri faze u kojima je potpuno saniran vanjski dio objekta te je uređen unutrašnji dio prostora: ugrađeni su pregradni zidovi i postavljene vodovodne i kanalizacijske instalacije te električne instalacija.

Radovi su izvedeni u skladu s izvornom dokumentacijom objekta i njegovom prvotnom namjenom. Osim donacijama hrvatskih arhitekata, do sada je projekt financiran iz sredstava Ministarstva kulture i proračuna Grada Komiže.

Paviljon na Komiži nastao je kao programska dopuna vojarnе "Rogači", kao Dom JNA, smješten u širi prostor Komiže tako da na specifičan način povezuje vojarnu s ribarskim mjestom. Paviljon, kao građevinski arhetip i inovacijski poligon arhitekata moderne predstavlja i u Vitićevu primjeru teren za isprobavanje novih prostornih i konstrukcijskih ideja. Prostornih u cjelovitom smislu od postavljanja paviljona u prostor, načina kako mu se približavamo pa sve do organizacije unutarnjeg prostora i do prostorne atrakcije od šest stropnih nabora – stropne topografije, koja znači konstrukcijsku inovaciju u tretmanu naborane krovne plohe kao nositelja prostora. ■

ENG The culture centre building in Komiža has a special place in the oeuvre of Croatian architect Ivan Vitić. The modest building, built in 1961, is one of his masterpieces and speaks to the success with which Vitić interpreted the complexity of modern architecture in the environment presented by the island of Vis.

Uvijek iznova zanimljivi Ranko Marinković

Riječ je o autoru koji svojim osebnim humorom, nerijetko pretočenim u ironiju, i svojim prepoznatljivim preobrazbama tragičnoga u komično – osvaja čitatelja. Različite tipove Marinkovićevih vrlo izražajnih stilema moguće je slijediti u svim njegovim djelima. Tek u kasnijoj životnoj dobi, npr. u romanu *Never more*, koji je objavio 1993., taj je njegov stil izgubio na svojoj britkosti. Čitanje svih ostalih djela ovoga hrvatskoga pisca svaki je put iznova snažan književni doživljaj.

Pretpostavljam da su se mnogi upitali odakle Marinkoviću toliko nadahnuća za taj izvanredni književnojezični vez na kojem je izgradio svoj književni stil. Odgovor djelomice, valja potražiti u njegovu životopisu. Marinković je rođen 1913. na otoku Visu. Odrastao je u predelektroničko doba, kada je u večernjim satima glavna zabava bilo pripovijedanje. Svakim kraj ima svoje omiljene oblike pučke književnosti, a u Marinkovićevu rodnom Visu bile su to *gojčice* poznatije pod nazivom *facende* koji se rabi u obližnjoj Komiži. Taj pripovjedački oblik pučke književnosti temeljen je na humoru i paradoksu proizašlom iz stvarnoga života otočkoga mikrosvijeta na koji je usredotočen. A upravo je to jedno od bitnih svojstava Marinkovićeva književnoga stila i to ne samo u djelima koja su tematski vezana uz otočku mediteransku sredinu nego i u djelima vezanim uz Zagreb.

Ozbiljne situacije, ponekad i vrlo napete, Marinković nerijetko namjerno "razbija" oponašanjem znanstvenoga stila koji onda neočekivano završava šaljivim zaključkom što neutralizira prethodni dio rečenice. Taj se prepoznatljivi stilski postupak može pratiti gotovo u cjelokupnom Marinkovićevu književnom opusu. Npr. u noveli *Samotni život tvoj*, opisujući zvuk bubnja, znalački složenim rečeničnim ritmom uspješno u čitatelja pobuđuje željeni slušni dojam: *Ali iznad svega čuje se bubanj. Bubanj lupeta, pada kao bomba usred misli. Nema misli uz bubanj.* Odmah nakon toga slijedi neočekivana znanstvena definicija i još neočekivani šaljivi zaključak: *Bubanj je magareća koža nategnuta na šuplji cilindar, a ima svrhu da čovjeka lupa po glavi.* Marinković je također znao dočarati intenzivno gibanje, a da pritom nije upotrijebio ni jedan glagol, npr. u istoj prozi piše: *sanduk praporaca na neravnoj cesti.* Pritom rado poseže i za neiskorištenim ili nedovoljno iskorištenim potencijalom hrvatskoga rječotvorbenoga sustava, pa npr. za blago zapljuskivanje mora rabi izvedenicu *zapljusak* te piše: *s nehajnim zapljuscima mora.* Za snažnu nesanicu rabi ri-

Piše: Sanja Vulić

ječ *nesan* te tim tvorbenim antonimom riječi *san* pojačava učinak njezina značenja: *s okom umornim od nesna.* Ni Marinkovićev jezik nije bio pošteđen jezičnih zahvata lektora u poslijeratnoj Jugoslaviji. Tako npr. u ovoj prozi Marinković, u skladu s hrvatskom književnojezičnom tradicijom, u prvim izdanjima bilježi genitivni nastavak *-oga* u zamjeničko-pridjevskoj sklonidbi, npr. *od ranoga jutra.* U izdanju iz 1977. (u knjizi *Ruke*) izostaje završno *a* iz nastavka pa nalazimo: *od ranog jutra*, itd.

U prozi *Prah* Marinković politički podobne likove, istaknute komunističke protagoniste uspješno jezično karakterizira. Ženidbu jednoga od njih opisuje riječima i bilježi posebnim tipom slova: *a onda vas je i registrovao kao svoju drugaricu.* Nedvosmisleno se obrušava na poslijeratni novi običaj oslovljavanja sviju u jednini, što smatra primitivnim. O tom također progovara preko izabranoga književnoga lika: *Sretno ti druže geometru, samo Ti uživaj! (Jer njima se govori ti, sami su tako zapovjedili.)* Na drugom mjestu nastavlja u istom tonu: *Čak mu se nekoliko puta obratio sa ti u razgovoru. Šumske manire! Vrijedao se Tonko plemeniti Jankin. Vrijedala ga je silovita ljubaznost, sirova neuvijenost ovog čovjeka koji se vratio iz "šume" s ogrubljenim pojmovima o društvenom ophođenju.*

Marinkovićevo poigravanje funkcionalnim stilovima najizraženije je u njegovu najpoznatijem književnom djelu – romanu naslovljenom *Kiklop*, npr. *A što je sutra? (Glupan koji bi me čuo odgovorio bi – četvrtak).* *Sutra – je vremenska granica između dva budna stanja, između dva znanja o postojanju. Satovi ne određuju sutra. (...) Meteorološko sutra: i dalje lijepo i toplo vrijeme (...) Pedagoško sutra: drago dijete, moraš misliti na sutra.* Jednako se rado poigrava logikom i njezinim sljedovima, često pritom izričući sjevremenske društveno-psihološke odnose, npr. *Željati znači ne imati; neimaština je siromaštvo; siromaštvo nije bogatstvo; tko vlada ne poznaje zakona; tko ne poznaje zakona vrši nasilje; tko vrši nasilje izaziva strah; tko izaziva strah izaziva i mržnju.* ■

Čuvari hrvatskoga identiteta u skoro pa stotinu godina

Rodonačelnik američkih Lušičića, Ivan, bio je poznati kamenoklesar, ali i vrijedan glazbenik te promicatelj hrvatskoga tamburaškog naslijeđa. Supruga Anna bila mu je poslovna partnerica i suvlasnica obiteljske kamenoklesarske radnje. Oboje su upisani u Tamburašku kuću slavnih

Daniel Lušičić Jr, Danielle Lušičić-Moussette i John Lušičić

Island zabilježen 19. listopada 1923. godine.

Kako je u St. Louisu, Missouri, imao neke prijatelje, upućuje se u taj grad i započinje put ostvarenja svog američkog sna. Dvije godine kasnije upoznaje gospođicu Anu Deranju, rođenu u Americi, ali također podrijetlom iz Vinodola, koja se unatoč razlici od 14 godina pristaje udati za njega. Stekavši zanat kamenoklesara, vještoga graditelja velikih objekata infrastrukture, pronalazi posao na željeznici, dobiva državljanstvo 1942. i radi za druge sve do 1946. godine kada se odlučuje otvoriti vlastitu kamenoklesarsku radnju. Poslove s lakoćom pronalazi pa mu se tijekom godina u obiteljskom obrtu pridružuju i supruga i djeca te cijela šira obitelj.

Tragovi njegove vještine u kiparstvu danas se mogu vidjeti na mnogobrojnim zgradama u centru St. Louisa koje su

ukrašene njegovim djelima. Od važnijih tu su zgrada stare Pošte, zgrada Škole arhitekture na Sveučilištu Washington te skulpture na zgradi izdavača novina *Globe Democrat*. Napravio je i spomenik žrtvama Prvoga svjetskog rata koji se nalazi u samome središtu grada. Za svoj kiparski rad dobio je mnogobrojna priznanja od kojih posebno treba istaknuti brončanu ploču postavljenu u Duquesne University Cultural Centru u Pittsburghu PA te postavljeni zlatni križ s njegovim imenom na vrhu zvonika hrvatske crkve sv. Josipa u St. Louisu.

TRADICIONALNI OBRT VINODOLSKOGA KRAJA

Odlazeći iz rodnoga kraja u daleki svijet, osim talenta u tradicionalnome obrtu ljudi vinodolskoga kraja, kamenoklesarstvu, Ivan nosi sa sobom i ljubav prema glazbi, često i vješto prebirući umornim

Tekst: Dean Miculinić

Ivan Lušičić stariji (1897. - 1964.) rodio se u zaseoku mjesta Grižane, Kamenjaku, današnjoj Općini Vinodolskoj u zaleđu Crikvenice. Nakon što se vratio iz 1. svjetskog rata, odlazi u Pariz u kojemu započinje raditi u jednoj od kiparskih ili vjerojatnije kamenoklesarskih radionica. Priče o zemlji u kojoj se ostvaruju svi snovi ratom izmučenih Europljana potiču ga da i on krene preko Atlantika, gdje je njegov dolazak na Ellis

Dio plastike za School of Architecture Ivan sa djecom, Ivanom mlađim i Eleonorom 1932.

Hrvatski Pomladak 1935.

prstima po vjernoj tamburici bisernici koja mu je pravila društvo na dugom putovanju. Nakon dolaska u St. Louis, postaje član Tamburaškoga sastava *Hrvatski sokol* te mnogobrojnih drugih glazbenih ili dramskih udruga hrvatskog iseljeničtva.

Samouk, nakon što je usavršio sviranje bisernice, naučio je i druge tamburaške instrumente te klavir. U nastojanju da našim iseljenicima pomogne u očuvanju identiteta, pokreće i vodi 1938. prvi hrvatski radijski sat (*Croatian Radio Hour*), a 1942. biva izabran za glazbenog direktora Tamburaškog orkestra *Hrvatski sokol Dalmacije*. Tu funkciju obnašao je do kraja svoga života. Vodio je i mnogobrojne druge hrvatske sastave.

PROMICATELJICA PRAVA ŽENA

Godine 1961. okupio je u svome domu dvadeset i osmero djece i osnovao novi sastav *Croatian Junior Tamburitians of St. Louis*. Slobodna procjena njegovih potomaka je da je naučio svirati tamburicu oko 500 djece, a priznanje za njegov rad u promicanju i očuvanju hrvatske glazbene tradicije sviranja tamburice stiglo je 1972. kad je upisan u Tamburašku kuću slavnih.

Njegova supruga Anna Lušičić, rođena 1911. u St. Louisu, također iseljeni-

ca sa šireg područja Vinodola, nije bila samo supruga, već i poslovna partnerica, suvlasnica obiteljske kamenoklesarske radnje, da bi nakon njegove smrti postala i prva žena vlasnica kamenoklesarske radnje na području St. Louisa.

Nemirnog duha, poput Ivana, i Anna je bila uključena u mnogobrojna društva, klubove i organizacije pa tako postaje članica strukovnih udruga i udruga

za promicanje prava žena. Pokretačica je ideje i jedna od osnivačica te dugogodišnja blagajnica *Tamburaškoga saveza Amerike*, zatim članica Upravnog odbora Sveučilišta Southern Illinois u Edwardswillu, gdje je uspjela osnovati i slavensku knjižnicu.

Također je bila i dugogodišnja članica Odsjeka 50 HBZ-a, u čijem je izboru bila izabrana za 'Ženu godine', pa Hrvatske katoličke zajednice, Sestrinstva sv. Ane pri Hrvatskoj crkvi sv. Josipa u St. Louisu, ali i svjetovnih udruga nacionalnog i zavičajnog karaktera.

Sa suprugom je dijelila i veliku ljubav prema glazbi, za koju je imala i veliki talent, tako da je njihova suradnja iznjedrila sudjelovanje u mnogobrojnim glazbenim projektima i osnivanjem nekoliko tamburaških i kulturnih udruga. Anna je zajedno s Ivanom osnovala 1935. Tamburaški sastav *Hrvatski pomladak* za koji je rukom pisala note i koji je 10 godina uživo nastupao na radiju W.T.M.V. svake nedjelje kao dio emisije "Hrvatski sat". Sastav je prestao postojati 1941. godine kad su muški članovi pozvani u vojsku. Dugo vremena su ona i suprug razmišljali o pokretanju novoga tamburaškog sastava i 1961. sa svojim novcima pokreću osnivanje *St. Louis Junior Croatian Tamburitians* u kojemu su svirala njihova tri unuka i

Ivan Lušičić i Anna Deranja, vjenčanje 1926.

Lušić Monument Company St. Louis

još 27-ero djece. Projekt koji je pokrenut na probni rok od šest mjeseci zaživio je tako punih 58 godina! Osim sviranja, djecu je učila i tradicionalnome plesu pa je tako vodila mnogobrojne hrvatske folklorne ansamble.

U svome dugom životu, doživjela je 102 godine, Anna je dala nemjerljiv doprinos životu i radu hrvatske zajednice kraja u kojemu je živjela. Po mnogima, bila je dobar duh svega hrvatskog u dijelu SAD-a oko St. Louisa i s razlogom je uz supruga primljena 1977. u Kuću slavnih Tamburaške udruge Amerike, a njihova obitelj Lušićić kao prva obitelj u povijesti primljena je u Kuću slavnih HBZ-a.

Ivan i Anna imali su dvoje djece, Eleonoru i Ivana mlađeg.

PRVA POČASNA DIRIGENTICA

Eleonora Lušićić-Eaves (1927.) je odrastajući u domu ispunjenom glazbom, u dobi od sedam godina već znala svirati tamburu, bila članica Tamburaškog sastava *Primorac* i naravno *Hrvatskog podmlatka* koji su osnovali njezini roditelji. Glazbenu naobrazbu počela je stjecati već u najranijoj dobi, prvo preko baleta i plesa da bi nakon toga počela učiti svirati violinu i orgulje. Formalno glazbeno obrazovanje stekla je na *Boeddeker Conservatory of Music* gdje je završila studij klavira. U srednjoj školi dobila je stipendiju *Municipal Opera of St. Louis* tako da je pod vodstvom najpoznatije učiteljice u državi, Deal Kem-

per, školovala i svoj glas i dobila priliku nastupati u pratnji *St. Louis Symphony Orchestra*. Godine 1942. cijela obitelj Lušićić bila je uključena u projekt osnivanja Pjevačkog društva *Vila*, ogranka *Hrvatskog sokola Dalmacije*. Eleonora je bila glazbena pratnja na klaviru, ali po potrebi i pjevačica zbora, kostimograf, scenograf na nastupima koji su s vremenom prerasli u glazbene spektakle, a koje su stilom često drugi kopirali. Odlaskom njezina oca, 1964. godine, Eleonora postaje glazbeni direktor društva, a s vremenom preuzima i sve više obveza u drugom glazbenom obiteljskom projektu - Tamburaškom sastavu *Hrvatski podmladak*. Eleonora je bila zadužena za učenje novih članova

osnovama glazbe i za te potrebe sama je osmislila prilagođeni jednostavni udžbenik te još nekoliko naprednijih kojima su se koristili mnogi drugi učitelji glazbe u radu s mladim tamburašima. Smrću oca postaje glazbena direktorica i *Hrvatskog podmlatka*.

Kao posebno priznanje njezinu radu došao je izbor za počasnu dirigenticu Tamburaškog festivala mladih HBZ-a 1977. održanog u St. Louisu, gdje je kao prva žena u povijesti izabrana na tu poziciju i u završnom činu festivala dirigentskom palicom vodila nastup 900 okupljenih mladih umjetnika iz SAD-a i Kanade izvedeći ariju "U boj, u boj!".

Za svoj dugogodišnji kontinuirani rad na očuvanju hrvatske tradicije u glazbi dobiva 1971. posebno priznanje udruge ogranka HBZ St. Louisa, 1976. postaje počasna članica društva *Hrvatski sokol Dalmacije*, a 1981. biva primljena u Kuću slavnih Tamburaškog saveza Amerike, kao treći član obitelji Lušićić.

VRSTAN ARANŽER I KOMPOZITOR

Ivan Lušićić mlađi, sin Ivana i Anne, rođen 1928., naravno, nije mogao odoljeti zovu obiteljskoga glazbenog naslijeđa pa sa sedam godina već počinje učiti svirati violinu u školi i tamburu u kući. Nije mu trebalo dugo da nauči svirati svih šest hrvatskih tamburaških instrumenata. Pod vodstvom oca svira bugariju za više sastava te za obiteljski *Hrvatski pomladak*. Nakon povratka iz Drugoga

Rodna kuća Lušićića u Grižanama

svjetskog rata pjeva u Hrvatskome pjevačkom društvu *Vila pri Hrvatskome soku Dalmacije*.

Kao vrhunski svirač svih vrsta tamburica svirao je u mnogobrojnim sastavima za vrijeme srednje škole, a i kasnije, od kojih je najpoznatiji sastav *Plavi Dunav Orchestra*. Odsjek HBZ-a iz Granite Cityja, Illinois, zamolio ga je da osnuje tamburaški sastav mladih u tom gradu te on i njegova supruga, zajedno s dva sina, postaju osnivači i članovi sastava *The Happy Strings Junior Tamburitza's*. Kao vrstan aranžer i kompozitor snimio je mnogobrojne glazbene uratke, albume, na kojima je vidljiv i prepoznatljiv

njegov glazbeni doprinos tradicijskoj hrvatskoj glazbi. Njegova posvećenost radu s mladima i ljubav prema glazbi koju je potaknuo u njima prepoznata je pa je i on kao četvrti član obitelji Lušićić primljen u *Hall of Fame TAA*, 1996. godine. Tako su postali prva obitelj u povijesti koja je u cijelosti dobila priznanje za svoj rad.

TRUD SE ISPLATIO

Njegov sin Daniel James Lušićić, stariji, rođen 1951., još kao dijete postaje član *Croatia Junior Tamburitza's of St. Louis*, gdje je uz rad s djedom postupno naučio svirati sve tamburaške instru-

mente. Jedna od snažnijih uspomena na djetinjstvo su mu riječi djeda "tisuću puta, tisuću puta ćemo ponovo svirati ovo, tisuću puta dok ne naučiš svirati kako treba", ali sav trud se isplatio jer je i unuk krenuo djedovim stopama i ostvario uspješnu glazbenu karijeru. S roditeljima odlazi u Granite City gdje svirajući čelo pod vodstvom oca u *The Happy Strings Junior Tamburitza's* u orkestru upoznaje i svoju buduću suprugu, Lindu Bilić. Danas su on i njegova supruga, koja radi kao plesni koreograf, ključni ljudi u očuvanju hrvatske plesne i glazbene baštine na širem području St. Louisa i tog dijela Missourija. Daniel ili Dan, kako ga zovu, osim što je 57 godina prisutan u tamburaškoj glazbi, što kao izvođač, dirigent, skladatelj ili učitelj, završio je i studij Hrvatskoga jezika i kulture. Kada su mu starija djeca bila dovoljno velika da se pridruže obiteljskome orkestru *St. Louis Junior Croatian Tamburitza's*, on počinje raditi kao nastavnik glazbe i ponekad koreograf, nastavljajući obiteljsku tradiciju. Danas je glazbeni direktor toga orkestra nakon što je bio potpredsjednik ili predsjednik društva dugi niz godina. Taj bivši marinac, sudionik rata u Vijetnamu, nastupao je i s odraslim tamburaškim sastavima *Novi život* i *Domovina Combo*. Posebno priznanje dodijeljeno mu je 2015. kada je izabran za počasnog dirigenta orkestra od 500 članova, Tamburaškog festivala mladih HBZ-a, kao drugi član obitelji kojemu je dodijeljena ta čast.

Dan i Linda imaju troje djece. Danielle (1974.), Daniel Jr. (1978.) i John (1983.) također su se pridružili Tamburitza'sima i aktivno svirali punih 20 godina. Danas su članovi orkestra njihova djeca. Daniellein sin Calyx i kćer Rosabella te Danielova djeca Jr. Addison i Stella postali su tako peta generacija glazbenika jedinstvene obitelji Lušićić, čuvara hrvatskoga identiteta u skoro pa stotinu godina. ■

ENG Ivan Lušićić Sr (1897–1964) and his wife Anna (née Deranja, 1911–2013), both with roots in the Vinodol area, birthed the American branch of the Lušićić family in St. Louis, Missouri, which has produced numerous ethnic Croatian activists, tamburitza players and promoters of Croatian cultural heritage.

Virtualni svijet Znanstvene knjižnice u Dubrovniku

Najstarije dubrovačke novine, tiskane na više od 8.000 stranica, možete odsad čitati s udaljenog računala ma gdje bili. Internetom su također dostupne i vrijedne digitalizirane knjige još iz doba Ruđera Boškovića

Tekst: Vesna Kukavica Foto: Hina

Digitalni repozitorij dubrovačke Znanstvene knjižnice (ZDUR) predstavljen je 10. X. 2019. u *Dubrovačkim knjižnicama* u sklopu *Dana europske kulturne baštine* i ovogodišnjega *Mjeseca hrvatske knjige*. ZDUR je akronim *Znanstvena - Dubrovnik - Repozitorij*, a u doba Dubrovačke Republike *zdur* je bio glasnik ili redarstvenik u službi Republike. Posrijedi je višegodišnji rad na digitalizaciji rijetkih i vrijednih izdanja u vlasništvu te knjižnice. Ljudi dubrovačkih korijena danas žive u četrdesetak zemalja svijeta od Lime i Montevidea do New Yorka i Toronta, od Melbournea do Aucklanda,

kao i bližih zapadnoeuropskih destinacija, pa iz udobnosti svoga doma tako mogu na ZDUR-u odsad pretraživati naslove dviju drevnih dubrovačkih novina - *Prava Crvena Hrvatska* (1905. - 1918.) i *Narodna svijest* (1919. - 1941.). Podsjetimo, *Prava Crvena Hrvatska* je čitani dubrovački tjednik Čiste stranke prava, nastao kao reakcija na pravaški list *Crvena Hrvatska* koji je uređivao Frano Supilo. Dubrovački neovisni pravaši uz pomoć svoga lista zagovarali su ostanak Dalmacije, Hrvatske i Slavonije pod Habsburškom monarhijom. Zbog takve političke orijentacije PCH nastavlja izlaziti i za vrijeme 1. svjetskog rata, što ga čini jedinstvenom pojavom na dubrovačkoj novinskoj sceni. Prvi broj PCH izašao je 19. III. 1905., a posljednji 9. XI. 1918. *Narodna svijest* jedine su dubrovačke novine koje izlaze gotovo cijelo razdoblje između dvaju svjetskih ratova. Prvi broj izašao je 4. IX. 1919., a posljednji 28. III. 1941. Taj je tjednik zastupao Pučku

stranku. Zbog svoje dugovječnosti često je bio jedini izvor podataka o životu Dubrovnik u tom razdoblju. Na stranicama tih dviju novina ima i zapisa o iseljenicima koji su imali dovoljno hrabrosti otisnuti se u *Novi svijet* u potrazi za boljim životom.

PERIODIKA I BIBLIOFILSKA IZDANJA

Putem Interneta u ZDUR-u je odsad također moguće pretraživati oko 80 naslova humorističnih karnevalskih listova, šest inkunabula, rukopise Damjana Benečea i Ilije Crijevića, knjigu Ruđera Boškovića *De novo Telescopii usu ad objecta coelestia* (1739.) i *Misal hruacki po rimski obicaj i cin* (1531.). U tijeku je digitalizacija skeniranih kataložnih listića zbirke rijetkih knjiga *Collegium Ragusinum*, *Antiqua* i *Pozze-Katić*. U planu je digitalizacija još četiriju inkunabula, rijetke knjige *Grad Dvbrovnych vlastelom v trexgniv*, 15 naslova rukopisa dubrovačkih kolendi, dnevnog lista

Crvena Hrvatska (1891. - 1914.) te kataloga rukopisa Znanstvene knjižnice. Voditeljica dubrovačke Znanstvene knjižnice Paula Raguž poručila je kako knjižnica ima važnu ulogu čuvanja kulturne baštine, što se najbolje postiže digitalizacijom. "Time izvornu građu štitimo od oštećenja, popunjavamo svoj fond su-

Online Zbirka rukopisa dubrovačke Znanstvene knjižnice ima 953 naslova. Među raritetima se ističu beneventanski rukopis na pergameni iz 10. stoljeća, Dragomirov Osmoglasnik iz 14. stoljeća...

radnjom s drugim ustanovama, a istodobno takvu građu pokazujemo javnosti i činimo je dostupnom i udaljenim korisnicima u domovini i iseljeništvu", objasnila je voditeljica Raguž. Uglavnom, ZDUR će biti privlačan onima koji vole čitati novine stare više od sto godina jer je u digitalnom repozitoriju moguće pretraživati cjelovite tekstove na više od 8.000 stranica. "Novine su nam bile prioritet jer su jako tražene, prije svega *Crvena Hrvatska* i *Prava Crvena Hrvatska*. Korisnici više ne moraju dolaziti u knjižnicu i listati uvezane novine, već ih mogu listati virtualno, a ako ih zanima određeni pojam, ime ili događaj, mogu ih pronaći u

tražilici", zaključila je voditeljica Raguž. Digitalni repozitorij ZDUR dostupan je na internetskoj poveznici: (<https://zdur.dkd.hr/>). Klikni – Idem doma! Među raritetima repozitorija su i autografi dubrovačkih književnika ili znamenitih osoba na latinskom, talijanskom ili hrvatskom jeziku poput Ignjata Đurđevića, Damjana Beneše, Junija Palmotića, Rajmunda Kunića, Ruđera Boškovića i drugih. Projekt su financirali Ministarstvo kulture i Grad Dubrovnik. Projekti digitalizacije u Znanstvenoj knjižnici *Dubrovačkih knjižnica* provode se već desetak godina. Zbogugajte ZDUR: (<https://zdur.dkd.hr/>). ■

The Digital Repository of Dubrovnik's Research Library

ZDUR is the digital repository of the Research Library of the Dubrovnik Libraries institution. It was presented on 10 October 2019 by Dubrovnik Libraries as part of a *European cultural heritage day* and this year's *Croatian Book Month*. ZDUR is an acronym for *Znanstvena Dubrovnik Repozitorij* ("Research Dubrovnik Repository") that draws on the word *zdur* from the Dubrovnik Republic period, which denoted a herald or law enforcement officer in the service of the Republic. The repository is the fruit of many years of work in digitalising rare and valuable editions held by the library. People that can trace their ancestry back to Dubrovnik now live in some forty countries around the world, from Lima and Montevideo, to New York and Toronto, from Melbourne to Auckland and in nearer western European destinations. Now, from the comfort of their homes, they can search ZDUR to find headlines from two old Dubrovnik newspapers: *Prava Crvena Hrvatska* (1905 to 1918) and *Narodna svijest* (1919 to 1941). *Prava Crvena Hrvatska* was a high circulation Dubrovnik weekly published by the Pure Party of Rights as a reaction to *Crvena Hrvatska* the Frano Supilo -edited mouthpiece of the Party of Rights. The adherents

of this party of rights breakaway faction in Dubrovnik used their paper as a platform through which to advocate for keeping the Dalmatia, (rump) Croatia and Slavonia regions within the fold of the Habsburg empire. This political orientation saw *Crvena Hrvatska* continue to be published during the First World War, which made it a unique phenomenon in the Dubrovnik media landscape. The first issue came out on 19 March 1905 and the final issue on 9 November 1918. *Narodna svijest* was, for its part, the only Dubrovnik newspaper to be published for almost the entire period between the two world wars. The first issue hit newsstands on 4 September 1919 and the last on 28 March 1941. The weekly paper espoused the views of the *Pučka stranka* and encouraged a clerical ethos. Its long life makes it often the only source of data on Dubrovnik's political and societal landscape in this period. The ZDUR digital repository can be accessed on the Internet by following the link: <https://zdur.dkd.hr/>. The digitalisation of the Research Library of Dubrovnik Libraries began a decade ago. Funding for the project was provided through the Ministry of Culture and the City of Dubrovnik.

Genijalac s kravatom

Međunarodno priznati hrvatski znanstvenik i direktor *Centra za globalno zdravlje* sa Sveučilišta u Edinburghu Igor Rudan novi je *Veleposlanik kravate*

Igor Rudan i Miro Gavran

Tekst: Vesna Kukavica Foto: Hina, Arhiva Academia Cravatica, Davor Curić

Ustanova *Academia Cravatica* u Zagrebu je 2. listopada ove godine inaugurirala novog *Veleposlanika kravate* na svečanoj ceremoniji održanoj u Muzeju Mimara u partnerstvu s Klubom za javnu diplomaciju Hrvatskog društva za UN i Hrvatskim diplomatskim klubom. Nakon našega najprevođenijeg pisca Mire Gavrana, koji je ujedno bio i prvi *Veleposlanik kravate*, novi *Velepo-*

slanik kravate postao je znanstvenik planetarne slave akademik Igor Rudan, koji će kravatu kao hrvatsku kulturnu baštinu promovirati u godini 2020., kada Lijepa Naša započinje svoje šestomesečno predsjedavanje Europskom unijom.

Igor Rudan (48) međunarodno je priznat znanstvenik, čiji je rad u području globalnog zdravstva izrazito pridonio smanjivanju smrtnosti djece u svijetu. Rodivši se u uglednoj zagrebačkoj liječničkoj obitelji, zaljubljenik je u znanost od djetinjstva. Iako je u Hrvatskoj završio studij medicine, usavršavao se na inozemnim doktorskim studijima

u različitim područjima koja su ga privlačila – antropologiji, genetici, javnom zdravstvu i pitanjima globalnog razvoja.

RUDANOVE INOVACIJE

Na Medicinskom fakultetu u Splitu pokrenuo je poznati projekt biobanke, popularno nazvan *10.001 Dalmatinac*, na temelju kojeg je za mnoge ljudske gene pronađena uloga u zdravlju i bolesti. Taj projekt nametnuo se kao najuspješniji pothvat Rudanova tima u novijoj povijesti Hrvatske, uključivši naše stručnjake iz Splita, Zagreba i Osijeka u svjetsku znanstvenu revoluciju koju je potaknuo završetak projekta humanoga genoma.

Put ga je zatim odveo izvan Hrvatske te danas u Edinburghu vodi *Centar za globalno zdravlje*. Radeći na smanjivanju smrtnosti djece u svijetu, obilazi mnogobrojne zemlje i tamo radi kao savjetnik međunarodnih organizacija i humanitarnih zaklada, kamo će proноситi i našu kravatu. Stalni je savjetnik Svjetske zdravstvene organizacije, UNICEF-a i Svjetske banke za pitanja globalnog zdravlja te *Zaklade Billa Gatesa* za ulaganja u globalno zdravlje. Razvio je niz metoda kojima se određuju prioriteta za ulaganja u zdravstvene intervencije u zemljama u razvoju, čijom je primjenom smrtnost djece u svijetu 21. stoljeća dvostruko smanjena. Na valu toga uspjeha postaje pridruženi član Kineske akademije znanosti. Pokrenuo

Dan kravate

Akademik Igor Rudan namjerava obići nacionalne akademije znanosti i umjetnosti SAD-a, Kanade, Velike Britanije, Francuske, Njemačke i Australije te stupiti u kontakt s našim genijalcima koji su članovi spomenutih akademija i uz njihovu pomoć pribaviti kolekciju kravata koje označuju pripadnost naših znanstvenika u inozemstvu tim svjetskim akademijama.

je časopis *Journal of Global Health* i utemeljio Centar izvrsnosti Svjetske zdravstvene organizacije. Američki Institut za znanstvena istraživanja proglasio ga je znanstvenikom s najbrže rastućim brojem citata u području općih socijalnih znanosti. Godine 2015. tiskana mu je knjiga *Healthy Ideas: Improving Global Health and Development in the 21st Century* koju je napisao u koautorstvu s Devi Sridhar s Oxforda. S BBC-jem radi popularno-znanstvenu seriju *Survival: The Story of Global Health*. Osvojio je niz uglednih nagrada među kojima je i *Chancellor's Award*, koja ga je 2016. uključila među redovite članove Britanske akademije znanosti – *The Royal Society*.

Hrvatska je domovina kravate. *Academia Cravatica* jedinstvena je ustanova u Lijepoj Našoj koja se bavi čuvanjem i unapređivanjem kravate kao pokretne kulturne baštine, osmisivši proslavu *Svjetskog dana kravate* 18. listopada, uz mnogobrojne edukativne događaje u zemlji i inozemstvu.

U domovinu često navraća, neumorno sudjelujući u populariziranju znanosti među mladima, što rezultira dvjema iznimno čitanim knjigama *Točna boja neba* i *Zao zrak*. Optimizmu domaćega društva pridonosi i šarmantnim objavama na Facebooku, kao i dokumentarnom TV-serijom *Preživljavanje: Priča o globalnom zdravlju* te kolumnama 21. stoljeće koje piše u *Večernjem listu*.

KOLEKCIJA KRAVATA NAŠIH GENIJALACA

U sklopu svečanosti usmjerene na novoga *Veleposlanika kravate* znanstvenika Rudana priređena je jedinstvena smotra kravata zemalja predsjedateljica Europske unije, dok je prigodni etno-glazbeni program izvela kantautorica Lidija Bajuk. Zahvalivši na velikoj časti gospodinu Marijanu Bušiću, utemeljitelju *Academie Cravaticae*, novi *Veleposlanik kravate* akademik Rudan je istaknuo: "Nastojat ću tijekom iduće godine, u ovoj ulozi, obići nacionalne akademije znanosti i umjetnosti SAD-a, Kanade, Velike Britanije, Francuske, Njemačke i Australije te stupiti u kontakt s našim znanstvenici-

ma koji su članovi spomenutih akademija. Namjera mi je, uz njihovu pomoć, za budući *Muzej kravata* pribaviti kolekciju kravata koje označuju pripadnost naših znanstvenika u inozemstvu tim svjetskim akademijama. Naime, relativno je nepoznato da neke od tih akademija, u znak prijema u članstvo, svojim članovima poklanjaju upravo kravatu. Muzeju ću donirati i svoju kravatu *Kraljevskog društva* u Edinburghu. Uz to, tijekom sljedeće godine želja mi je nekom prigodom obići i bistu znamenitog liječnika Andrije Štampara u Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji u Ženevi, koji je svakako bio jedan od najvećih Hrvata u povijesti, te na nju također vezati kravatu kako bi se u tijelu Ujedinjenih naroda populariziralo hrvatsko podrijetlo kravate."

Podsjetimo, Hrvatski sabor iskazao je kravati posebnu počast proglašivši 2008. godine upravo 18. listopada *Danom kravate*. Od tada se *Dan kravate* svake godine 18. listopada svečano obilježava kao *Svjetski dan kravate* u Hrvatskoj, a tijekom protekloga desetljeća njegovo je obilježavanje započelo u raznim dijelovima svijeta. Kravata je dekorativni odjevni predmet, oblika vrpce, koji se nosi oko vrata provučen ispod ovratnika košulje, izrađen od svile ili nekog drugog materijala. Kao izvorni hrvatski proizvod, raširila se Europom u 17. stoljeću zbog sudjelovanja hrvatskih vojnika u Tridesetogodišnjem ratu, na kojima je postala prepoznatljiv modni detalj. Među prvima prihvatili su je Francuzi pa u njihov jezik dolazi pod nazivom *cra-vate*, a kasnije i u druge europske jezike pod sličnim nazivima. ■

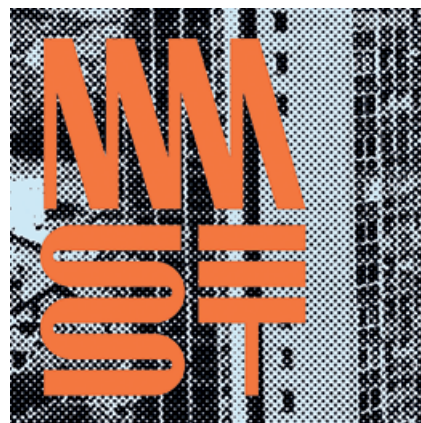

Marijan Bušić, Igor Rudan i Miro Gavran

ENG Croatia is the homeland of the cravat and of internationally acclaimed Croatian researcher Igor Rudan, co-head of the University of Edinburgh's Centre for Global Health. Rudan was recently named a new Cravat Ambassador. World Cravat Day, which celebrates this bit of Croatia's intangible heritage, is celebrated on 18 October.

Okidač za sjećanja

Na zagrebačkoj Trešnjevci upravo nastaje neobični "Muzej susjedstva", a u stvaranju virtualnoga gradskog muzeja možete i sami sudjelovati. Demokratizacija muzejske djelatnosti donijet će fundus koji će se graditi uz pomoć građana; oni će na taj način sami moći ispričati priču koja se tiče njihova kvarta i života u njemu

Vesna Vuković, Dunja Kučinac, Jelena Božić i Barbara Gregov

Izvor: **Sara Morić** Foto: **Vanja Babić**

CROPIX U društvenom i umjetničkom prostoru Baza u četvrtak, 10. listopada, započelo je prikupljanje priloga za virtualni fundus budućega *Muzeja susjedstva Trešnjevka*. Građani su pozvani da donesu fotografiju ili predmet koji bilježi trenutak iz povijesti kvarta. Ideja muzeja je dati vrijednost pričama iz zajednice koje nisu dio službene povijesti.

Projekt "Muzej susjedstva Trešnjevka – izgradnja odozdo" pokrenule su udruge BLOK, Centar za mirovne studije, SF:ius, K - zona te Tehnički muzej Nikola Tesla. Budući muzej gradit će se uz terenski rad sa zajednicom – istraživanje Trešnjevke i prikupljanje građe za virtualni fundus koji će se javnosti prezentirati na jesen 2020.

Iako je Trešnjevka danas najveći zagrebački kvart, snažni osjećaj zajednice prisutan je i dalje.

Na projekt koji je pokrenula udruge BLOK prvi su reagirali Trešnjevčani koji su najentuzijastičniji kad je riječ o njihovoj kvartu. Oni od ranije skupljaju materijal i dijele ga u grupama na Facebooku posvećenima kvartu. Donijeli su svoje materijale i dali se u potragu za svim što bi vrijedilo uključiti u muzej tako da nešto materijala već ima, a još slijede dva ciklusa skupljanja. Redovito je riječ o inicijativama građana zahvaljujući kojima je narodna, radnička kultura dobila svoje mjesto, fizičko i simboličko, te postala dijelom baštine.

Bogata kvartovska povijest najvećim je dijelom sačuvana u privatnim foto albumima, pričama i sjećanjima Trešnjevčana. Projektom se želi tu povijest učiniti dostupnom svima te tako

odati počast Trešnjevki, njezinim ljudima, mjestima, pričama i bogatoj radničkoj prošlosti.

"Dosad su većinom materijale donosili ljudi srednje dobi, ali dolaze i oni mlađi koji se žele baviti kvartom", navodi Dunja Kučinac iz udruge BLOK. Artefakte koji im pristignu prvo fotografiraju, a zatim pokušavaju doznati i priču koja stoji iza njih te ih vrate osobi koja ih je donijela.

NAPUŠTENI KOLODVOR

Pregledavaju se deseci preslika fotografija koje će krajem 2020. završiti online kao jedan strukturirani i sistematizirani fundus. Ima tu svega, no jedan od omiljenijih motiva je svakako vlak, kolodvor. Ništa čudno jer odmah preko puta Baze, u Adžijinoj 11 gdje se materijal skuplja, nalazi se stari Samoborski kolodvor, jedno od centralnih mjesta u kvartu koje mnogo znači u kolektivnoj memoriji građana Trešnjevke.

Vanja Radovanović, kao predstavnik surađujućeg projekta "Mapiranje Trešnjevke" u sklopu Centra za kulturu Trešnjevka udružio je snage s BLOK-om i također donio svoju privatnu građu.

"Ja sam kolekcionar po vokaciji", govori Radovanović, pokazujući nam svoju zbirku ulaznica za društvene i sportske događaje Trešnjevke u prošlosti. Tu su ulaznice za Kino "Triglav" (današnji DM u Okičkoj), zatim ZET-ovi pokazi, godišnje karte za Cibonu, karta za koncert Talking Headsa u Domu sportova, kao i karta s oproštajne utakmice Krešimira Ćosića u Ciboni.

"Skupljam sve te stvari jer mi je to okidač za sjećanja. Kad otvorim zbirku, sjetim se nekih zgoda, a fizički pred-

met mi upotpunjuje sjećanje. U Centru za kulturu Trešnjevka imamo na tisuće tekstova, fotografija i drugih raznih predmeta koje ćemo vrlo rado podijeliti s BLOK-om za njihov projekt virtualnog muzeja", navodi Radovanović.

GRAĐANI STVARATELJI MUZEJA

"Bilo bi zanimljivo vidjeti i neke predmete proizvedene u trešnjevačkim tvornicama, kao što je *Vesna*. Koncept 'Muzeja susjedstva' kod nas i nije još tako poznat. Mi zamišljamo model demokratskog muzeja i čini nam se da je to pravi put za gradnju muzeja. Povijest Trešnjevke kao radničkog kvarta je vrlo zanimljiva, a taj tip povijesti možda nije dovoljno zastupljen ili je zastupljen uz

dominantne narative fundusa drugih muzeja. Htjeli bismo ispričati priče ljudi koji su živjeli na Trešnjevci uz njihovu građu i angažman na radu muzeja", nastavlja Dunja Kučinac.

Prvi ciklus prikupljanja materijala, navode organizatori, upravo je završio, no građa se i dalje može donijeti te im se obratiti mailom ili fizički u Bazi na adresi Adžijina 11, gdje uvijek ima nekoga.

Organizatori napominju kako prilo-

ge neće preuzimati, nego samo profesionalno snimiti za potrebe virtualnog fundusa. Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskoga socijalnog fonda, u sklopu operativnoga programa *Učinkoviti ljudski potencijali*. Ukupna vrijednost projekta je: 790.911,69 HRK (EU sufinanciranje: 672.274,94 HRK).

I u Hrvatskoj matici iseljenika digitalizira se građa budućega Virtualnog muzeja iseljeničtva. ■

ENG *A curious virtual Neighbourhood Museum is being created in Zagreb's Trešnjevka quarter in which citizens are free to participate. This democratisation of museum activity will include holdings created with the aid of citizens and give them a voice in telling their own story of their city quarter and its life. The first round of collecting material has just wound up say the organisers, but material can still be contributed via electronic mail or in person at No. 11 Adžijina street. Bring a photograph or an object that records a moment in your city district's history and highlight the valuable aspects of the community that do not make it into the official narrative.*

Etnokulturne studije o vojvođanskim Hrvatima

U Zagrebu održan prvi dio znanstveno-stručnoga skupa *Etnokulturni identitet Hrvata u Vojvodini: povijesni i suvremeni procesi*

Znanstveno-stručni skup *Etnokulturni identitet Hrvata u Vojvodini: povijesni i suvremeni procesi* održan je na Hrvatskome katoličkom sveučilištu u Zagrebu 9. listopada 2019. Skup je održan u organizaciji Hrvatskoga katoličkog sveučilišta u Zagrebu, a organiziran uz potporu Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Ministarstva kulture Republike Hrvatske te Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata s ciljem rasvjetljavanja procesa oblikovanja sastavnica etnokulturnoga identiteta i aktualnoga društvenog i političkog položaja hrvatske zajednice u Vojvodini.

Uvodnim govorom prisutnima se, uz ostale visoke uzvanike i domaćina rektora dr. sc. Željka Tanjića, obratio i zamjenik ravnatelja Hrvatske matice iseljenika dr. sc. Ivan Tepeš. "Hrvatska matica iseljenika bavi se trima kategorijama Hrvata izvan Hrvatske: hrvatskim iseljeničtvom, Hrvatima kao nacionalnoj manjini u državama okruženja Republike Hrvatske te Hrvatima iz Bosne i Hercegovine. Ono što je nama kao instituciji bitno je da smo svakodnevno u kontaktu s Hrvatima izvan Hrvatske", naglasio je Tepeš. Istaknuo je i kako ovim skupom Hrvatsko katoličko sveučilište omogućava da ostane pisana riječ o ovoj tematici, naglasivši kako su izvori potrebni da bi se održao identitet Hrvata izvan Hrvatske. "Bitno je da se organizira što više ovakvih skupova. Drago mi je da su danas ovdje prisutne sve institucije koje se bave ovom

tematikom. Nadam se da ćemo se uključiti u suradnju s Hrvatskim katoličkim sveučilištem te se nadam što boljim i vidljivijim rezultatima s ovoga skupa kako bi ti rezultati bili jednako jaki argumenti za održavanje identiteta Hrvata u Vojvodini", zaključio je Tepeš.

Ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata Tomislav Žigmanov je, uz ostalo, naglasio:

"Uz ovu suradnju s Hrvatskim katoličkim sveučilištem potpisali smo suradnju i s Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, Filozofskim fakultetom Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te s Hrvatskim institutom za povijest." Žigmanov je rekao i kako je u njihovu radu nužna naslonjenost na hrvatski znanstveni proces te kako se nada da će u budućnosti doći do produbljivanja praksi zajedničkog financiranja i organiziranja ovakvih skupova. "Bez širenja se nećemo moći održati i dati odgovore na sve izazove s kojima se suočavamo. Bili bismo sretni kada bi cjelokupna struktura vlasti u Hrvatskoj dala cjelovitu poporu praćenu djelatnom zauzetošću", zaključio je Žigmanov. Nakon uvodnih govora uslijedio je prvi dio skupa koji je bio podijeljen u četiri sesije izlaganja s temama: *Demografske promjene, manjinska prava i kulturna djelatnost, Nacionalni i kulturni identitet Hrvata u Vojvodini, Sastavnice identiteta Hrvata u Vojvodini te Osobe, mjesta i simboli*. Drugi dio skupa održan je 11. listopada u Subotici. (Uredništvo)

Jubilarni 25. međunarodni glazbeni festival *Dani Milka Kelemena*

Slavnome hrvatskom skladatelju Milku Klemenu, dirigentu i pedagogu s višedesetljetnom njemačkom adresom, u rodnoj sredini svake godine se priređuje festival avangardne glazbe koji nosi njegovo ime

Tekst: **Uredništvo**

Ovih je dana, točnije od 10. do 19. listopada, održan međunarodni glazbeni festival *Dani Milka Kelemena* u Slatini. Jubilarno 25. izdanje festivala, čije je svečano otvorenje priređeno 10. listopada u kinodvorani slatinskoga Pučkoga otvorenog učilišta, proteklo je u srdačnome ozračju. Uspješno je nastupio *Cantus Ansambl* uz goste, Roberta Fabricianija na flauti i Francesca Romana na gitari. Međunarodni glazbeni festival Dani Milka Kelemena tijekom 25 godina trajanja postao je jedan od najznačajnijih umjetničkih događaja u Hrvatskoj koji je svoje mjesto našao u rasporedu nastupanja vrhunskih hrvatskih i svjetskih glazbenika.

Nastupili su, također, mladi virtuoz - pobjednici 8. hrvatskog natjecanja mladih glazbenih umjetnika *Papandopulo* u Jazz kategoriji, Gudački kvartet *Vortex Strings*, Vokalni ansambl *Brevis* iz Osijeka. Izveden je zanimljiv pijani

stički recital. Prikazani su tradicionalni ugandski plesovi i pjesme Zapadne Afrike i Burundije. Nastupio je dječjački zbor Zvezdice i Zagrebački kvartet. Održano je nekoliko stručnih predavanja i to ono Marcela Bačića pod naslovom *Likovnost u partiturama Milka Kelemena* te predavanje Seada Muhamedagića, književnoga prevoditelja pod nazivom "Kelemen i književnost". Nastupili su i mladi glazbenici studenti Muzičke akademije u Zagrebu.

SVIJET KELEMENOVE GLAZBE

Milko Kelemen (Podravska Slatina, 30. III. 1924. – Stuttgart, 8. III. 2018.), s višedesetljetnom njemačkom adresom, školovao se u rodnoj Slatini, a gimnaziju je pohađao u Virovitici. Na Muzičkoj akademiji u Zagrebu diplomirao je studij glasovira i kompozicije. Usavršavao se na Konzervatoriju u Parizu, na ljetnim tečajevima *Accademie Chigiane* u Sieni, na tečajevima za *Novu glazbu* u Darmstadt, na državnoj visokoj glazbenoj školi u Freiburgu te u Siemensovu Elektroničkom studiju u Münchenu.

Među osnivačima je zagrebačkoga Muzičkog bienala. Za svoj bogati skladateljski opus (oko 130 djela) i pedagoški rad nagrađen je mnogobrojnim nagradama i priznanjima među kojima su najznačajnija *Europska nagrada za kulturu* 2007. godine. Predsjednik Savezne Republike Njemačke Walter Scheel odlikovao ga je 1973. godine *Velikom križem za zasluge* Savezne Republike Njemačke (*Grosses Bundesverdienstkreuz*). Francuski ministar za kulturu Jack Lang odlikovao ga je odličjem *Chevalier des Arts et des Lettres* 1980. godine. Dobitnik je Nagrade *Vladimir Nazor* za životno djelo (1984.). Hrvatski predsjednik Franjo Tuđman odlikovao ga je 1995. godine *Redom Danice hrvatske s likom Marka Marulića* za osobite zasluge u kulturi. Nagrađen je ordenima Mađarske i Argentine. Od 1999. godine počasni je građanin Grada Slatine. Proglašen je počasnim doktorom (*doctor honoris causa*) Sveučilišta u Zagrebu. Bio je član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Od 2018. godine osnovna glazbena škola u Slatini nosi njegovo ime. Umro je 2018. godine u Stuttgartu.

Pismohrana umjetničke ostavštine velikoga maestra Kelemena pohranjena je njegovom darovnicom u slatinskome Zavičajnome muzeju. Uza zahvalnost za sve što je učinio za domovinu s ponosom uživamo u njegovoj glazbi i slatinskome festivalu koji nosi njegovo ime – Milko Kelemen. ■

ENG *Since they were founded in 1995 the Days of Milko Kelemen have brought prominent Croatian and foreign musicians to the town of Slatina, thanks above all to the international reputation of this renowned musician of Croatian roots. For this jubilee event his native Podravska Slatina paid a special tribute to maestro Kelemen and to his half century of work in Germany as a composer and pedagogue.*

Programska knjiga uspjeha

Očito je kako je listopad bio poseban u dosadašnjem predstavljanju i radu cijeloga riječkog tima EPK jer je 21. listopada za dosadašnju provedbu projekta Rijeka osvojila 1,5 milijuna eura vrijednu nagradu "Melina Mercouri". Odluka je donesena u Galwayu u Irskoj, nakon sastanka i trećeg monitoringa nad provedbom projekta Rijeka 2020 - Europska prijestolnica kulture.

Tekst: Uredništvo Foto: Rijeka 2020

Spomenuti projekt doživio je kulminaciju predstavljanja svojih programa svečanom prezentacijom održanom 30. listopada u zgradi Exportdrva. Prostor bi u idućoj godini trebao biti jedno od važnih mjesta održavanja izložbi i drugih događaja iz bogate kulturno-umjetničke EPK ponude, ali je također i sjedište tvrtke RIJEKA 2020, osnovane za provedbu projekta prijestolnice kulture. U tvrtki kažu da ova financijski značajna nagrada znači da su zadovoljili sve visoke kriterije koje je postavio stručni panel i da je ozbiljnim vođenjem projekta do godine nošenja titule EPK ostvario sve postavljene zadatke.

Predstavljanju su nazočili i na njemu govorili rektorica riječkog Sveučilišta Snježana Prijić Samardžija, izaslanik mi-

nistrice kulture državni tajnik Ivica Poljić, gradonačelnik Vojko Obersnel, pročelnik za kulturu Grada Rijeke Ivan Šarar i župan Primorsko-goranske županije Zlatko Komadina. Njima su se pridružili veleposlanici stranih zemalja u RH, predstavnici gradova i općina iz Hrvatske, predstavnici ministarstava, članovi uprava velikih tvrtki i članovi uprava medijskih kuća te mnogobrojni novinari. Svima uključenima u projekt EPK,

Riječane i sve one 'kulturiste' koji posjete grad na Rječini očekuje više od 600 pojedinačnih događaja u 250 kulturno-umjetničkih programa u sedam programskih pravaca, a partneri i umjetnici dolaze iz 40 zemalja Europe i svijeta.

strateškim partnerima, ustanovama i organizacijama u kulturi, projektnim timovima, ali i svim građanima Rijeke zahvalile su Emina Višnić, direktorica društva i Irena Kregar Šegota, direktorica partnerstva i komunikacija.

Na svečanosti su također predstavljeni umjetnici i kulturni menadžeri koji okupljaju timove ovoga velikoga hrvatskoga i europskoga projekta; umjetnički ravnatelj programa Slaven Tolj, koji je kako je rečeno "dobri duh EPK" te voditelji programskih cjelina: voditeljica programskog pravca *Kuhinja različitosti* Lela Vujanić; voditeljica programa *Dječja kuća* Jelena Milić; voditeljica programa *27 susjedstava* Branka Cvjetičanin; voditeljica programa *Lungomare art* Iva Kelentrić; voditelji programa *Slatko i slano* Morana Matković i Renato Stančević; glavni voditelj programa *Dopolavoro* Davor Mišković; glavna voditeljica sudjelovanja i edukativnih programa Tanja Kalčić te voditeljica sudioničkih pro-

grama s građanima Marija Katalinić. Uz njih, predstavljeni su partneri projekta i mnogobrojne riječke ustanove i institucije – Muzej grada Rijeke, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, Gradska knjižnica Rijeka, Gradsko kazalište lutaka, Hrvatski kulturni dom, Art kino, Hrvatsko narodno kazalište Ivana pl. Zajca i Sveučilište u Rijeci.

Na druženju sa sponzorima i novinarima predstavljeno je prvo izdanje Programske knjige i dio programa koji će u Rijeci biti izvedeni tijekom 2020. godine. U drugom izdanju koje izlazi u 2020. ova knjiga će biti nadopunjena. Programska knjiga detaljno navodi i naglašava događaje od svečanosti otvorenja koje se održava 1. veljače 2020. preko mnogobrojnih izložbi te prve izložbe o profesoru Baltazaru koja bi se trebala upriličiti upravo u zgradi Exportdrva. Najavljuju se izvedbe opernih zvijezda te programi opernog, baletnog i dramskog značaja kao što je Needcompany festival, trilogija BadCo itd. Zatim su tu i urbane intervencije u javnom prostoru poput privremenog bazena na Delti, dječjeg igrališta pokraj broda Uragan, a postavlja se i 11 trajnih skulptura diljem Kvarnera. Spomenuti su festivali koji će se u Rijeci i okolici održati 2020. te dječji program bogat kazališnim predstavama.

Na prezentaciji je kao iznenađenje premijerno izvedena pjesma "Moj grad" supergrupe RI-Val koju čine, uz ostale, članovi bendova Let 3, Pif, Grad, Jonathan.

Grčka ministrica kulture Melina Mercouri smatra se najzaslužnijom za utemeljenje projekta Europske prijestolnice kulture 1985. godine. Zalagala se za bolje razmjene i razgovore o kulturi te tvrdila da kultura nosi velik potencijal za mir. ■

ENG *October was special for the entire team working towards Rijeka's 2020 European Capital of Culture effort, with the city winning the Melina Mercouri Award on 21 October for its work so far on the project. The decision to award the 1.5-million-euro prize to Rijeka was made in Ireland's Galway. The people of Rijeka and all the culture tourists visiting the city on the banks of the Rječina River can look forward to over 600 events and 250 culture and arts programmes on seven programme routes, with partners and artists visiting from 40 countries in Europe and elsewhere in the world.*

Davor Vrankić

Izvor: MSU Zagreb

Opirući se svim disciplinarnim klasifikacijama i žanrovskim odrednicama povijesti umjetnosti, Davor Vrankić nedvojbeno je ponajprije crtač. Međutim, u njegovoj zavidnoj crtačkoj vještini, uz posvećenost razvijanju rukopisa, upleteni su mnogobrojni i raznovrsni utjecaji. Akademski slikar i grafičar, rođen je 1965. u Osijeku. Studirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu, a diplomirao 1991. na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. I prije nego što je otkrio umjetnički poziv, Vrankić je uronio u široki ocean stripovske kulture. Otvoren za underground kulturu poput svakoga radoznalog tinejdžera, mlađi Vrankić pojmió je vizualnu važnost omota ploča, ekspresivnost nijemog filma i filmskih klasika.

Koristeći isključivo grafitnu olovku 0,9 2B, bez skice i predloška, autor stvara crteže impresivno velikih dimenzija koji se, poput živih entiteta, kako sam kaže, "spontano hrane svim mogućim, novim vizualnim iskustvima". Geometrijski strukturi-

rani crteži iz čijih su se slojeva poslije razvili začudni likovi poslužili su Vrankiću kao ishodišna točka u svladavanju kompozicija velikih formata. Preciznost i detaljnost rada već su tada nagovještavali da svaka linija ima promišljenu funkciju. Kako Vrankić tumači, posrijedi je metafora društva koje je čvrsto strukturirano, ali je na granici raspadanja te se nastoji održati u društvenim, odnosno povijesnim okvirima. Prividno nabacane, ali zapravo pažljivo strukturirane skupine, očučuju krhku ravnotežu koja je na granici urušavanja u vrtlog isprepletenih elemenata.

ELEMENTI PREDMETNOG SVIJETA

Dolaskom u Pariz 1995. studira vizualne umjetnosti na Sveučilištu Paris VIII. Duhovno srodstvo pronašao je u starim majstorima. Rezultat su fantazmagorični svjetovi koji odražavaju ono što umjetnik naziva "osobnim realizmom". Vrankić se tako poigrava percepcijom promatrača, kako sam kaže: "Ono što vidimo u jednom trenutku čini nam se blisko, a već u drugom postaje strano i čudno." Tada se njegov referentni okvir širi. Osim toga, važan mu je i flamanski realizam, ali

Crtački kabinet čudesa

Izložba "Obećavam ti čudo", otvorena u Muzeju suvremene umjetnosti, do sada je najveća Vrankićeva izložba u Hrvatskoj. Radovi datiraju od početka umjetnikove karijere iz početka 90-ih pa sve do novih crteža, nastalih netom prije izložbe u Zagrebu. Izložba sadrži izbor radova iz sedam Vrankićevih ciklusa koji se međusobno isprepliću i prožimaju. Uz izložbu je tiskana opsežna dvojezična monografija s tekstovima teoretičarke umjetnosti Leonide Kovač i kustosice izložbe Kristine Bonjeković Stojković. Grafički dizajn monografije potpisuje Mirko Ilić.

i suvremene inačice umjetnika posvećenih realističnom prikazu. Svi ti utjecaji, kao i oni brojni koje nismo naveli, a koje će poznavatelji vizualne kulture svakako uočiti, samo su temelj na kojem Vrankić stvara svoj crtački kabinet čudesa. Svi elementi predmetnoga svijeta opstoje, ali su transformirani i sintetizirani u nove cjeline na jedinstven i do sada neviđen način. Ciklusi radova međusobno se isprepliću i prožimaju, ne nastaju strogo kronološki, a ponekad im se autor vraća i nakon niza godina. Brižljivo njegovanje discipline crtanja, kao i likovnog promišljanja svakog poteza, rezultiralo je stvaranjem homogenih oblika koje odlikuje geometrijska

U nazivu izložbe nije posrijedi samo ironija naslova zbog kojeg očekujemo čudo, nego je posrijedi i ambivalentnost nacrtanoga sadržaja. Naime, svjetlo prisutno na svim crtežima ciklusa nepoznatog je podrijetla te je nemoguće spoznati je li riječ o svjetlosnom izvoru koji obećava novi početak ili pak o posljednjim zrakama svjetlosti prije konačne tame.

preciznost. Nekoliko godina zatim čvrsta geometrijska konstrukcija rasplnula se u isprepletenu ornamentalnu strukturu hibridnih stiliziranih likova. Poigravanje percepcijom prostora slike, odnosno umnožavanje perspektiva i različitih gledišta, postat će Vrankićeva trajna tema i preokupacija.

STVARANJE PRIVIDA TRODIMENZIONALNOSTI

Vrtloženje i adiranje umnoženih perspektiva i točaka susretanja dijagonala očista, nizanje likova, ubacivanje velikih glava na početak i kraj crteža – sve je u funkciji stvaranja privida trodimenzionalnosti prostora koji se pred nama

taj način svaki modul iz jednog poliptiha zamjenjiv je na sva četiri poliptiha sve dok zadrži svoj položaj u konfiguraciji stvarajući tako crtež u neprestanoj mijeni s milijunima različitih mogućnosti i iščitavanja.

Vidimo nestvaran, zadivljujući svijet u kojem se antropomorfni likovi preoblikuju, isprepliću se prividi naoko živih prepoznatljivih pojava koje se pretapaju iz organske u anorgansku tvar, stvarajući neke nove teksture koje pak rađaju fantastična i bajkovita stvorenja.

MIKROPOGLED U KRAJOLIK

Istodobno Vrankić stvara ciklus Obećavam ti čudo koji, kako sam kaže, možemo shvatiti kao "mikropogled" u distopijski ogoljen krajolik s ruševinama, napuštenim građevnim elementima, dotrajanim arhitektonskim strukturama i disperziranim izvorom svjetla.

Recentni ciklus obiluje raznovrsnim formama, od kristalastih, geometrijskih elemenata do kaktusolikih, mjehuričastih i spužvolikih tvorevina u razigranim i prožimajućim suodnosima. U nekim radovima iz te serije privid pružanja prostora u dubinu izvodi se apostrofiranjem ravnine tla ornamentima nalik na labirint.

Kao sintezu dotadašnjih vizualnih iskustava sažetih iz prethodnih radova razvija ciklus Toy Story od 1997. Naziv crteža ironijska je smicalica, kao uostalom i nazivi mnogih crteža, jer umjesto vesele družine oživjelih igračaka iz animiranih filmova iz dubine slike prema promatraču hrle i naviru fantastični likovi, ali s grimasama straha, izobličjenih lica, iskešenih zuba, ruku pruženih prema nama. Na zapanjujućem sedam me-

tara dugom crtežu većina figura isplazila je jezik, iscrpljene su, užurbane, lude, mahnite, kao da su u suludom transu nekoga jezovitog plesa.

Na izložbi je prikazana i animacija u kojoj se stalno mijenjaju moduli i tako stvaraju dojam neprestano novog crteža. Još jedna od posebnosti ovog projekta je to što će umjetnik u prostoru izložbe pred posjetiteljima započeti stvaranje novog djela, a riječ je o monumentalnome modularnom poliptihu čiji dijelovi mogu funkcionirati posebno ili kao cjelina. ■

ENG *The I Promise You a Miracle exhibition at the Museum of Contemporary Art is the largest ever exhibition in Croatia of the work of Davor Vrankić. Born in Osijek in 1965, Vrankić is a painter and graphic artist who studied at Sarajevo's fine arts academy before moving on to earn a diploma in 1991 at Zagreb's fine arts academy. From 1995 to 1999 he studied the visual arts in France at the Arts Plastiques department of the University of Paris VIII. His work has been featured at numerous solo and group exhibitions. Vrankić is the recipient of numerous awards and prizes.*

Otvorena izložba "Plutajući svijet"

U petak, 4. listopada, u Muzeju grada Đurđevca otvorena je izložba hrvatskog iseljenika Tomislava Dubičanca pod nazivom "Plutajući svijet". Ova izložba, realizirana uz potporu Hrvatske matice iseljenika, u čije ime se nazočnima obratila Nives Antoljak-Kostadinov, predstavlja djela umjetnika koji je izlagao diljem Hrvatske, ali i svijeta. Tomislav Dubičanac, inače hrvatskog podrijetla, živi u Ottawi (Kanada), gdje je uspješni umjetnik, arhitekt i profesor povijesti umjetnosti i arhitekture. Svoja umjetnička istraživanja nastavlja u području modernizma u arhitekturi i slikarstvu, novim tehnologijama i vizualnim prikazima slikarstva i kolaža. Kako sam autor kaže, likovni izričaj najviše voli iskazivati preko re-

busa, stoga su i njegove slike ispočetka zagonetne oku promatrača, no uz malo strpljenja i duljeg proučavanja one otkrivaju jasnu poruku autora. Isto tako nudi nam i vrlo jednostavan odgovor na pitanje zašto se odlučio na izložbu u Đurđevcu. S izrazitim ponosom ističe kako je upravo Đurđevac i utvrda Stari grad bio posljednji bastion kršćanstva i hrvatske dr-

žave pred nadmoćnijim osmanskim neprijateljem. Izložbu je u ime gradonačelnika Hrvoja Jančija otvorila zamjenica predsjednika Gradskog vijeća Kristina Benko Markovica, izrazivši oduševljenje viđenim. U glazbenom dijelu imali smo prilike poslušati nekoliko skladbi za flautu u izvedbi Tamare Martinčić.

U HMI-ju otvorena izložba naziva "Kolorit"

Prisutnu publiku u četvrtak, 24. listopada, u ime organizatora izložbe, Matičina Odjela za kulturu, pozdravila je rukovoditeljica mr. sc. Snježana Jurišić. Spomenula je dugovječnu i uspješnu suradnju Matice s iseljeničkim organizacijama diljem svijeta, manjinskim zajednicama te konstitutivnim narodom u BiH te najavila skorbu 70. obljetnicu osnutka 2021. godine. U ime Upravnog vijeća i ravnatelja Mije Marića govorila je tajnica Hrvatske matice iseljenika mr. iur. Diana Mašala Perković, koja je i proglasila izložbu otvorenom. Nakon pozdrava nazočnima, rekla je: "Senzibilitetom umjetnika Tessa je slikama prikazala svoja viđenja djela poznatih slikara jer je živeći u inozemstvu upila mnogobrojne dojmove i utjecaje svih tih različitih europskih kultura."

O izloženim radovima govorio je akademski slikar, prof. emer. Emil Robert Tanay, te naglasio: "Ako pažljivo promatramo, vidjet ćemo da Tessa osluškuje kontraste u akordima boja čije trajanje zaustavlja tišina bjeline." Zagrepčanka Tessa Muljačić (1991.) sudjelovala je na raznim likovnim tečajevima i edukacijama u nekoliko europskih država – Nizozemskoj, Hrvatskoj, Švicarskoj i Slovačkoj. Osnovno ško-

lovanje započela je u Haagu (The British School in The Netherlands, 1997. - 2003.), a završava u OŠ Matije Gupca (međunarodni odjel). Nastavila je, dvije godine, školovanje u Zagrebu u XV. gimnaziji (međunarodni odjel). U Bernu je maturirala, odnosno dobila Diplomu of the High School of Berne 2010. Upisala je studij njemačkoga jezika na Visokoj školi Benedict u Bernu te ga nastavila na Goethe institutu u Bratislavi (2012. - 2017.). Certifikat o položenju školi likovne umjetnosti i crtanja je, nakon petogodišnjeg rada

u atelijeru prof. Jurja Čuteka, dobila 2017. u Bratislavi. Od povratka u domovinu ujesen 2017. radi i stvara u atelijeru prof. emer. Emila Roberta Tanaya. U Republici Hrvatskoj izlagala je u Galeriji sv. Jerolima u Starome Gradu na Hvaru 2018. i u Bet-Izraelu u Zagrebu 2019., a ovo joj je treća samostalna izložba nakon povratka. Izložba u Matici njezina je deseta samostalna izložba. Zvučnu kulisu likovnoj svečanosti i druženju dao je gitarist Jan Jakovljević. (Tekst: Diana Šimurina-Šoufek, Fotografije: Željko Rupiće)

Sjećanje na našu pjesnikinju iz Kanade

U Kanadi je preminula pjesnikinja i istaknuta kulturna djelatnica Vera Valčić Belić u 94. godini života. U Vancouveru je bila djelatna u hrvatskoj zajednici i članica Društva prijatelja *Matice hrvatske* kojemu je jedno vrijeme bila na čelu

Tekst: **Đuro Vidmarović**

Veru Valčić Belić (Osijek, 1925.) upoznao sam preko njezine pjesničke zbirke "Zapaljene svijeće", objavljene 2002. u nakladi HKD Sv. Jeronima u Zagrebu, koje je nerijetko surađivalo s hrvatskom kulturnom emigracijom. Osobno smo se upoznali 2008. na *Danima Hrvatske iseljeničke lirike* u Clevelandu. Još je bila u snazi i zračila je neobičnom blagošću i dobrohotnošću. Drugi naš susret dogodio se u Beču 2013., također na *Danima Hrvatske iseljeničke lirike*. Premda već u godinama i narušena zdravlja, odlučila se na daleki put od Vancouvera do Beča kako bi podijelila sa svojim kolegama ljepotu hrvatske pjesničke riječi. Boraveći prošle godine u kanadskom gradu Vancouveru, kao gost tamošnjega Društva prijatelja *Matice hrvatske*, molio sam domaćine da mi omoguće posjet Veri Valčić Belić, tada najstarijoj ili među najstarijim hrvatskim pjesnikinjama. Na žalost, zbog visokih godina i narušenog zdravlja gospođu Veru našao sam u jednome privatnom sanatoriju za starije ljude s problemom demencije. Ustanova opremljena i uzorna, ali sa zaključanim vratima. Gospođa Vera spustila se laganim koracima s kata gdje se nalazila njezina soba, u prostoriju za posjetitelje i blagim osmijehom pozdravila prijatelja Antuna Živanovića i moju malenkost. Nije nas prepoznala. Na prvi pogled djelovala je zdravo, međutim njezina sjećanja bila su blijeda, a povezivanje činjenica vrlo

fragmentirano. Bio sam potresen biološkom sudbinom ove hrabre hrvatske žene, rodoljubive intelektualke, prosvjetarke, pjesnikinje i izbjeglice. Stoga nosim u vlastitome sjećanju Veru Valčić Belić iz ranijih susreta, kada je zračila ljudskom toplinom i sve sugovornike obogaćivala mudrošću i blagošću. Ubrzo nakon povratka u domovinu stigla je obavijest o smrti Vere Valčić Belić. Za uvijek je napustila svoj hrvatski narod i svoju hrvatsku domovinu našavši vječiti počinak u dalekoj zemlji Kanadi.

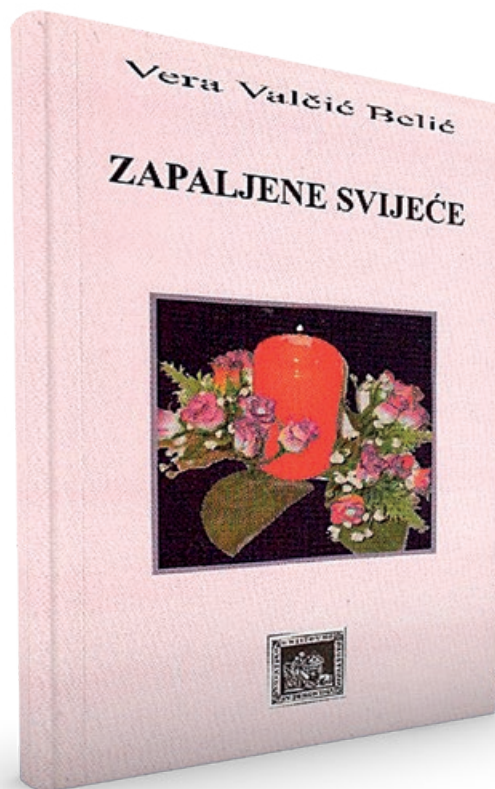
PLAMEN ŽIVOTA

U pogovoru svoje jedine knjige objavljene u Hrvatskoj "Zapaljene svijeće", Vera Valčić priložila je kraći tekst pod naslovom "Moj život". Zbog loših stambenih, ali i socijalno-psiholoških uvjeta u mjestima službe u Pakračkome kotaru Vera Valčić napušta učiteljsko zvanje,

uz kaznu da se više ne može vratiti na posao. Odlučuje se za studij koji je bio nov i stran ženama – studij teologije na Katoličkome bogoslovnom fakultetu. Dozvolu dobiva od kardinala Stepinca. Od 1948. do 1954. marljivo studira zajedno s budućim svećenicima i laicima i stječe diplomu "de studis peractis" jer, kako sama piše, tadašnji rektor dr. Keilbach nije htio dati ženama nikakve drukčije diplome.

EGZIL

Nakon diplomiranja Vera Valčić napušta Hrvatsku. Odlazi najprije u Belgiju, gdje nastavlja studirati i raditi. Upisuje na Katoličkome sveučilištu u Louvainu studij sociologije i žurnalizma. Nakon završetka ovog studija iseljava se u Kanadu gdje jednu godinu, kako sama piše, "radi kao sluškinja", a zatim dobiva mjesto predavača sociologije i socijalnog nauka Katoličke crkve na Katoličkome sveučilištu u Ottawi. Kao profesorica radi šest godina, zatim se preseljava u Vancouver. U Kanadi stvara obitelj 1960. godine. U Vancouveru radi tri godine kao socijalna radnica, predaje francuski jezik na jednoj srednjoj školi, a zatim 1970. otvara

Pjesničku zbirku *Zapaljene svijeće* objavila je u Zagrebu 2002. godine. Pogovor ovoj zbirci napisala je Zlata Derossi, a pjesme su većim dijelom prevedene na francuski i engleski jezik.

vlastiti dječji vrtić "Marigold" za 60-ero djece. U ovome gradu ostaje do smrti.

LITERARNA OSTAVŠTINA

Pjesme je počela pisati još u učiteljskoj školi. Ozbiljnije se vraća poeziji nakon napuštanja domovine. U Vancouveru Vera Valčić Belić djelatna je u hrvatskoj zajednici - drži mnoga predavanja. Postaje član Društva prijatelja *Matice hrvatske* kojemu je tri godine bila na čelu, organizira gostujuće predavače iz domovine. Pisala je za djecu i za odrasle. Sama kaže: "Kada sada gledam svoj život, vidim ne samo da sam cijeli život bila 'učitelj', nego i da sam taj posao obavljala na svim razinama: vrtić, osnovna škola, gimnazija i sveučilište." Pjesničku zbirku "Zapaljene svijeće" objavila je u Zagrebu 2002. godine. Pogovor ovoj zbirci napisala je poznata hrvatska intelektualka iz Zadra, prof. Zlata Derossi. Pjesme u zbirci većim dijelom prevedene su na francuski i engleski jezik. Autorica je ostvarila zavidnu trilingvalnost.

Neka Bog podari Veri Valčić Belić sjaj svoje blizine, neka gleda svaki dan sliku svoje domovine o kojoj je za života sanjala duga desetljeća. Njezin rad i njezina ljubav za domovinu čine je značajnom kreativnom osobom u našoj dijaspori i zbog toga možemo reći kako Vera Valčić ulazi u krug muževa i žena koje zaslužuju biti u hrvatskome perivoju od slave. ■

ENG Poet and prominent culture worker Vera Valčić Belić died in Canada in her 94th year. She was active in the Croatian community in Vancouver and as a member and head of the Society of the Friends of Matrix Croatica. Excerpts from her *Zapaljene svijeće* ("Burning Candles", 2002) collection have been translated into French and English.

ZIMSKA ŠKOLA HRVATSKOG FOLKLORA 2020.

OTVORENE SU PRIJAVE!

**PJESME, GLAZBA I PLESovi
PANONSKOGA PODRUČJA**

**3. - 12. SIJEČNJA 2020.
GRAD KOPRIVNICA
HOTEL PODRAVINA**

**Budite dio velike hrvatske folklorne zajednice
#volimfolklor #školahrvatskogfolklor**

Voditelj ŠHF: Andrija Ivančan, prof.

Organizator: Hrvatska matica iseljenika

PROGRAM: narodni plesovi, glazba i pjesme Turopolja, Moslavine, Posavine, Bilogore, područja Slatine, Donjeg Miholjca, Orahovice, Našica, Nove Gradiške i Požeške kotline, Baranje, Valpovštine, Brodskog Posavlja, Đakovštine, zapadne Slavonije, područja Županje i Vinkovaca te Srijema. Predavat će se i plesovi Hrvata koji žive u Vojvodini (Srbija), Mađarskoj i Bosanskoj Posavini u BiH. Od teorijskih predavanja na programu je kinetografija i osnove notnog pisma te nošnje panonskog područja.

Grupe: Tambure, Ples, Tradicijska glazbala

PREDAVAČI: Programski voditelj ŠHF jest prof. Andrija Ivančan koji vodi plesnu sekciju, voditelj tamburaške sekcije je Tibor Bün s gostom predavačem maestrom Sinišom Leopoldom, a voditelj sekcije tradicijskih glazbala Vjekoslav Martinić, Nenad Sudar, Katarina Horvatović, Goran Knežević, Katica Tomac, Kristina Benko Markovica, Slavica Moslavac, Mišo Šarošac, Miroslav Šilić, Antun Kotek i Lana Moslavac korepetitori.

MJESTO: Grad Koprivnica, Hotel Podravina.

Dolazak 2. siječnja 2020. – odlazak 13. siječnja 2020.

CIJENA ŠKOLARINE: 600,00 KN ILI 80 EUR za polaznike izvan RH

CIJENA SMJEŠTAJA: 11 punih pansiona (počinjemo ručkom 2. siječnja, završavamo doručkom 13. siječnja) – 2.178,00 kn

Zatražite prijavnicu i više informacija na folklor@matis.hr

Pratite nas na www.matis.hr

mr .sc. Snježana Jurišić, rukovoditeljica Odjela za kulturu

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika
učite kada želite i gdje želite

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*

Sveučilište u
Zagrebu

HIT-1

**Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga
kao drugoga i stranoga jezika**

*The first on-line course of Croatian
as second and foreign language*

Proljetni semestar / Spring semester

9. ožujka - 31. svibnja 2020.

(prijave do 28. veljače 2020.)

March 9 – May 31, 2020

(application deadline is February 28, 2020)

Jesenski semestar / Autumn semester

7. rujna – 29. studenoga 2020.

(prijave do 28. kolovoza 2020.)

September 7 – November 29, 2020

(application deadline is August 28, 2020)

- 7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu)
- 150 nastavnih aktivnosti
- 24 sata online nastave u živo
- iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik
- interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika
- mogućnost stipendije
- 7 learning units in the Moodle-based e-learning system
- 150 learning activities
- 24 hours of real-time communication online
- experienced language instructors, specialists in Croatian as L2
- an interactive, communicative and individual approach to language learning
- the possibility of a scholarship

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com

Piše: dr. fra Šimun Šito Ćorić, Švicarska
(sito.coric@gmx.net)

Svako malo razbukta se javni govor o nedostižnom Nikoli Tesli. Puno je vike bez sadržaja naših istočnih susjeda. A mišljenje koje nije vezano uz činjenice slično je utvri u dvorcu koju nitko nije video, a praznovjerni puštaju da ih ona tiranizira. Stoga ćemo ovdje zaviriti u neke činjenice koje puno govore o tome velikom geniju koji je stvorio neke od najznačajnijih izuma bez kojih je neza-mislivo funkcioniranje modernog svijeta. Rođen je 1856. u Smiljanu u obitelji pravoslavnog svećenika, koja se prese-lila u Gospić kad mu je bilo šest godina. Tu je krenuo u školu, počeo gimnaziju, nastavio je i maturirao u Rakovcu kraj Karlovca. Slijedila je godina studija u Grazu, a onda ga nalazimo po godinu dana u Pragu, Budimpešti i Parizu, oda-kle u dobi od 28 godina odlazi u SAD i ostaje tamo sve do svoje smrti. Teslin sustav izmjeničnih struja za gradnju elektrane na slapovima Niagare bio je svjetska senzacija kad je 1896. njome zasvijetlio četrdeset kilometara udalje-ni grad Buffalo, a onda i udaljenije gra-dove. Samo za nekoliko godina takav Teslin sustav počeo se rabiti po cijelo-me svijetu, a što se u osnovi do danas nije promijenilo.

Za istinoljubive ljude o Tesli je sve jasno

Uz niz nedostižnih sposobnosti, ali i čudnih manija i opsesija, kao onaj samački stol i obveznih osamnaest platnenih ubrusa na njemu za svaku njegovu večeru u Dvorani palmi njujorškog hotela *Waldorf-Astoria*, pa izračunavanje točnog obujma svakog zalogaja prije nego što bi ga stavio u usta, nisu Teslu spriječili da bude i postane to što jest.

Međutim, najčešće se postavlja pitanje Tesline političke orijentacije i njegova odnosa prema rodnoj Hrvatskoj. Kad su prilikom stvaranja tzv. Kraljevine SHS 1918. vodstvo srpske emigracije u SAD-u i pristigli emisari iz Srbije od njega tražili da uđe u neki srpski odbor i pošalje apel potpore srpskom narodu, odbio je to s blagim cinizmom. Nije drukčije postupio ni kad je kralj Aleksandar uveo diktaturu 1929. Kad su mu početkom Drugoga svjetskog rata stigli poslanici Draže Mihajlovića, koji su tražili da podrži četnički pokret, Teslin nećak Sava Kosanović svjedočio je i dr. Bogdanu Radici da ih je Tesla bez riječi saslušao, a onda samo rekao: "Kako možete od mene tražiti da podržim one koji po mojoj domovini ubijaju i pale!" Dr. Radica je posljednjih godina Teslina života bio njegov češći sugovornik, a po početnoj preporuci Kosanovića. Slomom Jugoslavije 1941. u New York je kao ministar vlade u egzilu, u kojoj je bio i hrvatski ban dr. Ivan Šubašić, stigao Kosanović, rođen u Plaškom u Lici. On je s dr. Radicom otprije prijateljvao i sad se ponovno našao u istom uredu. Dr. Radica je svjedočio kako je Tesla najviše, ako ne jedino, vjerovao Kosanoviću, koji je bio protiv četničke politike i branio Hrvatsku pred srpskim napadima da je kriva za propast Jugoslavije. On se borio protiv Fotića i drugih velikosrba, a bio je za zajedničku državu Srba i Hrvata. Te-

sla je poput toga svog ujaka bio protiv zamisli o velikoj Srbiji, opirući se velikosrpskim šovinistima. Odbijao je njihove ponude rečenicom: "Ja jesam srpskog roda, ali je moja domovina Hrvatska." U tome nam je duhu dr. Radica znao u užem krugu u New Yorku pričati, a mnoge druge stvari bilježi i u svome pisanom svjedočanstvu iz 1979. o Nikoli Tesli. Kad je hrvatski političar Vladimir

stvo kad su ga u Zagrebu 1896. izabrali za počasnoga člana JAZU (HAZU), a 1926. za počasnoga doktora Sveučilišta u Zagrebu.

Nedvojbeno je da se čestim velikosrpskim provokacijama daje previše hrvatskoga javnog prostora. Umjesto toga, treba ih čuti te ako slučajno s pravom upozore na nešto, to prihvatiti, a onome lažnom tiho i odlučno stati na

Nakon što je Nikola Tesla došao u Gospić 1892. da bude uz majku na umoru, u Zagrebu je iznio plan za elektrifikaciju toga grada. Rekao je da smatra "svojom dužnošću kao rođeni sin ove zemlje, u svakom pogledu savjetom i činom biti na ruci... bez ikakve odštete" i zamolio da se grad u svakom slučaju njemu obrati. Dodao je "i rek bi, sramota bi bila za Zagreb, da nije on kolovođa u tom pitanju".

Maček za 80. rođendan uputio čestitku Tesli, on mu je srdačno zahvalio pišući da se ponosi "srpskim rodnom i hrvatskom domovinom".

Tesla je, bez obzira na duge američke godine i svakakve pritiske, ostao cijeli život vezan uz Hrvatsku. U svojim patentima, dok još nije bio postao američki državljanin, pisanu prijavu za počinjao je ovako: "Neka se zna da sam ja, Nikola Tesla, iz Smiljana u Lici, graničnoj pokrajini Austro-Ugarske, izumio." Pokazivao je neskriveno zadovolj-

put. Ni nakon navedenih činjenica o hrvatsko-američkom geniju, ali tek zbog davnih obiteljskih korijena, ne treba se čuditi što Srbi niječu njegovu hrvatsku domovinsku pripadnost. Oni svojataju i Ivana Meštrovića i Ivu Andrića i staru dubrovačku književnost. Čak kad je Kraleža na jednom druženju pročitao pjesmu fra Andrije Kačića Miošića, jedan od prisutnih srpskih pisaca je, kako je zabilježio hrvatski publicist Enes Čengić, uzviknuo: "Ju, bre, koja lepa srpska pjesma." Pametnom dosta! ■

350. OBLJETNICA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Središnja proslava 350. obljetnice Sveučilišta u Zagrebu održana je 3. studenoga u Zagrebu, uz jedinstvenu ocjenu govornika, predstavnika državnog vrha i akademske zajednice, kako je riječ o stožernoj nacionalnoj instituciji temeljenoj na autonomiji te čuvaru hrvatskoga nacionalnog identiteta. Na svečanosti su sudjelovali premijer Andrej Plenković i predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović, koja je rektoru Sveučilišta Damiru Borasu tom prigodom uručila i povelje za zagrebačko Sveučilište te fakultete koji su proslavili više od sto godina djelovanja.

'BLAGDAN SVIH SVETIH I DUŠNI DAN OTVARAJU PUT PREMA VJEČNOSTI'

Zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić istaknuo je na blagdan Svih svetih da taj blagdan i Dušni dan otvaraju put prema vječnosti, a u molitvi je pozvao neka vjernike na tom putu prati moćni zagovor blažene Djevice Marije i bl. Alojzija Stepinca, svjedoka čiste savjesti, kao i svih svetaca. Kardinal Bozanić na blagdan Svih svetih služio je euharistiju u crkvi Krista Kralja na zagrebačkom groblju Mirogoju, a u propovijedi je pozvao vjernike da na temelju Apostolskoga vjerovanja i njegovih načela svojim molitvama pomognu dušama u čistilištu.

AKCIJA POŠUMLJAVANJA 'BORANKA' NA MOSORU

U nedjelju, 27. listopada, na području mjesta Sitno Gornje, ispod Zvezdanog sela Mosor u Splitsko-dalmatinskoj županiji, u akciji pošumljavanja područja izgorjelih u požaru u Dalmaciji – nazvanoj "Boranka" – sudjelovali su mnogobrojni izviđači iz mnogih gradova Hrvatske, učenici splitskih osnovnih škola Brda i Blatine Škrabe, članovi splitskih sportskih klubova i pripadnici Hrvatske ratne mornarice, koji su zajedno s volonterima iz Splita i okolice zasadili 4.000 autohtonih vrsta sadnica kao što su pinija, hrast, primorski bor, crni bor i čempres, istaknuto je u priopćenju. Hrvatske šume odredile su i osigurale sadnice za pošumljavanje, a potporu akciji pružili su i volonteri Gradskog društva Crvenog križa grada Splita, pripadnici Ravnateljstva civilne zaštite te javna vatrogasna postrojba Split.

ZRINJSKOG IZ HNK PUTEM LIVE-STREAMA GLEDALI MILIJUNI DILJEM SVIJETA

Opera "Nikola Šubić Zrinski" Hrvatskoga narodnog kazališta (HNK) u Zagrebu u režiji Krešimira Dolenčića bila je dostupna u realnom vremenu putem live-streama ljubiteljima opere diljem svijeta. "OperaVision jedna je od rijetkih svjetskih platformi koje su posvećene samo operi i koje se gledaju slobodno, bez financijske participacije na web stranicama opernih kuća uključenih u projekt te zatim na YouTubeu, također dostupnom svima", rekla je intendantica Dubravka Vrgoč.

'BUDUĆNOST PRIPADA HRABRIMA'

Novim vođama Hrvatske vojske, onima koji su uspješno završili obuku prvog naraštaja Središta za razvoj vođa "Marko Babić", na kninskoj tvrđavi svečano su uručene značke i diplome, a ministar obrane Damir Krstičević poručio je kako je ovom zahtjevnom obukom počelo novo poglavlje HV-a pod geslom "Budućnost pripada hrabrima". MORH je priopćio kako su zvona na crkvi u Kninu, uz počasni pucanj Šibenske straže, označila dolazak četrdeset i tri polaznika obuke na završnu svečanost koja se održala na kninskoj tvrđavi. Tamo su im značke i diplome o uspješno završenoj obuci uručili ministar obrane i izaslanik predsjednice Damir Krstičević, načelnik Glavnog stožera Oružanih snaga general zbora Mirko Šundov, posebni savjetnik ministra obrane, umirovljeni general Ante Gotovina i zamjenik načelnika Glavnoga stožera general-pukovnik Drago Matanović.

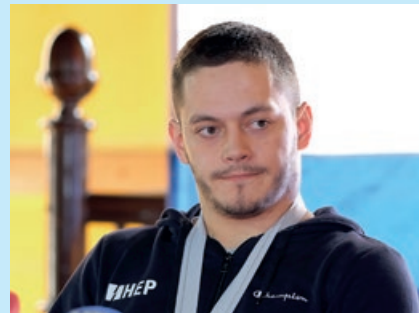
IZ BRITANIJE SE 2020. OČEKUJE SLIČAN TURISTIČKI PROMET KAO OVE GODINE

Bez obzira na ishod Brexita, trenutačne najave partnera s britanskog tržišta pokazuju da bi hrvatski turizam s tog tržišta u 2020. godini mogao ponoviti ovogodišnje rezultate, a sve više od toga bit će iskorak, ocjena je ministra turizma Garija Cappellija tijekom prvog dana svjetske burze WTM u Londonu. Na slici Gari Cappelli, britanska državna tajnica zadužena za turizam Helen Whately i direktor HTZ-a Kristijan Staničić.

HRVATSKE VATERPOLISTICE TREĆI PUT ZAREDOM NA EP

Hrvatska ženska vaterpolska reprezentacija izborila je nastup na trećem europskom prvenstvu zaredom nakon što je u uzvratnom susretu posljednjeg kruga kvalifikacija za odlazak na EP koje će se od 12. do 26. siječnja sljedeće godine igrati u Budimpešti, u Šibeniku svladala Portugal sa 8-5 što joj je, uz 14-13 pobjedu iz prvog susreta u Lisabonu, bilo dovoljno za prolazak dalje. Hrvatska je na posljednja dva EP, u Beogradu 2016. i Barceloni 2018. godine zauzimala 11. mjesto. Već je poznato kako će Hrvatska igrati u skupini A s domaćinom Mađarskom, Grčkom, Rusijom, Slovačkom i Srbijom.

SP GIMNATIKA: TIN SRBIĆ SVJETSKI DOPRVAK

Najbolji hrvatski gimnastičar Tin Srbić osvojio je naslov svjetskog doprvačaka na preči posljednjeg dana Svjetskog prvenstva u njemačkom Stuttgartu, iako je u finalu nastupio s ozlijeđenim zglobovima zapešća. Svjetski prvak iz Montreala 2017. godine, zbog ozljede je morao vježbati s nižom početnom ocjenom, ali je vrlo preciznom izvedbom zaradio ukupnu ocjenu 14,666 bodova, što je bilo dovoljno za srebrno odličje. Svjetskim prvakom postao je Brazilac Arthur Mariano dok je brončano odličje pripalo Rusu Arturu Dalalajanu. Tinu Srbiću je to druga medalja na svjetskim prvenstvima u trećem finalu, a za hrvatsku gimnastiku je to četvrta medalja. Osim Tina Srbića svjetske medalje osvojili su Filip Ude na konju s hvataljkama i Mario Možnik na preči.

EP TAEKWONDO: DVA SREBRA I BRONCA

Hrvatski taekwondoist Lovre Brečić osvojio je srebrnu medalju u kategoriji do 63 kilograma prvoga dana Extra Europskoga taekwondo prvenstva koje se održalo u talijanskom Bariju. Njegov reprezentativni kolega Toni Kanaet osvojio je medalju istoga sjaja u kategoriji do 80 kilograma, a posljednjega dana Europskog prvenstva do treće medalje za Hrvatsku stigla je Matea Jelić u kategoriji do 67 kilograma. Svo troje osvajača odličja članovi su splitskoga taekwondo kluba Marjan.

DINAMO DVAPUT REMIZIRAO SA ŠAHTAROM

Nogometaši Dinama odigrali su 22. listopada 2-2 kod Šahtara u Harkivu u 3. kolu skupine C Lige prvaka, a pogotke za "modre" postigli su Dani Olmo i Mislav Oršić. Dva tjedna kasnije, na maksimirskom stadionu, pred 28 tisuća gledatelja, u susretu četvrtoga kola,

protiv istoga suparnika, Dinamo je odigrao 3-3. Dinamo i Šahtar su odigrali ludu utakmicu. Gosti su povelili, Dinamo je potom okrenuo rezultat s tri gola, da bi Ukrajinci u sudačkoj nadoknadi zabili dva gola za remi. izjednačujući u petoj minuti nadoknade iz kaznenog udarca. Strijelci su za našega prvaka bili Bruno Petković, Luka Ivanušec i Arijan Ademi. Na ljestvici vodi Manchester City sa 10 bodova, Dinamo i Šahtar imaju po pet, dok je Atalanta na začelju s jednim bodom. U idućem kolu Dinamo 26. studenog gostuje u Milanu protiv Atalante, a natjecanje po skupinama završit će 11. prosinca u Zagrebu protiv "Građana" iz Manchesteru.

EP U ŠAHU: RUSIJI ZLATO, HRVATSKA PETA

Hrvatska muška šahovska reprezentacija, koja je na startu Ekipnog Europskog prvenstva u gruzijskome Batumiju bila rangirana kao 15., osvojila je izvrsno peto mjesto nakon što je u posljednjem 9. kolu nakon velike borbe odigrala neodlučeno 2-2 s Ukrajinom. Rusija je osvojila petu zlatnu medalju na europskim prvenstvima, Ukrajina je po drugi puta srebrna, a Engleska je po drugi puta izborila brončano odličje. Protiv Ukrajine je Hrvoje Stević kao crni nadigrao Aleksandera Mojsejenka, Ivan Šarić i Marin Bosiočić osvojili su po pola boda, a Ante Brkić je porazom protiv Vladimira Oniščuka zaključio meč neodlučenim rezultatom. Nakon četvrtog mjesta u Hersonissosu 2017., Hrvatska je ponovno zablistala osvajanjem petog mjesta. Za taj novi veliki uspjeh hrvatskog šaha zaslužni su Ivan Šarić 4,5(8), Marin Bosiočić 5,5(9), Hrvoje Stević 4(6), Ante Brkić 3,5(9) i Saša Martinović 1,5(4). U divovskoj europskoj konkurenciji Hrvatska je dobila pet mečeva, dva odigrala neodlučeno, a samo dva izgubila.

EURO 2020: SVLADALI MAĐARSKU, REMIZIRALI S WALESOM

Hrvatska nogometna reprezentacija je 10. listopada, u susretu 6. kola E skupine kvalifikacija za Europsko prvenstvo 2020. pred 33.000 gledatelja u Splitu, na stadionu Poljud, pobijedila Mađarsku sa 3-0. Svjetski dopravnici su rutinski stigli do važna tri boda na putu do EP-a. "Vatreni" su dominirali od prve minute i pitanje pobjednika niti jednog trenutka nije bilo upitno. Hrvatska je sav posao obavila već u prvom

poluvremenu postigavši sva tri gola, a strijelci su, u fantastičnoj atmosferi prepunoga Poljuda, bili Luka Modrić i dvaput Bruno Petković. Tri dana kasnije naši su reprezentativci u Cardiffu remizirali s Walesom. Nikola Vlašić je doveo Hrvatsku u vodstvo, a izjednačio je za Wales Gareth Bale. Hrvatska svoju posljednju i odlučujuću utakmicu kvalifikacija igra 16. studenoga na riječkoj Rujevici.

V. Croatian
world games
Zagreb, 21.-25.07.2020.

Prijavi se i ti na V. Hrvatske svjetske igre!

Mladi hrvatski sportaši iz cijeloga svijeta natječu se u raznim sportskim disciplinama.

Nezaboravno druženje u domovini, sportska nadmetanja, uživanje u večernjim koncertima i zabavama!

SMJEŠTAJ I HRANA

Svi natjecatelji bit će smješteni u **Studentskom domu Stjepan Radić** na Savi. Hrana je osigurana u sklopu naselja (puni pansion).

OPREMA

Prijavi se na vrijeme zbog opreme koju ćemo nastojati dobiti po državama!

KOTIZACIJA

Natjecatelji su oslobođeni uplata za kotizaciju i garanciju.

Rok za prijave je do: **01.02.2020.** godine

ATLETIKA
(m/ž)

KOŠARKA
(m/ž)

UKOMET
(m/ž)

NOGOMET
(m/ž)

NOGOMET
VETERANI
(m)

NOGOMET
MALI
(m/ž)

BOĆANJE
(m/ž)

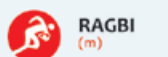
ODBOJKA
(m/ž)

ODBOJKA
NA PLESKU
(m/ž)

VATERPOLO
(m)

RAGBI
(m)

TENIS
(m/ž)

TENIS
VETERANI
(m/ž)

STOLNI TENIS
(m/ž)

STOLNI TENIS
VETERANI
(m/ž)

PLIVANJE
(m/ž)

JUDO
(m/ž)

TAEKWONDO
(m/ž)

Organizator: Hrvatski svjetski kongres | www.hsi-cwg.com

Prijave: info@hsi-cwg.com

Ukoliko se ne prijavi dovoljan broj natjecatelja za pojedini sport biti će mu ponuđen novi. Ovaj promotivni letak financirao je Grad Zagreb.